

ÜGYÉSZSÉGI SZEMLE

2017/04. ■ II. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

ÜGYÉSZSÉGI SZEMLE

2017/04. ■ II. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

Alapító: Legfőbb Ügyészség

Kiadó: Országos Kriminológiai Intézet

Főszerkesztő: Prof. Dr. Vókó György DSc OKRI igazgató, professor emeritus (PPKE)

Felelős szerkesztő: Dr. Kiss Anna PhD tudományos főmunkatárs, OKRI,
egyetemi oktató (PPKE)

Olvasószerkesztő: Dr. Kőhegyes Anikó

A szerkesztőbizottság elnöke: Prof. Dr. Belovics Ervin PhD legfőbb ügyész helyettes,
tanszékvezető egyetemi tanár (PPKE), egyetemi magántanár (ELTE)

A szerkesztőbizottság tagjai:

Prof. Dr. Polt Péter PhD legfőbb ügyész, tanszékvezető egyetemi tanár (NKE),
c. egyetemi tanár (PPKE)

Dr. Lajtár István PhD legfőbb ügyész helyettes, c. egyetemi tanár (KRE)

Dr. Fejes Péter PhD győri fellebbviteli főügyészségi ügyész, egyetemi adjunktus,
Eötvös Loránd Tudományegyetem (Savaria Egyetemi Központ)

Dr. Nánási László PhD c. fellebbviteli főügyészségi ügyész, Bács-Kiskun megyei főügyész

Dr. Békés Ádám PhD ügyvéd, egyetemi docens (PPKE)

Prof. Dr. Domokos Andrea PhD egyetemi tanár (KRE)

Prof. Dr. Gellér Balázs József PhD ügyvéd, tanszékvezető egyetemi tanár (ELTE)

Prof. Dr. Görgényi Ilona PhD egyetemi tanár (Miskolci Egyetem)

Szerkesztőbizottsági titkár: Dr. Sárkány Eszter tudományos munkatárs, OKRI

Tördelő, grafikus: Dr. Kőhegyes Anikó

Weboldal tervező: Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztály

TARTALOM

2017/04

TANULMÁNYOK

- 06** Törő Andrea
Gondolatok az európai nyomozási határozat szabályozásáról
és gyakorlati alkalmazásáról
- 26** Neparácski Anna Viktória
A terrorizmus elleni fellépés új eszközei a német büntető anyagi jogban

KEREKASZTAL-BESZÉLGETÉS

- 52** Emberközpontú tudomány
Beszámoló „Az emberi jogok érvényesülése a büntetés-végrehajtásban”
című MTA-konferenciáról

HÍREK

- 56** Kiss Anna
Gondolatok a büntetőeljárasi törvényről I.
(A nyomozás új szerepéről és a kényszerintézkedésekről)

NEMZETKÖZI FIGYELŐ

- 66** Sándor Bálint
A PSD2 direktíva hatása a pénzügyi szektorra

KÖNYVAJÁNLÓ

- 76** Könyvismertető
Belovics Ervin
Büntetőjog I. (Általános Rész)
- 80** Válogatás a szakirodalomból

TÖRŐ ANDREA¹

GONDOLATOK AZ EURÓPAI NYOMOZÁSI HATÁROZAT SZABÁLYOZÁSÁRÓL ÉS GYAKORLATI ALKALMAZÁSÁRÓL

1. 1. Témaindító gondolatok

A 2009. december 11. napján elfogadott Stockholmi Program² értelmében az Európai Unióban³ folytatni kell a határokon átnyúló büntető ügyekben a kölcsönös elismerés elvén⁴ alapuló, átfogó bizonyításfelvételi rendszer kialakítását. Az Európai Tanács⁵ álláspontja szerint az e területen meglévő eszközök csupán fragmentált, széttöredezett rendszert alkotnak, ezért olyan átfogó szisztéma kialakítását ítélte szükségesnek, amely valamennyi meglévő eszköz helyébe lép. Ennek indokát abban látja, hogy jelenleg a határokon átnyúló hatékony együttműködést és a büntető ügyekben felhasználható bizonyítékok beszerzését és átadását számos tényező akadályozza. Ezért a bizonyításfelvételnek egyszerűbbnek, gyorsabbnak és hatékonyabbnak kell lennie. Mindezt a bizonyításfelvétel módszerének meghatározásával, valamennyi bizonyítéktípusra történő kiterjesztésével, az illetékes hatóságok közötti közvetlen kapcsolatfelvétel útján,⁶ a teljesítésre nyitva álló határidő

1 Dr. Törő Andrea PhD., ügyész, Budapesti V. és XIII. Kerületi Ügyészség

2 HL L 115., 2010.5.4., 1–38. A továbbiakban: Stockholmi Program.

3 Az Európai Unió elkülönült szervezeti rendszerrel rendelkező európai nemzetközi szervezet. http://europa.eu/index_hu.htm.

4 A kölcsönös elismerés elve a büntetőügyekre vonatkozó igazságügyi együttműködés alapelve; mely a büntető ügyekben hozott határozatok automatikus, uniós érvényének elismerése. Vö.: KARSAI Krisztina: *Igazságügyi együttműködés az Európai Unióban*. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Nemzetközi jogi és Európa-jogi Tanszék, Szeged, 2005. 16.

5 Az Európai Tanács az Európai Unió legfőbb politikai szerve, amely a tagállamok állam-, illetve kormányfőnökeinek, valamint a Bizottság elnökének találkozóiából intézményesült. Vö.: <http://www.european-council.europa.eu/home-page.aspx?lang=hu>.

6 Valamint az Európai Igazságügyi Hálózat bevonásával. Az Európai Igazságügyi Hálózat a tagállamok által kinevezett nemzeti kapcsolattartók hálózatából áll, melynek munkáját uniós szinten egy, a Eurojust titkárságán belül működő titkárság vezeti. Az Európai Igazságügyi Hálózat arra szolgál, hogy az uniós jogszabályok által előírt, kölcsönös bűnügyi jogsegély esetén, az érintett igazságügyi hatóságok közötti kétoldalú, közvetlen kapcsolatfelvételt és -fenntartást elősegítse. Vö.: www.ejn-crimjust.europa.eu.

meghatározásával, a kettős büntethetőség elvének⁷ eltörlésével, a teljesítés megtagadására szolgáló okok korlátozásával, valamint egységes formanyomtatványok alkalmazásával kívánja elérni.⁸

Amint ezt „A szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésén alapuló térség a polgárok szolgálatában”⁹ című bizottsági közlemény¹⁰ is kifejti, a fenti problémákra a legjobb megoldást az jelenthetné, ha a büntető ügyekben történő bizonyításfelvételre vonatkozó jelenlegi jogi szabályozást egyetlen jogszabály váltaná fel uniós szinten, amely a kölcsönös elismerés elvére épülve a tradicionális bűnügyi jogsegély-ügyintézési rendszer flexibilitását is figyelembe venné, valamint a bizonyítékok minden típusára kiterjedne.¹¹

Az Európai Tanács ezért felkérte a Bizottságot,¹² hogy nyújtson be javaslatot „egy olyan átfogó eszközre nézve, amely tehát az e területen meglévő valamennyi eszköz – többek között az európai bizonyításfelvételi parancsról szóló kerethatározat¹³ (a továbbiakban: EBP) – helyébe lép, lehetőleg a bizonyítékok valamennyi fajtájára kiterjed, továbbá végrehajtási határidőket tartalmaz, és a lehető leginkább korlátozza a megtagadás lehetséges indokait.”

7 A bűnügyi jogsegélyjog keretében a kettős inkrimináció jelentése, hogy a jogsegély kérésére, illetve teljesítésére akkor kerülhet csak sor, ha mindkét államban büntetendő az adott cselekmény, amely miatt a jogsegélykérelmet előterjesztik. Vö.: KARSAI (2005) i. m. 12.

8 Lásd még: Zöld Könyv a büntetőügyekben felvett bizonyítékoknak a tagállamok által másik tagállamtól történő megszerzéséről és elfogadhatóságuk biztosításáról, COM (2009) 624 végleges. A továbbiakban: Zöld Könyv COM (2009) 624.

9 COM (2009) 262 végleges.

10 A bizottsági közlemény kötelező joghatállyal nem járó politikai irat. A Bizottság akkor kezdeményezi közlemény kiadását, ha ki kívánja fejteni véleményét egy időszerű kérdésben. A közlemény jogi hatásokkal nem jár. Vö.: http://ec.europa.eu/civiljustice/glossary/glossary_hu.htm#Communication.

11 Lásd még: Zöld Könyv COM (2009) 624.

12 A Bizottság az Európai Unió Brüsszelben működő, a tagállamoktól független biztosokból álló legfőbb döntés-előkészítő és végrehajtó szerve, amely átruházott jogkörben jogalkotást is végez. Vö.: http://ec.europa.eu/index_hu.htm.

13 A Tanács 2008/978/IB kerethatározata (2008. december 18.) a büntetőeljárások során felhasználandó tárgyak, dokumentumok és adatok megszerzéséhez szükséges európai bizonyításfelvételi parancsról. Az EBP-ről bővebben – a teljesség igénye nélkül – lásd: LIGETI Katalin: *A bizonyítékok átadásáról szóló kerethatározat tervezete*. In: Karsai Krisztina (szerk.): *Keresztmetszet – Tanulmányok fiatal büntetőjogászok tollából*, Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2005.

Az EBP-ről szóló kerethatározat-tervezetet az Európai Unió Bizottsága 2003. november 14. napján hozta nyilvánosságra,¹⁴ majd végül 2008. december 18. napján fogadták el a kerethatározatot,¹⁵ mely arra hivatott, hogy általa megvalósuljon az Európai Unióban a bizonyítékok¹⁶ szabad forgalma (free movement of evidence).¹⁷

A Stockholmi Program által megszabott fejlődési útvonalba illeszthető be az európai nyomozási határozatnak¹⁸ (a továbbiakban: ENYH) nevezett új jogintézmény (a továbbiakban: irányelv),¹⁹ melynek elfogadására 2014. április 03. napján került sor,²⁰ implementációs határideje pedig 2017. május 22. napja volt.²¹ Az ENYH-t egy vagy több olyan konkrét nyomozási cselekmény elvégzése végett adnák ki, amely(ek) célja a végrehajtó államban történő bizonyítékgyűjtés.

Az irányelv megalkotói szerint az új eszköz által elérendő főbb változások egyike az lenne, hogy eljárás egyszerűbbé válna azáltal, hogy a bizonyításfelvételt érintő minden meglé-

14 Proposal for a Council Framework Decision on the European Evidence Warrant for obtaining objects, documents or data for use in proceedings in criminal matters, COM/2003/0688 final – CNS 2003/0270.

15 A továbbiakban: EBP-kerethatározat.

16 Bizonyítási eszköznek [vö.: Be. 76. § (1) bekezdés] minősül a tanúvallomás, a szakvélemény, a tárgyi bizonyítási eszközök, az okirat és a terhelt vallomása. A bizonyíték szűkebb fogalom, így például egy tanúvallomásnak az a része, amely a releváns tényre vonatkozó meggyőződést közvetlenül kiváltja. Ezen definíció alapján nem a bizonyítékok, hanem a bizonyítási eszközök átadásáról van szó.

17 LIGETI (2005) i. m. 139.

18 Az ENYH-ről bővebben – a teljesség igénye nélkül – lásd: 125–128. KARSAI Krisztina: *Cross-Border Investigations and the Protection of Fundamental Rights. The Perspective of Domestic Legal Systems. Report on Hungary*. In: Ruggeri, Stefano (szerk.): *Transnational Inquiries and the Protection of Fundamental Rights in Criminal Proceeding*, Springer, 2013. 419–438.; ALFÖLDI Ágnes Dóra: *Több államot érintő büntetőeljárásbeli bizonyítás – az Európai Bizonyításfelvételi és az Európai Bűnügyi Nyomozati Parancsról*. In: Magyar jog, 2011. (58. évf.) 2. szám 125–128.

19 Az irányelv mint jogforrás csak a címzett tagállamot kötelezi. Nem feltétlenül minden tagállamnak szól, és magánfelekre kötelezettséget nem róhat közvetlenül, mint a rendelet. Ugyanakkor az irányelv keretjogszabály, mely végrehajtó jogszabályt kíván meg, már tagállami szinten. Csak a szabályozott jogterületre vonatkozó alapvető rendelkezéseket, illetve az elérendő jogalkotási célokat határozza meg. A tagállam az irányelvben meghatározott határidőig külön végrehajtási jogszabállyal konkretizálja és ülteti át belső jogrendszerébe az irányelv általánosabb szinten megfogalmazott rendelkezéseit, és valósítja meg ezáltal az irányelv céljait. Vö.: BLUTMAN László: *Az Európai Unió joga a gyakorlatban*. HVG-ORAC, Budapest, 2010. 229.

20 AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2014/41/EU IRÁNYELVE (2014. április 3.) a büntetőügyekben kibocsátott európai nyomozási határozatról, HL 2014.5.1. L 130/1–36.

21 Vö.: irányelv 36. cikk (1)–(3) bekezdés.

vő eszköz helyébe lépne. A középpontban a végrehajtandó nyomozási cselekmények állnának, nem pedig a gyűjtendő bizonyíték típusa. Korlátozná azokat az indokokat, amelyekkel az ENYH végrehajtása vagy elismerése megtagadható, az eljárás gyorsabbá válna, valamint javulnának egyes gyakorlati szempontok.²²

Az irányelvet az európai uniós és a nemzetközi bűnügyi együttműködést szabályozó törvények, és ehhez kapcsolódóan más törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2017. évi XXXIX. törvény ültette át a magyar jogba, módosítva ezzel az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény vonatkozó rendelkezéseit²³.

1. 2. Problémafelvetés

A kérdés az, hogy a bűnügyi együttműködésnek valóban egyszerűbbnek, gyorsabbnak és hatékonyabbnak kellene-e lennie. A jelenlegi rendszer vajon valóban annyira áttekinthetetlen annak „fragmentáltsága” miatt, hogy az a jogalkalmazókat ellehetetleníti? A jelzett problémákat valóban megoldaná-e az, ha egy teljesen új eszközt vezetnének be, amely még egy ténylegesen hatályba sem lépett jogszabályt²⁴ is felváltana?

Az Európai Tanács és a Bizottság – a fentebb említett dokumentumokban – nem tér ki arra részletesen, hogy miért is működik álláspontja szerint jelenleg alacsony hatásfokkal a határokon átnyúló bizonyításfelvétel, mindössze arra utal, hogy nem egységes az alkal-

22 Feljegyzés az elnökségtől a Corepernek a Belga Királyság, a Bolgár Köztársaság, az Észt Köztársaság, a Spanyol Királyság, az Osztrák Köztársaság, a Szlovén Köztársaság és a Svéd Királyság kezdeményezése az Európai Parlament és a Tanács irányelvére vonatkozóan a büntető ügyekben kibocsátott európai nyomozási határozatról – Jelentés az elért eredményekről, Brüsszel, 2010. november 26. (29.11) (OR. en) Intézményközi referenciaszám: 2010/0817 (COD) [A továbbiakban: Feljegyzés (2010)].

23 A továbbiakban: EUtv.

24 Az EBP-ről szóló kerethatározat 23. cikk (1) bekezdésének értelmében a tagállamoknak 2011. január 19. napjáig kellett volna átültetni saját, belső jogukba a kerethatározatot, azonban eddig ezt kizárólag Dánia tette meg. Vö.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:350:0072:0092:hu:PDF> és Cross-border crime: Commission issues opinion on Member States' evidence sharing proposals, IP/10/1067, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1067_en.htm; ALLEGREZZA, Silvia: *Critical Remarks on the Green Paper on Obtaining Evidence in Criminal Matters from one Member State to another and Securing its Admissibility*. In: Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik 2010. (5. évf.) 9. szám 570.; valamint az Egyesült Királyság 2013. január 10. napján közétett egy jogszabályt, amely az EBP beillesztéséről szól, azonban annak hatályba lépési időpontja még nincs meghatározva: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=84e4dae7-ba27-42a2-993f-708060ed74f3>.

mazandó jogszabályok rendszere. Bár meghatározza, hogy a megalkotandó új eszköznek milyen tulajdonságokkal kell bírnia, sem statisztikai adatokkal, sem pedig más mutatóval nem szemlélteti, hogy mi is az, ami annyira megnehezíti a jogalkalmazók helyzetét, hogy a mostani rendszer tarthatatlanná vált.

Jelen tanulmány terjedelmi keretei nem teszik lehetővé, hogy teljes körű áttekintést nyújtsak az ENYH-ról, ezért az ENYH alkalmazása szempontjából általam aggályosnak, problematikusnak vélt tényezőket szeretném bemutatni, és esetlegesen megoldási javaslatot kínálni a gyakorlat során.

Az alábbi szempontokat vizsgáltam:

1. az ENYH területi és tárgyi hatálya,
2. az ENYH kibocsátására és fogadására jogosult hatóságok,
3. az ENYH alkalmazási köre,
4. a teljesítési határidők.

2.1. Az ENYH tárgyi hatálya

A kölcsönös elismerés elvén alapuló ENYH célja egy vagy több meghatározott nyomozati cselekmény teljesítése bizonyítékok beszerzése céljából egy másik tagállamban.

Az EÜtv. 36. § 1. pontja²⁵ megadja az ENYH definícióját. E szerint az ENYH az arra jogosult hatóság által büntetőeljárársban kibocsátott, bizonyíték megszerzése céljából egy vagy több eljárási cselekmény végrehajtására, illetve a végrehajtó tagállam illetékes hatósága számára már rendelkezésre álló bizonyítási eszköz átadására irányuló jogsegélykérelem. Tehát tisztázza, hogy az ENYH tárgya elsősorban valamely meghatározott eljárási cselekmény.

Amint említettem, az irányelv 1. és 2. cikke és az EÜtv. 36. § 1–2. pontja a fogalom-meghatározásokat tartalmazza, azonban ezen eljárásjogi fogalmak felsorolása is rendkívül hiányos, hiszen semmiféle bizonyításfelvételi, illetőleg eljárásjogi kényszerintézkedést nem definiál. Továbbá a jogintézmény alkalmazása szempontjából legalapvetőbb fogalom, a „nyomozati cselekmény” definíciója sincs meghatározva az irányelvben. Bár az irányelv célja, hogy minden bizonyítékra kiterjedjen és emellett egyértelműen meghatározza, hogy mire nem terjed ki az ENYH hatálya, ennek ellenére aggályos, hogy pont erről nem szól egyik jogszabály sem. Emellett az irányelv a „nyomozási cselekmény” kifejezést használja, az EÜtv. pedig az „eljárási cselekmény” fogalmat.

²⁵ Vö.: irányelv 1. cikk (1) bekezdés.

Így tulajdonképpen bármilyen, a bűncselekmények felderítése során szóba jöhető bizonyítékra nézve ki lehetne bocsátani az ENYH-t. A tanúkihallgatástól²⁶ kezdve banki adatok megküldésén át egészen a titkos megfigyelésig²⁷ vagy lefoglalásig, de akár a poligráf²⁸ vagy más, szakértői bizonyítási eljárások is megjelenhetnek ezen a spektrumon, ha nincs anyagi értelemben vett definíció.²⁹

Az ENYH tárgyi hatályát tekintve horizontális jellegű, hiszen – majdnem – minden nyomozati cselekményre kiterjed.³⁰ Azért tekinthető ez a rendelkezés az irányelv legalapvetőbb részének, mert a lényege, hogy az ENYH felváltsa és így hatályon kívül helyezze az összes létező, bizonyítékok beszerzésére irányuló jogintézményt³¹ – akár a kölcsönös bűnügyi jogsegélyen, akár a kölcsönös elismerés elvén alapulnak. Ennek ellenére mégsem fed le minden nyomozati cselekményt, mivel vannak olyan esetek, amelyeket speciális szabályaik miatt külön kell kezelni. Ezen nyomozási cselekményekre továbbra is a már meglévő eszközöket kell alkalmazni.

Végülis, teljesen érthető, hogy bizonyos eseteket miért vettek ki az ENYH hatálya alól, hiszen például a közös nyomozócsoportot a megállapodásban meghatározott feltételek szerint hozzák létre egy vagy több tagállamban bűnügyi nyomozás lefolytatására. A csoport nyomozati intézkedéseket hajthat végre a csoportot létrehozó tagállamokban, a beszerzett bizonyítékok pedig szabadon áramolhatnak a csoport tagjai között. Tehát alapvető

26 Vö.: Be. 85-88. §.

27 Vö.: Be. IX. fejezet V. cím.

28 Vö.: Be. 180. § (2) bekezdés, 182. § (2) bekezdés, 453. § (3) bekezdés, 544/E. §.

29 KARSAI Krisztina: *Emberi jogok védelme és az európai nyomozási határozat*. In: Rendészet és emberi jogok, 2012. 3. szám 27.

30 Irányelv 3. cikk.

31 Lásd irányelv, 34. cikk (1)–(2) bekezdés: „Kapcsolat más megállapodásokkal és egyezményekkel. Az irányelv felváltja a hatálya alá tartozó tagállamok közötti kapcsolatokra alkalmazandó alábbi egyezmények megfelelő rendelkezéseit, az említett rendelkezések tagállamok és harmadik államok közötti alkalmazásának [...] sérelme nélkül:

– a kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló 1959. április 20-i európai egyezmény, valamint ennek két, 1978. március 17-i, illetve 2001. november 8-i kiegészítő jegyzőkönyve, továbbá az egyezmény 26. cikkének értelmében kötött kétoldali megállapodások;

– az 1985. június 14-i Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló 1990. június 19-i egyezmény;

– az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló 2000. május 29-i egyezmény és annak 2001. október 16-i jegyzőkönyve. A 2008/978/IB kerethatározat hatályát veszti. A 2003/577/IB kerethatározat megfelelő rendelkezései helyett ez az irányelv alkalmazandó a tagállamok között a bizonyítékok biztosítására.”

cél, hogy a nyomozócsoportnak ne legyen szüksége jogsegély iránti megkeresésekre, így fel sem merül, hogy szükség legyen ENYH kibocsátására.³²

Tehát nem tartozik az ENYH hatálya alá³³ a közös nyomozócsoport létrehozása és a bizonyítékok közös nyomozócsoporton belüli összegyűjtése. Mivel az ENYH-nak az elvégzendő nyomozási cselekményre kell összpontosítania, az adott nyomozás részleteinek ismeretében a kibocsátó hatóság tudja leginkább eldönteni, hogy melyik intézkedést kell alkalmazni.

2.2. Az ENYH területi hatálya

Az ENYH a nemzetközi bűnügyi együttműködés azon típusa, amelyben mind a megkereső állam, mind pedig a megkeresett állam az Európai Unió tagállama.

A területi hatály, a részes államok köre tekintetében a Bizottság és az Európai Tanács által szorgalmazott „teljes hatálytalanítás”³⁴ jelenleg még nem valósult meg. A jogalkalmazót abba a helyzetbe hozta, hogy egy jogsegélykérelem kibocsátása előtt meg kell bizonyosodnia arról, hogy az adott tagállam implementálta-e az irányelvet, holott pont az lett volna a cél az ENYH-val, hogy egységesen alkalmazható/alkalmazandó legyen az Európai Unió tagállamai között.

Az implementáció „állásáról” az Európai Igazságügyi Hálózat³⁵ honlapján keresztül lehet

32 Lásd még: a közös nyomozócsoportokról szóló, 2002. június 13-i 2002/465/IB tanácsi kerethatározat, HL L 162., 2002.6.20.

33 Vö.: irányelv 3. cikk.

34 Lásd: Zöld Könyv COM (2009) 624. 5. és Stockholmi Program, melyek egy olyan teljesen új bizonyításfelvételi rendszer kialakítását szorgalmazzák, amelyek a jelenlegi jogszabályokat és egyezményeket hatályon kívül helyeznék és helyükbe lépnének az Európai Unióban.

35 Az Európai Igazságügyi Hálózatot 1998-ban hozták létre [98/428/IB Együttes fellépés (1998. június 29.)], amelynek célkitűzése a büntető igazságügyi területtel foglalkozó nemzeti szakemberek egymás közötti közvetlen kapcsolattartásának megkönnyítése a súlyos bűncselekményi formák elleni harcban. Ennek elérése érdekében minden tagállam ún. kapcsolattartó pontokat vagy személyeket jelöl ki és nevez meg, amelyek/akik képesek gyorsan adekvát információkat közölni a másik tagállamból érkező megkeresésre, illetőleg amelyek/akik a nemzetközi bűnügyi együttműködés egyes formáinak megvalósítását előkészítik és a megkeresések teljesítését megkönnyítik. Gyakorlatilag a hálózat minden államban a nemzetközi együttműködésért felelős központi hatóságokból áll össze. E pontokon keresztül hozzáférhető, naprakész adatbázis az összes tagállami kapcsolattartó pont listája, a tagállamok hatóságainak és igazságügyi szerveinek címjegyzéke, minden tagállam bírósági rendszerének és eljárási szabályainak rövid leírása, illetve a nemzetközi bűnügyi együttműködésre vonatkozó nemzeti jogszabályok szövege. Vö.: A Tanács 2008/976/IB határozata (2008. december 16.) az Európai Igazságügyi Hálózatról, (HL L 348., 2008. 12. 24. 130.), továbbá http://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/EJN_StaticPage.aspx?Bread=2.

tájékozódni. Az irányelv implementációinak legutóbbi frissítése 2017. október 25-ei.³⁶ E szerint egyes tagállamok már átültették a belső jogukba (például Magyarország és Belgium), de több tagállamban még folyamatban van a jogalkotási eljárás (például Ausztriában). Dánia és Írország pedig opt-out-oltak³⁷.

Átfedések tehát továbbra is vannak, a jogalkalmazók így „nem felejtetik el” az Európa Tanács³⁸ kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló, 1959. április 20-i európai egyezményét (a továbbiakban: strasbourgi egyezmény)³⁹. Tény, hogy a strasbourgi egyezmény nem az Európai Unió, hanem az Európa Tanács égisze alatt született, azonban ez az egyezmény tekinthető a nemzetközi bűnügyi együttműködés „anyaegyezményének”, minden európai állam, így minden EU-tagállam részese, sőt több multilaterális egyezmény is kiindulópontjának tekinti, mindössze annak kiegészítését szabályozza.⁴⁰

Az Európa Tanácsnak jelenleg 47 európai állam a tagja⁴¹ – szemben a 28 EU-tagállammal. Azonban az egyezmények⁴² 50 aláíró állama van,⁴³ köztük 3 olyan is, amely nem tagja az ET-nek. Az EU szempontjából viszont ez teljes átfedést jelent abban az értelemben, hogy nincs olyan EU-tagállam, amely ne lenne részese az egyezményeknek.

36 https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/EJN_Library_StatusOfImpByCat.aspx?CategoryId=120

37 Az alapító szerződések lehetővé teszik – többek között – Írország számára, hogy a szabadság, biztonság és jog érvényesülésén alapuló térség vonatkozásában benyújtott, jogi aktus meghozatalára vonatkozó javaslat ismeretében döntsenek, hogy részt kívánnak-e venni a javasolt jogi aktus meghozatalában és annak alkalmazásában. Vö.: opt-out klauzula, BLUTMAN (2010) i. m. 54.

38 Az Európa Tanács az Európai Uniótól független, strasbourgi székhelyű nemzetközi szervezet, melyet Belgium, Dánia, az Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Írország, Luxemburg, Norvégia, Olaszország és Svédország hozott létre 1949. május 5. napján Londonban annak érdekében, hogy tagállamai közötti politikai, szociális, jogi és kulturális együttműködés megszilárdítására és az emberi értékek védelmére törekedjenek Európában. Vö.: <http://www.coe.int/aboutCoe/index.asp?page=quisommesnous&l=en>.

39 <http://www.conventions.coe.int>.

40 Vö.: Schengeni Megállapodás 48. cikk (1) bekezdés: „E fejezet rendelkezéseinek az a célja, hogy kiegészítsék az 1959. április 20-i, a kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló európai egyezményt [...]”; 2000-es egyezmény 1. cikk (1) bekezdés a)–d) pontok, 2005. CXVI. törvény 1. cikk (1) bekezdés a)–d) pontok.

41 Az Európa Tanács tagjainak naprakész listája megtalálható az alábbi linken tekinthető meg: <http://hub.coe.int/web/coe-portal/navigation/47-countries>.

42 Az egyezményt hazánk az 1994. évi XIX. törvénnyel ültette át a magyar jogba.

43 Az egyezmény részesei államainak naprakész listája az alábbi linken tekinthető meg: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=030&CM=8&DF=03/05/2013&CL=ENG>.

A Schengeni Megállapodás⁴⁴ az Európai Unió 28 részes állama mellett az EGT-tag⁴⁵ Norvégiát, Izlandot és Liechtensteint, valamint Svájcot foglalja magában. Így tehát területi hatályát tekintve szűkebb, mint a strasbourgi egyezmény.⁴⁶

Svájc az SVE 53. cikkén alapuló közvetlen eljárási jogsegélyt 2008. december 12. napjától alkalmazza.⁴⁷ A Svájci Államszövetséggel kötött Megállapodás 2. cikkének (2) bekezdése alapján – utalva a B mellékletre – Svájc végrehajtja és alkalmazza az SVE helyébe lépett vagy annak értelmében elfogadott rendelkezéseket. A B melléklet tartalmazza az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló, 2000. május 29-i egyezmény⁴⁸ 2. cikkének (1) bekezdésére történő utalást. Ennek megfelelően, a Svájci Államszövetségnek nemzetközi szerződésben vállalt kötelezettsége, hogy ezeket a jogsegélyformákat, ideértve a közvetlen eljárási jogsegélyt is, alkalmazza, hiszen magának az egyezménynek – lévén nem EU-tagállam – nem lehet részese.

Figyelemmel arra, hogy a 2000-es egyezmény egyes területeken az SVE-nél részletesebb és átfogóbb szabályozást tartalmaz, az egyezményben részes államok tekintetében az egyezmény 2. cikkének (2) bekezdése az SVE erre vonatkozó szabályait, azaz az SVE 49. cikke a) pontját, az 52, 53. és 73. cikkeket hatályon kívül helyezi. A kölcsönös bűnügyi jogsegélyre vonatkozó egyéb SVE rendelkezések alkalmazhatóságáról a 2000-es egyezmény 1. cikk c) pontja rendelkezik.⁴⁹

44 H L L 239, 2000.9.22,19. Az egyezményről bővebben lásd: Blutman (2010) i. m. 53., 64–65, 67. A továbbiakban: SVE.

45 Az Európai Gazdasági Térség az Európai Unió és az Európai Szabadkereskedelmi Társulás tagjai által létrehozott intézmény, az Európai Unió Egységes Piacának kiterjesztése (vö.: HL L 1, 3.1.1994). Az EGT-tagállamok listája az alábbi linkeken érhetőek el: <http://konzuliszolgalat.kormany.hu/egt-tagallamok> és http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/framework/article_7238_hu.htm.

46 A kölcsönös bűnügyi jogsegélyre vonatkozó szabályokat az SVE 48-53. cikkei tartalmazzák. Az SVE ezen rendelkezéseinek célja, hogy kiegészítse a strasbourgi egyezményt – továbbá, hogy elősegítsék a megállapodások végrehajtását, nem érintve a szerződő felek közötti hatályos kétoldalú megállapodások átfogóbb rendelkezéseinek alkalmazását [SVE 48. cikk.].

47 A schengeni térségben való részvételéről szóló megállapodás [HL L 53., 2008.2.27.]. A továbbiakban: Megállapodás.

48 HL C 197., 2000.7.12, 1. A továbbiakban: 2000-es egyezmény.

49 A hivatkozott Megállapodás magyar jogba történő átültetése a Svájccal kötött megállapodással összhangban történt meg. Így az Európai Unió, az Európai Közösség és a Svájci Államszövetség között, a Svájci Államszövetségnek a schengeni vívmányok végrehajtására, alkalmazására és fejlesztésére irányuló társulásáról szóló Megállapodás kihirdetéséről szóló 2007. évi CXXXII. törvény 4. §-ának (4) bekezdése szerint a „Megállapodás végrehajtása során az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2003. évi CXXX. törvény III. fejezetét értelemszerűen alkalmazni kell”.

A Svájci Államszövetség, a Liechtensteini Hercegség, a Norvég Királyság és az Izlandi Köztársaság a 2000-es egyezmény 2. cikkének (1) bekezdésében meghatározott bűnügyi jogsegyélyformákat nemzetközi kötelezettségvállalásuknak megfelelően alkalmazzák.⁵⁰

Értelemszerűen az Európai Unió a bizonyításfelvétel hatékonyabbá tétele érdekében nem várja el a tagállamoktól, hogy kilépjenek az Európa Tanácsból és felmondják az említett strasbourgi egyezményt. De így még mindig megmarad az az eset, amelyre az imént utaltam, hogy például hazánknak alkalmaznia kell a strasbourgi egyezményt, lévén, hogy szomszédos tagállamainkból kettő nem tagja az Európai Uniónak – és nem is részes állama az SVE-nek –, azonban az Európa Tanácsnak igen. Így a hozzájuk intézett jogsegyély esetén az egyezményt alkalmazni kell.

3. Az ENYH kibocsátására és fogadására, teljesítésére jogosult hatóságok

Az irányelv 2. cikke több fogalom meghatározását tartalmazza. A kibocsátó és a végrehajtó hatóság meghatározásával a 2. cikk a) és b) pontja foglalkozik, melyek együtt olvasandók a 28. cikk (1) bekezdésének a) pontjával, amelynek értelmében a tagállamoknak be kell jelenteniük a kibocsátó és végrehajtó hatóságként kijelölt hatóságokat, valamint a 6. cikk (2) bekezdésével, amely a központi hatóságok kijelölésének lehetőségéről rendelkezik. A központi hatóságok azonban csak adminisztratív szerepet játszhatnak az ENYH továbbításában.

A fentiek értelmében tehát „kibocsátó hatóság” a bíróság vagy az ügyész, aki az európai nyomozási határozatban bármely, a Be. szerinti, bizonyítási eszköz beszerzésére alkalmas eljárási cselekmény elvégzését kezdeményezheti, ha az a büntetőeljárásban szükséges és arányos, továbbá az európai nyomozási határozatban megjelölt eljárási cselekmény az ott leírt feltételekkel a magyar jogszabályok szerint is elvégezhető lenne.

Európai nyomozási határozatot hivatalból, illetve a terhelt vagy a védő indítványára az a bíróság vagy ügyész bocsáthat ki, amely/aki előtt a büntetőeljárás folyamatban van.⁵¹

A tagállami büntetőeljárások részletszabályai jelentős szórást mutatnak tekintetben, hogy a védő (és a terhelt) milyen bizonyítási eljárásra (bizonyítékra) tehet indítványt, illetve annak milyen joghatása van, ez azonban nem befolyásolja a probléma alapjogi implikációját.⁵²

50 Vö.: 2007. évi LXV. törvény és HL L 26., 29.1.2004., 3.

51 Vö.: EUtv. 53. § (1)–(2) bekezdés.

52 KARSAI (2012) i. m. 30–31.

Silvia Allegrezza szerint⁵³ megoldás lehetne, ha a terhelt és védője is kibocsáthatna ENYH-t és ezáltal a külföldön lévő bizonyíték beszerzése iránt ő maga gondoskodhatna. Véleménye szerint ennek pusztán az lehet a kockázata, hogy csak a tehetősebb terheltek engedhetnék meg maguknak, hogy a nemzetközi bűnügyi együttműködésben jártas tanácsadókat és védőket vegyenek igénybe ehhez.

Úgy vélem, nagyon merész gondolat lenne ilyen mechanizmust biztosítani a bűncselekmények terheltjének, arról nem is beszélve, hogy a büntető ügyekben a tagállamok közötti kölcsönös elismerés elvének teljes valójában történő érvényesüléséről sem beszélhetünk még. Bármilyen szintű is a tagállamok egymás igazságügyi hatóságába vetett bizalma, vajon megbíznának egy bűncselekmény terheltjében, aki ráadásul kibocsátott részükre egy ENYH-t? Ebben az esetben hova továbbítanák a bizonyítékot? A terhelt lakóhelyére, a védő irodájába? Vagy egyenesen az előzetes letartóztatásban lévő terhelt cellájába?

Még akkor is, ha ALLEGREZZA úgy véli, hogy ezzel egyensúlyba lehetne hozni a védelem jogait, szükségtelennek tartom, hogy ilyen mechanizmust biztosítsanak a terhelteknek, különös tekintettel arra, hogy az ENYH kibocsátása terén a magyar Be. rendezni tudja ezt a helyzetet azzal, hogy bizonyítási indítvány formájában⁵⁴ a terhelt és védője kérelmezheti az ENYH-t kibocsátását, elutasítása esetén pedig jogorvoslat illeti meg.

A terhelt és védő jelenlétével kapcsolatban azonban más a helyzet. A végrehajtó állam joga szerinti védelem megilleti az érintett személyt a nyomozati cselekmények során, de mi a helyzet akkor, ha ő olyan jogi védelmet szeretne, amilyen a kibocsátó államban van? Meg kell-e, vagy inkább meg lehet-e egyáltalán engedni, hogy otthoni védője – védői pozícióban – megjelenjen a más országban végrehajtott nyomozati cselekményen?⁵⁵

Úgy vélem, megfontolandó lehetőséget biztosítani arra, hogy a terhelt védője jelen le-

53 ALLEGREZZA (2010) i. m. 576–577.

54 Bár a Be. nem említi [vö: Be. 169. § (1) bekezdés], hogy a bizonyítási indítvány elutasításáról határozatot kellene hoznia a nyomozó hatóságnak, a Be. nem zárja ki ennek a lehetőségét. Amennyiben határozatot hoz a nyomozó hatóság a bizonyítási indítvány elutasításáról, akkor a Be. 195. § (1) bekezdése szerint panasszal élhet annak előterjesztője. Álláspontom szerint, ha nem rendelkezik határozati formában az előterjesztett bizonyítási indítványról a nyomozó hatóság, a nyomozás feletti törvényességi felügyeletet gyakorló ügyésznek [vö.: Be. 168. § (4) bekezdés] ezt észlelnie kell, és a megfelelő intézkedés meghozatalára utasíthatja a nyomozó hatóságot. Mindazonáltal a bizonyítási indítvány és annak elutasításával szembeni jogorvoslati jog gyakorlati tapasztalatainak elemzése meghaladja értekezésem kereteit, így annak további, részletes kifejtésétől eltekintek.

55 KARSAI (2012) i. m. 30–31.

hessen a külföldön fogatosított nyomozási cselekményen,⁵⁶ garanciát teremtve ezáltal, mivel ez egyrészt a terhelt alapvető eljárási joga⁵⁷ – mely jogokat a védője is gyakorolhat⁵⁸ –, másrészt pedig vannak olyan eljárási cselekmények, melyeken kötelező a védő részvétele.⁵⁹ Ha viszont nincs ott, akkor hogyan lehet majd biztosítani (eljárásjogilag, technikailag és pénzügyileg), hogy a megkereső államban folytatott büntetőeljárásban részt vevő védő megfelelő információkkal bírjon és élhessen a jogvédelem eszközeivel a másik tagállamban lefolytatott nyomozati cselekmény során?⁶⁰

Amennyiben a „hazai” védő nem tud jelen lenni a jogsegély keretében, az ENYH-val fogatosított nyomozati cselekményen – és a védő részvétele egyébként kötelező az eljárásban⁶¹ –, biztosítani kell azt, hogy a külföldi hatóság rendeljen ki egy védőt a terhelt érdekében, aki jelen lesz az ENYH végrehajtásakor.

A teljesített jogsegély iratainak ez esetben részei kell hogy legyenek a kirendelt védő kirendelésére, személyére vonatkozó adatok és a védőnek a fogatosított eljárási cselekményen elhangzott esetleges észrevételei, indítványai.⁶²

Úgy vélem, más a helyzet akkor, ha a büntetőeljárás során nem kötelező a védelem, azonban a terheltnek van meghatalmazott védője, mivel ekkor a terhelt finanszírozza a védője kiadásait.

A védői jogok kölcsönös elismerése is lehetne egy út, de akkor az idegen jogi rendelkezéseket (például eltérő jelenléti jogosítványok a megkereső és a végrehajtó államban) a nemzeti büntetőeljárásokban közvetlenül kellene alkalmazni, ez még nehezebbé tenné az ENYH intézését.⁶³ Kétségtelen azonban, hogy ez a megoldás rövid időn belül elvezetne a

56 A Be. 184–185. §-ai jelentősen korlátozzák a védő jelenléti jogát, az irányelvtervezet értelmében pedig a külföldön fogatosított eljárási cselekményeknél való jelenléti jog szabályozásánál elsődlegesen a végrehajtó tagállam jogát kell alkalmazni. Ha az lehetővé teszi a védő jelenlétét az adott nyomozási cselekménynél, akkor ez a jogosultság a terhelt hazai védőjére is vonatkozik.

57 A legtöbb vonatkozásban a védő jogai lényegében azonosak a terheltével. Bár a terhelt és a védő jelenléti jogára vonatkozó törvényi Be.-beli rendelkezés sokban megegyezik, mégis a védő jelenléti joga a nyomozási cselekményeknél lényegesen szélesebb körű. Vö.: Be. 43. § (2) bekezdés b) pont.

58 Vö.: Be. 50. § (3) bekezdés.

59 Például lásd: Be. 46. § a)–e) pontok, 47. § (5) bekezdés.

60 KARSAI (2012) i. m. 30–31.

61 Lásd: Be. 46. § a)–e) pontok, 242. §, 389. § (4) bekezdés, 420. § (2) bekezdés, 434. § (2) bekezdés, 450. §, 522. § (1) bekezdés, 530. § (1) bekezdés, 536. § (1) bekezdés, 586. § (6) bekezdés.

62 Be. 43. § (2) bekezdés d) pont, 50. § (3) bekezdés.

63 KARSAI (2012) i. m. 30–31.

jogegységesítéshez, annak érdekében, hogy ne kelljen a más országbeli szabályokat alkalmazni és figyelembe venni a konkrét nyomozati cselekmény végrehajtása során.⁶⁴

A definíciók között természetesen megtaláljuk a „végrehajtó hatóság” fogalmát is, amely az ENYH elismerésére vagy végrehajtására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóságot foglalja magában. A végrehajtó hatóságnak emellett hasonló nemzeti ügyben hatáskörrel és illetékességgel kell rendelkeznie az ENYH-ban foglalt nyomozási cselekmény elvégzésére. Ez azt jelenti, hogy arról is a tagállamok dönthettek, hogy mely hatóságot jelöl ki végrehajtó hatóságnak. Nem rendelkeznek azonban korlátlan mozgástérrel, hiszen a végrehajtó hatóságnak olyan hatóságnak kell lennie, amelynek hatásköre hasonló, nemzeti szintű ügyben kiterjed az ENYH-ban említett nyomozási cselekmény végrehajtására.

Az EUtv. 37. § (1)–(2) bekezdései értelmében az ENYH végrehajtására a bíróság vagy az európai nyomozási határozat alapjául szolgáló bűncselekmény tekintetében a Be. alapján hatáskörrel rendelkező ügyészség rendelkezik hatáskörrel. Ha ezen ügyészség hatásköre nem állapítható meg, az európai nyomozási határozat végrehajtására a járási ügyészség rendelkezik hatáskörrel.

4. Az ENYH alkalmazási köre

Az ENYH célja a büntetőeljárások során történő bizonyítékszerzés, de hatálya kiterjed egyes bűnügyi vonatkozású és pontos kritériumoknak megfelelő közigazgatási eljárásokra is.⁶⁵

Ligeti Katalin szavaival élve, a „szélesebb értelemben vett” büntetőeljárás⁶⁶ fogalma alá esik a szabálysértésekkel kapcsolatos eljárás, így egyes jogforrásoknál már nem pusztán a hagyományos értelemben vett „bűnügyi” együttműködésről van szó. Jó példája ennek az SVE, mivel ott a büntetőeljáráshoz kapcsolódóan a kártalanítási ügyekben, polgári jogi igényekkel kapcsolatban stb. is lehetőség van jogsegély nyújtására. Ezen felül az EBP és az ENYH már külön lehetőséget biztosít arra, hogy a jogi személlyel szembeni büntetőjogi felelősségre vonás kapcsán is kooperáljanak az államok.

Az ENYH a többi jogforrástól eltérően azonban nem a bizonyíték oldaláról közelíti meg

⁶⁴ KARSAI (2012) i. m. 30–31.

⁶⁵ Vö: irányelv 4. cikk a)–d) pontok.

⁶⁶ Vö: LIGETI Katalin: *Büntetőjogi és bűnügyi Együttműködés az Európai Unióban*. KJK-Kerszöv, Budapest, 2004. 99.

a kérdést, hanem a nyomozási cselekményre koncentrálni, így tehát végső soron bármilyen bizonyíték beszerzésére alkalmas lehet az adott nyomozási cselekmény foganatosítása révén.

5. Az ENYH megküldésének formalitásai

Az ENYH továbbításáról és formájáról az EUtv. 54. §-a rendelkezik. Ennek értelmében tehát a törvény mellékletében található formanyomtatványt kell a kibocsátó hatóságnak kitöltenie, aláírnia, és igazolnia annak tartalmi pontosságát. Minden további hivatalos kommunikációra közvetlenül a kibocsátó hatóság és a végrehajtó hatóság között kerül sor. Így mindössze ezt a kitöltött formanyomtatványt kell továbbítani, amely tehát nem egy külön igazolás vagy tanúsítvány, ami magát a bizonyíték megszerzését, lefoglalását elrendelő döntést vagy határozatot kíséri.⁶⁷

Az EUtv. 53. § (3) bekezdése értelmében azonban, ha a Be. rendelkezései alapján az eljárási cselekmény elrendelése határozati formát igényel – ideértve a kényszerintézkedések elrendelését is –, a határozat meghozatalára az európai nyomozási határozat kibocsátásával kerül sor, és a továbbiakban az európai nyomozási határozatra a Be.-nek az eljárási cselekmény elvégzését elrendelő határozatra vonatkozó szabályait kell megfelelően alkalmazni.

A formanyomtatvány gyakorlatilag azt jelenti, hogy a hagyományos, folyó szöveggel írt jogsegély helyett egy táblázatot kell kitölteni. Ez abból a szempontból praktikus, hogy a kibocsátó hatóság, annak elérhetőségei, ügyszám stb. egyértelműen beazonosítható, azonban maga a táblázat rendkívül hosszú, kitöltetlenül is 8 oldal,⁶⁸ így valójában legalább ugyanolyan hosszú lesz a kibocsátandó ENYH, mint a hagyományos, folyó szöveggel írt jogsegély, hiszen a formanyomtatvány tartalmazza mindazt, amit a korábbi jogsegélyek, csak a táblázat rubrikáinak megfelelően lebontva, szétdarabolva.

Az illetékes tagállami végrehajtó hatóság beazonosításában segít eligazodni az ún. Atlasz-rendszer⁶⁹, amelyet az Európai Igazságügyi Hálózat hozott létre annak érdekében, hogy segítséget nyújtson a jogi szakemberek számára a tagállamok közötti kölcsönös jogsegélyre

67 Proposal for a Directive of the European Parliament and the Council regarding the European Investigation Order in criminal matters, Brussels, 29 April 2010, COPEN 115, CODEC 363, EUROJUST 47, EJN 12, EXPLANATORY MEMORANDUM.

68 Vö.: EUtv. 14. számú melléklet.

69 http://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/EJN_AtlasAdvanced.aspx

irányuló megkeresések gyakorlati végrehajtása terén. Az Atlasz lehetővé teszi azon helyi illetékes hatóság azonosítását, amelyhez kölcsönös jogsegélyre irányuló megkeresés intézhető, valamint a megkeresések közvetlen továbbítására szolgáló, gyors és hatékony csatornát biztosít.

Az Atlasz egyszerre több különböző adatot vesz figyelembe, így például a földrajzi területet, az igazságügyi szervezetet, a bűncselekmény fajtáját, a szükséges intézkedés típusát és az alkalmazandó nemzetközi jogi eszközöket.⁷⁰ Mindazonáltal egyes kérelmeket a tagállamok központi hatóságához kell küldeni (fogva tartott személyek ideiglenes átadása vagy átszállítása, elítélésekről szóló tájékoztatás).

Kiegészítésként hozzáteszem – visszautalva a Svájci Államszövetséggel történő együttműködésre –, hogy az Atlaszhoz hasonló rendszert⁷¹ Svájcban is kidolgoztak, amelyet a svájci Szövetségi Igazságügyi Hivatal⁷² üzemeltet.

A kibocsátott ENYH lefordítására és a nyelvekre a kölcsönös elismerés más eszközeiből ismerthez hasonló megoldás vonatkozik. Minden egyes tagállamnak meg kell jelölnie az unió intézményeinek hivatalos nyelvei közül azt a nyelvet, amely az érintett tagállam hivatalos nyelvén kívül az ENYH kitöltéséhez vagy lefordításához használható. Minden tagállamnak kötelezően el kell fogadnia a hivatalos nyelveinek egyikére lefordított vagy azon a nyelven kitöltött ENYH-t. Mindemellett az irányelv 5. cikk (2) bekezdése arra is felszólítja a tagállamokat, hogy jelezzék az esetleges további nyelveket.⁷³

Az ENYH egységes formanyomtatványa kétségtelenül az együttműködés gyorsítását szolgálja, az ügyek észszerű időn belül történő befejezését segíti elő, áthidalva ezzel a nyelvi

70 https://e-justice.europa.eu/content_european_judicial_atlas_in_criminal_matters-102-hu.do

Tekintettel arra, hogy az Atlasz igen felhasználóbarát, ezáltal biztosítja, hogy a megkereső hatóság a megkeresés szerinti tagállam jogrendszerének alapos ismerete nélkül is könnyen megtalálhassa e tagállam illetékes hatóságát, nem kívánok részletekbe bocsátkozni használatát illetően, ugyanis alapvető számítástechnikai és böngészési ismeretekkel is sikerrel használható.

71 <http://www.elorge.admin.ch/elorge/e/index.html>

72 Bundesamt für Justiz, <http://www.bj.admin.ch/content/bj/de/home.html>

73 Vö.: EÜtv. 38. § (1) bekezdés: Az európai nyomozási határozat a 18. számú mellékletben megjelölt formanyomtatvány szerint magyar, angol, francia vagy német nyelven bocsátható ki. Az európai nyomozási határozat bármely olyan módon előterjeszthető, amely lehetővé teszi az európai nyomozási határozat hitelességének megállapítását.

és fordítási nehézségeket – a fordítási költségek mint bűnügyi költség csökkenéséről nem is beszélve.

Tekintettel arra, hogy a formanyomtatvány minden egyes nyelvi változata elérhető az EUR-LEX⁷⁴ adatbázisában, a jogsegélykérelem kibocsátásakor célszerű a végrehajtó tagállam hivatalos nyelvének megfelelő változatot használni, mind a fordítási költségek mint bűnügyi költség redukálása, mind pedig az esetleges félrefordítások megelőzése, elkerülése érdekében. Azt a megoldást aggályosnak találom, hogy az adott végrehajtó tagállam nyelvének megfelelő formanyomtatvány részeit töltsük ki magyarul, hiszen akkor egy eleve kétnyelvű irat fogja a magyar nyomozási irat részét képezni. Ehelyett azt a megoldást pártolnám, hogy a jogsegélyt kibocsátó hatóság bocsássa a fordító rendelkezésére az EUR-LEX-ből letöltött idegen nyelvű, „üres” formanyomtatvány-változatot azzal, hogy a fordító a jogsegélykérelem fordítását ennek felhasználásával készítse el.

Az irányelv 34. cikk (4) bekezdése értelmében a tagállamok 2017. május 22. után más tagállamokkal csak akkor köthetnek vagy alkalmazhatnak tovább két- vagy többoldalú egyezményeket és megállapodásokat, ha azok lehetővé teszik az irányelv céljainak további megerősítését, és hozzájárulnak a bizonyítékgyűjtési eljárások egyszerűsítéséhez vagy további megkönnyítéséhez, feltéve, hogy tiszteletben tartják az ezen irányelvben foglalt biztosítékok szintjét.

A jogsegélykérelem/ENYH fordítása kapcsán felmerül, hogy olyan esetekben, mint például a Magyar Népköztársaság és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság között a jogsegélyről, valamint a polgári jogi, családjogi és a büntetőügyekre vonatkozó jogi kapcsolatok szabályozásáról szólóan létrejött, Bratislavában, az 1989. évi március hó 28. napján aláírt szerződés⁷⁵, mely lehetővé teszi a részes államok (Magyarország, Szlovákia és Csehország) közötti közvetlen, fordítás nélküli jogsegélyforgalmat⁷⁶, valójában célszerű lenne továbbra is alkalmazni a meglévő egyezményeket; akár úgy, hogy az ENYH formanyomtatványának használatával történik a megkeresés, de azt a végrehajtó tagállam hivatalos nyelvére nem fordítjuk le, csökkentve ezzel a fordítás okán felmerülő bűnügyi költséget.

74 Az EUR-Lex portál ingyenes hozzáférést biztosít az Európai Unió joganyagához és más, nyilvánosnak tekintett dokumentumokhoz. A webhely az Európai Unió mind a 24 hivatalos nyelvén a felhasználók rendelkezésére áll. Az adatbázis mintegy 2 815 000 dokumentumot tartalmaz, melyek közül a legkorábbi anyagok 1951-ből származnak. Tartalmát napi rendszerességgel frissítik, és évente mintegy 12 000 dokumentummal bővítik. Vö.: <http://eur-lex.europa.eu/>.

75 1991. évi LXI. törvény

76 A Nyelvhasználatról szóló, 4. cikk (1) bekezdése értelmében a Szerződő Felek hatóságai a kölcsönös érintkezésben a Szerződés végrehajtása során saját hivatalos nyelvüket vagy az orosz nyelvet használják.

6. A teljesítési határidők

Az EÜtv. 39. § (1) bekezdése értelmében a bíróság vagy az ügyész az európai nyomozási határozat átvételét követően haladéktalanul megvizsgálja, hogy az európai nyomozási határozat végrehajtásának feltételei a magyar jogszabályok alapján fennállnak-e, és dönt annak végrehajtásáról. Ezt a döntést legkésőbb az európai nyomozási határozat kézhezvételétől számított harminc napon belül hozza meg.⁷⁷

Az EÜtv. 46. § (4) bekezdése szerint az európai nyomozási határozatban megjelölt eljárási cselekményt főszabály szerint legkésőbb az európai nyomozási határozat végrehajtásáról szóló döntés meghozatalát követő kilencven napon belül kell elvégezni.

Annak ellenére, hogy a jelenlegi jogi helyzet alapján egyelőre senkivel szemben nem lehet konkrétan szankciót alkalmazni amiatt, mert nem tudta a határidőkkel kapcsolatos követelményeket teljesíteni, ezen eljárási határidőket tekinthetjük a gyakorlat számára legfontosabb rendelkezéseknek, hiszen többek között ezek garantálják a tagállamok közötti bűnügyi együttműködés hatékonyságát és gördülékenységét.

Kézenfekvő törekvés, hogy a büntetőeljárások észszerű időn belül történő befejezése érdekében gyorsítani kell az eljárásokat és meg kell előzni a szükségtelen késlekedést. Így tehát a tagállamok közötti büntető ügyekben folytatott gyors, hatékony és következetes együttműködés biztosításához határidőkre van szükség. Az elismeréssel vagy végrehajtással kapcsolatos határozatot ugyanolyan gyorsan és ugyanolyan elsőbbséggel kell meghozni, illetve a nyomozási cselekményt ugyanolyan gyorsan és ugyanolyan elsőbbséggel kell teljesíteni, fogatosítani, mint egy hasonló nemzeti ügyben.⁷⁸

Míg az érintett hatóságok közötti – különösen a közvetlen kapcsolatfelvétel révén történő – együttműködések esetében a kölcsönös jogsegélyre vonatkozó kérelem hatékony és gyors teljesítéséhez vezethet, a strasbourgi egyezmény és az SVE esetében az államok a beérkezett jogsegélyeket akár egyszerűen megválaszolatlanul is hagyhatnák vagy elfogadhatatlan lassúsággal is kezelhetnék, mivel semmilyen határidő nem köti őket a teljesítésre. A 2000-es egyezmény sem a strasbourgi egyezményhez, sem pedig az SVE-hez képest nem hozott tényleges megoldást a tekintetben, hogy továbbra sem határoz meg teljesítési határidőt a jogsegély végrehajtására. A 4. cikk (4) bekezdése valamelyest javított a helyzeten,

⁷⁷ Vö.: EÜtv. 39. § (2) bekezdés.

⁷⁸ Jelentéstervezet az európai bűnügyi nyomozási határozatról szóló európai parlamenti és tanácsi irányelv elfogadásáról [09288/2010 – C7–0185/2010 – 2010/0817(COD)].

kötelezve a megkeresett hatóságot: amennyiben látszik, hogy nem fogja tudni betartani a kérelemben megjelölt határidőket, lépjen kapcsolatba a megkereső hatósággal és tájékoztassa a végrehajtáshoz várhatóan szükséges időtartamról.

Mindazonáltal, az ENYH teljesítési határidejére vonatkozó rendelkezéseket nagyon üdvözlöm, mind gyakorlati, mind pedig – az eljárások esetleges elhúzóásával összefüggő – emberi jogi szempontból. Csak a jogalkalmazás tudna azonban választ adni arra, hogy ezen határidők mennyiben teljesíthetők. A tárgyi bizonyítási eszközöknél realitásnak tartom ezeket a határidőket, a személyi bizonyítási eszközökkel – így a tanú- és gyanúsított kihallgatások fogantatásával – kapcsolatban azonban nem tartom szükségesnek szigorú teljesítési határidők meghatározását. Ezek révén ugyanis nem lehet elérni, hogy a megkeresett hatóságok a jogsegélyek keretében gyorsabban fogantatják a kihallgatásokat.

Ennek okát abban látom, hogy a hatóságtól független az a körülmény, hogy a megidézett tanú vagy gyanúsított megjelenik-e a kihallgatáson, ténylegesen megtalálható-e a lakó- és/vagy tartózkodási helyén, az idézés kézbesíthető-e részére stb. E körülményeken még az sem változtat, ha a megidézett személyt a nemzeti jog szerint különböző kényszerítő eszközökkel az idézésen, kihallgatáson történő megjelenésre lehet sarkallni.

7. Befejező gondolatok

Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a magyar büntetőjogász számára a bűnügyi, büntetőjogi tárgyú európai, illetve uniós jogfejlődés és az ezekhez kapcsolódó mechanizmusok ismerete különösen fontos. Olyan ismeretanyag ez, amit ma már mindenképpen el kell sajátítani, és megfelelő tudással kell rendelkezni a büntetőjog és az uniós jog kölcsönhatásának e különleges területén is.

A bűnügyi együttműködés célrendszerét tekintve az igazságszolgáltatás, a büntető hatalom érvényre juttatása dominál. A határokon átívelő kooperációk korántsem szorítkoznak kizárólag az Európai Unió és tagállamai területére. Az ENYH hatályba lépése ellenére az EU határain kívülre irányuló jogsegélyek esetében a tagállami jogászoknak továbbra is támaszkodniuk kell a strasbourgi egyezményre és az SVE-re.

A rendszer korszerűsítésére és egyszerűsítésére – mely nem titkoltan az ENYH egyik célkitűzése – azonban valóban szükség van mind uniós, mind pedig EU-n kívüli szinten. Mivel előfordulhat, hogy egy büntetőeljárásban egyszerre több államtól kell jogsegélyt kérni, melyek egy része EU-tagállam, másik része nem tagállam európai ország, illetve Európán

külvüli ország, a jogalkalmazó kénytelen különböző jogszabályokra, nemzetközi egyezményekre hagyatkozni a jogsegélykérelem megszerkesztésekor.

A jelenleg fennálló rendszer valóban fragmentált, azonban úgy vélem, hogy ez kikerülhetetlen velejárója, így az ENYH-val bevezetendő egységes szabályozás mindössze csak időlegesen és csak az EU-n belül oldhatná meg a problémát, de az opt-out miatt itt is csak részben.

A nemzeti hatóságoknak világos és bürokráciamentes együttműködési szabályokra van szükségük a határokon átnyúló bűnözés hatékony üldözéséhez. A bírák, ügyészek és nyomozók nem „fecsérelhetik az idejüket” különféle formanyomtatványok kitöltésére, ha egy nemzetközi bűnözői hálózat felgöngyölítésén dolgoznak, vagy olyan személy után kutatnak, aki több tagállamban követett el bűncselekményt.

Amint arra már utaltam, az okiratok és a tárgyi bizonyítási eszközök esetében – álláspontom szerint – elengedhetetlen a formanyomtatvány bevezetése és a határidők lefektetése. A személyi bizonyítási eszközökkel azonban más a helyzet. A formanyomtatvány bevezetését mindenféleképpen szükségesnek tartom, mert hozzájárulhat a jogsegélykérelem könnyebb, egyszerűbb feldolgozásához. Így például – a küldő és fogadó hatóság adatai, elérhetősége mellett – a kihallgatandó személy személyes adatainak egyeztetése, a hozzá intézendő kérdések, a közlendő tényállás stb. beazonosítása sokkal egyszerűbbé válik, mivel azt egy táblázatos formában megszerkesztett űrlapon kapja kézhez a végrehajtó hatóság.

Amint azt már kifejtettem, a szigorú teljesítési határidők meghatározása révén nem lehet elérni, hogy a megkeresett hatóságok gyorsabban foganatosítsák a kihallgatásokat, hiszen független tőlük az a körülmény, hogy a megidézett tanú vagy gyanúsított megjelenik-e a kihallgatáson, a lakó- és/vagy tartózkodási helyén ténylegesen megtalálható-e, az idézés kézbesíthető-e részére stb.

A hosszú távú, intézményesített, határokon átnyúló bűnügyi kooperáció működőképessége és jövője azon múlik, hogy mennyire sikerül a tényleges kölcsönös bizalmon alapuló kölcsönös elismerés elvét megvalósítani.

A határokon átnyúló együttműködések intézményesülésének legfőbb akadály, hogy az együttműködő partnereknek, tagállamoknak, tagállami hatóságoknak rendkívül különböző jogi és közigazgatási környezetben kell megtalálniuk azt a közös intézményi struktúrát, amely a határ mindkét oldalán elfogadott és működőképes. Az egységes intézményi forma

hiánya az együttműködő partnerek államainak eltérő jogi és politikai berendezkedésére vezethető vissza, valamint arra, hogy – a kölcsönös elismerés elvének megjelenéséig – nem létezett olyan egységes jogi eszköz, amely az egész Európai Unióban kötelezően érvényes és alkalmas lenne a határokon átnyúló bűnügyi együttműködésekben való alkalmazásra.

A kölcsönös bizalom esszenciája az, hogy jogsegély esetén a végrehajtó tagállam megbízik a kibocsátó tagállam igazságügyi hatóságában tekintetben, hogy az megvizsgálta az általa kibocsátott eszköz jogszerűségét, szükségességét és arányosságát. Ezáltal elvben nem is lehet problémás a bizonyítékok nemzeti jogban történő felhasználhatóságának kérdése, még akkor sem, ha a végrehajtó hatóság más eljárásjogi szabályok szerint járt el, mint a kibocsátó állam. Mindez azonban nem jelentheti azt, hogy a kölcsönös elismerés elve egyenlő lenne a vakon végzett, automatikus végrehajtással.

NEPARÁCZKI ANNA VIKTÓRIA¹

A TERRORIZMUS ELLENI FELLÉPÉS ÚJ ESZKÖZEI A NÉMET BÜNTETŐ ANYAGI JOGBAN

1. Bevezetés

A tanulmányban a terrorizmus napjainkban megjelenő, újfajta veszélyekkel fenyegető formájával szembeni² német büntetőjogi fellépés bemutatására kerül sor. Már a XX. század hetvenes éveiben jelentkező terrorhullám miatt³ szükségessé vált a büntetőjogi fellépés a terrorista cselekményekkel szemben. Ezért a német Büntető Törvénykönyv (Strafgesetzbuch)⁴ kiegészült a 129a. §-sal, a „terrorista szövetség alakítása”-val.⁵ Ez a tényállás az StGB 129. §-a szerinti „bűnszövetség alakítása”-hoz⁶ képest minősített tényállás, a különösen veszélyes terrorista szövetségek elleni védelmet hivatott biztosítani.⁷ Az StGB 129b. § szerinti „bűnszövetségek és terrorista szövetségek külföldön; tágabb elkobzás és vagyyonelkobzás”⁸

1 Dr. Neparáczi Anna Viktória alügyész, Budapesti XIV. és XVI. Kerületi Ügyészség; doktorjelölt, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola

2 „A XX. század »hagyományos« és a XXI. század »újfajta« terrorizmusának szembeállítása azonban csak látszólagos, mivel a „nemzetközi politikai terrorizmus logikái, tartalmi és szerkezeti tekintetben a régi terrorizmus egyenes folytatása és következménye: a terrorizmus modernizálódásának következő lépése, hiszen a terrorizmus módszertana együtt fejlődik a ma már globális társadalmi, technikai és technológiai fejlődéssel. [...] Valójában nem a terrorizmus jellege változik meg, hanem külső feltételrendszere. Ami az újfajta terrorizmusban újdonság, az a megváltozott keretfeltételekhez való alkalmazkodás eredménye, hiszen a globalizáció új eszközöket, új célpontokat, új finanszírozási és szervezési lehetőségeket bocsátott a terroristák rendelkezésére.” PÓCZIK Szilveszter: *Régi terrorizmus – újfajta terrorizmus I.* In: Vókó György (szerk.): *Kriminológiai tanulmányok 51 Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2014.* 82–83.

3 BELOVICS Ervin: *A közbiztonság elleni bűncselekmények – Btk. XXX. fejezet.* In: Busch Béla (szerk.): *Büntetőjog II. Különös Rész. Harmadik kiadás. HVG-ORAC, Budapest, 2014.* 511.

4 a továbbiakban: StGB

5 „Bildung terroristischer Vereinigungen”

6 „Bildung krimineller Vereinigungen”

7 STERNBERG-LIEBEN, Detlev: §§ 123–131. In: Schönke, Adolf – Schröder, Horst (szerk.): *Strafgesetzbuch Kommentar.* 29. Auflage. Verlag H.C.Beck, München, 2014. 1514.

8 „Kriminelle und terroristische Vereinigungen im Ausland; Erweiterter Verfall und Einziehung”

tényállása büntetni rendeli tulajdonképpen „az egész világon”⁹ működő terrorista szövetségeket is. Ezt a három tényállást rendszertanilag a német Btk. VII. fejezetében, a közrend elleni bűncselekmények¹⁰ között helyezte el a jogalkotó.

Ezen terrorista bűncselekményen kívül a német jogalkotó a 2009. július 30. napján kelt, „az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmények előkészületének üldözéséről” szóló törvénnyel¹¹ három új, terrorizmussal összefüggő bűncselekményt: az StGB 89a., 89b., valamint 91. §-ait iktatta be az StGB I. fejezetének 3. címébe, a demokratikus jogállamot veszélyeztető bűncselekmények¹² közé.

A három absztrakt veszélyeztető vétség¹³ büntetőjogi szabályozásának indoka a terrorista szövetséghez nem kötődő bűnelkövetőkkel szembeni lehető leghatékonyabb büntetőjogi fellépés megvalósítása volt¹⁴. Az StGB 89a. § szerinti, „az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény előkészülete”¹⁵, az StGB 89b. § szerinti „kapcsolatfelvétel az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetése érdekében”¹⁶ és az StGB 91. § szerinti „útmutatás nyújtása az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetéséhez”¹⁷ bűncselekmények alapján már azon elkövetők is felelősségre vonhatók, akiknél nem volt bizonyítható az StGB 129a. § vagy az StGB 129b. § szerinti terrorista szövetségben való közreműködés,¹⁸ mivel az egymástól elszigetelten cselekvő, ún. magányos elkövető előkészületi cselekményeit fenyegetik büntetéssel.¹⁹

9 STERNBERG-LIEBEN (2014) i. m. 1519.

10 „Straftaten gegen die öffentliche Ordnung”

11 „Gesetz zur Verfolgung der Vorbereitung von schweren staatsgefährdenden Gewalttaten vom 30.7.2009” BGBl. I S. 2437. A törvény 2009. augusztus 04. napján lépett hatályba. A továbbiakban: GVVG.

12 „Gefährdung des demokratischen Rechtsstaates”

13 STERNBERG-LIEBEN (2014) i. m. 1349., 1356.

14 GVVG előadói tervezetének problémafelvetése. Forrás: <http://www.brak.de/>; ZÖLLER, Mark: *Terrorismusstrafrecht: Ein Handbuch*. C.F. Müller Wissenschaft Verlag, Heidelberg, 2009. 563.

15 „Vorbereitung einer schweren staatsgefährdenden Gewalttat”

16 „Aufnahme von Beziehungen zur Begehung einer schweren staatsgefährdenden Gewalttat”

17 „Anleitung zur Begehung einer schweren staatsgefährdenden Gewalttat”

18 ZÖLLER (2009) i. m. 563.

19 BÜTZLER, Volker: *Die Vorverlagerung der Strafbarkeit am Beispiel der Terrorismusverfolgung aus deutscher Perspektive*. In: Sinn, Arndt – Gropp, Walter – Nagy Ferenc (szerk.): *Grenzen der Vorverlagerung in einem Tatstrafrecht. Eine rechtsvergleichende Analyse am Beispiel des deutschen und ungarischen Strafrechts*. Universitätsverlag Osnabrück, Göttingen-Osnabrück, 2011. 392.

Ezen cselekmények kriminalizálása a német büntetőjog azon alapelveinek áttörését jelentette, hogy a „magányos” elkövetők előkészületi cselekményei büntetlenek.²⁰ A három új tényállással tehát lehetővé vált, hogy a nyomozó hatóságok már a terrorcselekmények előkészülete kapcsán jogszerűen felléphessenek, akkor is, ha csupán „magányos” elkövetőt sikerült azonosítani, és az StGB 30. §²¹, valamint az StGB 129a. § feltételei nem állnak fenn.²²

A német törvényhozó a 2015. június 12. napján kelt, „az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmények előkészületének üldözését módosító törvény”-nyel²³ módosította az StGB 89a. §-át, és büntetni rendelte a Németország területéről kiutazást is, továbbá beiktatta az StGB 89c. §-át, a „terrorizmus finanszírozás”-át²⁴. Ennek indoka pedig kifejezetten a nemzetközi terrorizmus jelentette új kihívásokra, különösen az Iszlám Állam nevű terrorista csoport megerősödésére és bizonyos személycsoportok utazási tevékenységéből kiinduló speciális veszélyekre tekintettel szükséges büntetőjogi fellépés biztosítása volt.²⁵

2. A terrorizmus elleni büntető anyagi jogi fellépést szolgáló bűncselekmények

A terrorizmussal szembeni német büntetőjogi fellépés több tényállásra épül. Ezek a következők:

- 1) az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény előkészülete (StGB 89a. §),
- 2) kapcsolatfelvétel az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetése érdekében (StGB 89b. §),

20 A német büntetőjogban „az előkészület büntetendőségének az alapja az, hogy a tervezett bűncselekmény az elkövetők között egy (legalább célzott) konspiratív együttműködés kapcsán már a kísérlet előtt veszélyt hordoz magában.” FISCHER, Thomas: *Strafgesetzbuch und Nebengesetze*. 55. Auflage. Verlag C.H. Beck, München, 2008. 272.

21 Az StGB 30. §-a, a „részvétel kísérlete” („Versuch der Beteiligung”) az előkészületi cselekményeket szabályozza.

22 ZÖLLER (2009) i. m. 563.

23 „Das Gesetz zur Änderung der Verfolgung der Vorbereitung von schweren staatsgefährdenden Gewalttaten (GVVG-Änderungsgesetz) vom 12.06.2015“ (BGBl. I S. 926). (A továbbiakban: GVVG-ÄndG.) A törvény 2015. június 20. napján lépett hatályba.

24 „Terrorismusfinanzierung”

25 GVVG-ÄndG tervezete. A) pont – Problémák és célok. Forrás: <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/042/1804279.pdf>

- 3) terrorizmus finanszírozása (StGB 89c. §),
- 4) útmutatás nyújtása az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetéséhez (StGB 91. §),
- 5) terrorista szövetség alakítása (StGB 129a. §):
 - a) terrorista szövetség alakítása különösen súlyos bűncselekmények elkövetése érdekében [StGB 129a. § (1) bekezdés],
 - b) cselekményen túli célokkal rendelkező terrorista szövetség alakítása [StGB 129a. § (2) bekezdés],
 - c) fenyegetési célú terrorista szövetség alakítása [StGB 129a. § (3) bekezdés],
- + joghatósági szabályok és a külföldön elkövetett bűncselekmény esetén a büntetőeljárás lefolytatásának eljárási feltétele [StGB 89a. (3)–(4) bekezdés, 89b. § (3)–(4) bekezdés, 89c. § (3)–(4) bekezdés, 129b. § (1) bekezdés],
- + a megelőzés törvényi eszközei:
 - korlátlan enyhítés, büntetés mellőzésének kilátásba helyezése [StGB 89a. § (7) bekezdés, 89b. § (5) bekezdés, 89c. § (6)–(7) bekezdés, 91. § (3) bekezdés, 129a. § (6)–(7) bekezdés],
 - feljelentési kötelezettség előírása [StGB 138. § (2) bekezdés, 139. § (1), (3)–(4) bekezdés],
- + speciális büntetéskiszabási szabályok [StGB 89a. § (5)–(6) bekezdés, 129a. § (8)–(9) bekezdés, 129b. § (2) bekezdés].

A továbbiakban a terrorista szövetséghez nem kötődő, ún. magányos terrorista cselekményei elleni büntetőjogi fellépést biztosító tényállások elemzésére kerül sor²⁶ a német jogirodalom és joggyakorlat megállapításainak felhasználásával.

A) Az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény előkészülete (StGB 89a. §)

Az StGB 89a. § szerinti, „az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény előkészülete” bűncselekményének lényege a tényállásban meghatározott (tipikusan terrorista) eszközök terrorcselekmény véghezvitelére ténylegesen alkalmassá tételében áll.²⁷

A német Btk. e bűncselekménnyel az elkövető büntethetőségét az előkészületi cselekmények

26 A terrorista szövetséghez kötődő elkövetők cselekményeivel szembeni büntetőjogi fellépést biztosító tényállások elemzéséről lásd NEPARÁ CZKI Anna: *A terrorista bűncselekmény szabályozása Németországban*. Jogelméleti Szemle, 2010/1. 1–16. Forrás: <http://jesz.ajk.elte.hu/neparaczki41.html>

27 GIERHAKE, Katrin: *Zur geplanten Einführung neuer Straftatbestände wegen der Vorbereitung terroristischer Straftaten*. ZIS. 2008/9. 399. Forrás: www.zis-online.com

miatt az StGB 30. §-a szerinti „részvétel kísérleté”-nél is tágabb körben teszi lehetővé a lehető legkorábbi büntetőjogi fellépés megteremtése érdekében.²⁸ Egyrészt nem szükséges, hogy részleteiben megtervezett büntettet készítsen elő az elkövető, mivel elegendő, ha tisztában van a bűncselekmény jellegével, azaz azzal, hogy az előkészített cselekmény az élet elleni vagy a személyi szabadság elleni katalógus-bűncselekmények egyike.²⁹ Másrészt a bűncselekmény megvalósulásához nem szükséges több személy együttes fellépése,³⁰ mivel egy önálló tettes előkészületi cselekménye is elegendő az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény előkészülete elkövetéséhez.³¹

Jogi tárgy

A bűncselekmény – elsődlegesen, mivel a német Btk. ezen bűncselekményt a Különös Rész I. fejezet 3. címében, a demokratikus jogállamot veszélyeztető bűncselekmények között szabályozza – az állam létét és biztonságát részesíti büntetőjogi oltalomban.³² Állam alatt bármely állam értendő, a biztonság pedig mind a külső, mind a belső biztonságot átfogja.³³ Emellett a tényállás azon jogi tárgyak védelmét szolgálja – legalábbis másodlagosan –, amelyek (az előkészített) erőszakos cselekmény lehetséges sértettjei esetén fognak sérülni. Ezek ugyanis olyan kiemelkedő fontosságú egyéni jogi tárgyak, amelyek már a lehető legkorábban és már a veszélyeztetés előtt (büntetőjogi) védelemre szorulnak.³⁴

A törvényi tényállás elemzése

a) A hatályos törvényi tényállás

„StGB 89a. § Az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény előkészülete

28 KINDHÄUSER, Urs: *Strafgesetzbuch. Lehr- und Praxiskommentar*. 4. Auflage. Nomos Verlag, Baden-Baden, 2010. 492.

29 KINDHÄUSER (2010) i. m. 492.; KÜHL, Kristian: *Strafgesetzbuch Kommentar*. 27. Auflage. C.H. Beck Verlag, München, 2011. 603.

30 Ami az StGB 30. §-a szerinti előkészületi cselekmények esetén törvényi feltétel.

31 KINDHÄUSER (2010) i. m. 492.

32 KÜHL szerint azonban kérdéses, hogy az StGB 89a. §-ának előkészületi cselekményei ténylegesen (legalább absztrakt szinten) veszélyeztethetik-e az államot. A kérdés eldöntése ugyanakkor kizárólag a jogalkotó feladata. KÜHL (2011) i. m. 603.

33 FISCHER, Thomas: *Strafgesetzbuch und Nebengesetze*. 58. Auflage. Verlag C.H. Beck, München, 2011. 786.

34 KÜHL (2011) i. m. 602.

(1) Aki egy állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekményt készít elő, hat hónaptól tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény az olyan élet elleni bűncselekmény a 211. § [emberölés minősített esete] vagy a 212. § [emberölés] eseteiben, avagy az olyan személyi szabadság elleni bűncselekmény a 239a. § [zsaroló emberrablás] vagy a 239b. § [túszejtés] eseteiben, amely a körülmények alapján arra irányul és arra alkalmas, hogy egy állam vagy nemzetközi szervezet létét vagy biztonságát korlátozza, vagy a Német Szövetségi Köztársaság alkotmányos alapelveit megváltoztassa, hatályon kívül helyezze vagy aláássa.

(2) Az (1) bekezdés csak akkor alkalmazandó, ha a tettes egy állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekményt készít elő azáltal, hogy

1. olyan lőfegyverekre, robbanóanyagokra, robbanó- vagy gyújtóberendezésekre, atommag vagy más radioaktív anyagokra, mérget tartalmazó anyagokra vagy olyan anyagokra, amelyekből mérreg állítható elő, más egészségre káros anyagokra, a cselekmény végrehajtásához szükséges különleges készülékekre vagy egyéb jártasságokra nézve, amelyek az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmények valamelyikének elkövetésére szolgálnak, az előállításhoz avagy a kezeléshez szükséges ismeretekről más személynek oktatást nyújt vagy ilyen oktatásban vesz részt,

2. az 1. pont szerinti fegyvereket, anyagokat vagy készülékeket előállít, magának vagy másnak megszerez, tart, vagy másnak átenged,

3. olyan tárgyakat vagy anyagokat szerez meg vagy tart, amelyek az 1. pont szerinti fegyverek, anyagok vagy készülékek előállításához szükségesek.

(2a) Az (1) bekezdés alkalmazandó akkor is, ha a tettes egy állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekményt készít elő azáltal, hogy elhatározza, hogy egy súlyos, államot veszélyeztető erőszakos cselekmény elkövetése vagy a (2) bekezdés 1. pontjában meghatározott cselekmények elkövetése érdekében kiutazik a Német Szövetségi Köztársaságból egy olyan államba, ahol a személyek a (2) bekezdés 1. pontja szerinti oktatáson vehetnek részt.

(3) Az (1) bekezdés arra az esetre is vonatkozik, ha az előkészületet külföldön követik el. Amennyiben az előkészületet az Európai Unió tagállamain kívül követik el, csak akkor alkalmazandó, ha azt német vagy olyan külföldi követi el, akinek az életfeltételei belföldön találhatók, vagy az előkészített súlyos, államot veszélyeztető erőszakos cselekményt belföldön vagy egy német által avagy annak sérelmére fogják elkövetni.

(4) A (3) bekezdés 2. mondatának esetei az Igazságügyi és Fogyasztóvédelmi Szövetségi Minisztérium felhatalmazása alapján üldözendők. Amennyiben az előkészületet az Európai Unió másik tagállamában követik el, az Igazságügyi és Fogyasztóvédelmi Szövetségi Minisztérium engedélye akkor szükséges, ha az előkészületet nem egy német követi el, az

előkészített súlyos, államot veszélyeztető erőszakos cselekményt nem belföldön követik el, továbbá nem egy német által avagy annak sérelmére fogják elkövetni.

(5) Kevésbé súlyos esetekben a büntetés három hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztés.

(6) A bíróság pártfogó felügyeletet rendelhet el [68. § (1) bekezdés]; a 73d. §[tágabb elkövetés] alkalmazandó.

(7) A bíróság a büntetést belátása szerint enyhítheti [49. § (2) bekezdés] vagy ezen rendelkezés alapján a büntetés kiszabását mellőzheti, ha a tettes az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény további előkészítésétől önként eláll és azt az általa előidézett vagy felismert veszélyt, hogy mások ezt a cselekményt továbbra is előkészítik vagy végrehajtják, elhárítja vagy jelentősen csökkenti, vagy önként megakadályozza ennek a cselekménynek a befejezett végrehajtását. Amennyiben a tettes közreműködése nélkül a fentebbi veszélyt elhárítják, vagy jelentősen csökkentik, vagy az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény befejezetten történő megvalósítását megakadályozzák, elegendőnek tekintendő a tettes ezen cél elérésére vonatkozó önkéntes és komoly törekvése is.”³⁵

b) Tényállási elemek

A bűncselekmény *elkövetési tárgyai* a lőfegyver, robbanóanyag, robbanó- vagy gyújtóberendezés, atommag, más radioaktív anyag, mérget tartalmazó anyag vagy olyan anyag, amelyből mérreg állítható elő, más egészségre káros anyagok, továbbá a cselekmény végrehajtásához szükséges különleges készülékek és ezen fegyverek, anyagok vagy készülékek előállításához szükséges tárgyak vagy anyagok.

A bűncselekmény *elkövetési magatartása* az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény előkészítése. Az StGB 89a. § (1) bekezdés 2. mondata alapján az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény alatt az emberölést, az emberölés minősített esetét, a zsaroló emberrablást és a túszejtést kell érteni.³⁶

35 A szerző fordítása.

36 A törvényi definíció azonban annyiban zavaros, hogy a zsaroló emberrablás és a túszejtés nem erőszakos bűncselekmények, de akként kezeli őket a tényállásban a jogalkotó. KÜHL (2011) i. m. 603. A törvényi definíció erőszakos cselekményként kezel tehát olyan cselekményeket, amelyek sem a nyelvtani értelmezés, sem a büntetőjogi joggyakorlat alapján nem feltételeznek erőszakos elkövetést. Ez a körülmény az új tényállás jogpolitikai céljával magyarázható. FISCHER (2011) i. m. 788. A német törvényhozó a tényállás megfogalmazásakor valószínűleg a Lorenz- és Sleyer-féle emberrablásokból indult ki. Ezek azonban alapos előkészítést igényelnek, és valószínűleg nem egy „magányos” elkövető fogja végrehajtani, tehát nem az StGB 89a. §-ának alkalmazási körébe fognak esni. Valójában a tényállásban meghatározott bűncselekménykatalógussal a jogalkotó célja a szélsőséges politikai indítékkal elkövetett bűncselekmények elleni fellépés

Előkészítendő cselekményként ezek valamelyike lehet tényállásszerű. A törvényhozó szándéka szerint e cselekmények a tipikus terrorista cselekmények.³⁷ Az előkészítendő cselekmény lehet a tettes saját cselekménye, de az StGB 89a. § elkövetője lehet olyan személy is, aki az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekményt részesként szándékozik elkövetni.³⁸ Az előkészítendő cselekményeknek a törvényi tényállásban meghatározott irányultsággal és alkalmassággal kell rendelkezniük. Tehát az élet elleni vagy személyi szabadság elleni, taxatívra meghatározott és önmagukban is súlyos³⁹ bűncselekmények az irányultságuk és alkalmasságuk révén veszélyeztetik a demokratikus jogállamot.⁴⁰ Az alkalmasság kritériuma az állam stb. létének korlátozására kisebb intenzitású, mint a StGB 129a. § szerinti (ahol jelentősnek kell lennie), ezért tényállásszerű az állami feladatok teljesítésének részleges megnehezítése is.⁴¹

Azonban a tényállás megállapításához még nem elegendő az olyan nyugtalan légkör kiváltása, amelyet rendőri közbelépéssel el lehet hárítani.⁴² Az állam biztonságának korlátozása akkor állapítható meg, ha olyan zavarok vagy veszélyek lépnek fel, amelyek alkalmasak összességében az állami biztonság támadására vagy súlyos megzavarására, mint amelyek esetén a jogszabályokat ténylegesen hatályon kívül helyezik, széles körben önkényes cselekmények elkövetésének veszélye áll fenn és a lakosság vagy jelentős jogi tárgyak konkrét veszélyhelyzetbe kerülnek.⁴³

A Német Szövetségi Köztársaság alkotmányos alapelveinek aláásása akkor állapítható meg, ha az alkotmányos alapelvek érvényesülése ténylegesen, jelentős mértékben csökken annak ellenére, hogy továbbra is hatályban marad.⁴⁴

biztosítása volt. GAZEAS, Nikolaos – GROSSE-WILDE, Thomas – KIESSLING, Alexandra: *Die neuen Tatbestände im Staatsschutzstrafrecht – Versuch einer ersten Auslegung der §§ 89a, 89b, und 91 StGB* NStZ. 2009/11. 594.

37 FISCHER (2011) i. m. 788.

38 FISCHER (2011) i. m. 789.

39 A tényállásban szereplő súlyos melléknév a katalógus-bűncselekményekre utal. KÜHL (2011) i. m. 603. FISCHER szerint a súlyosságra utalás a törvényi definícióban ekként szintén felesleges. FISCHER (2011) i. m. 788.

40 A törvényi tényállásban taxatívra meghatározott öt bűncselekmény az irányultsága és alkalmassága alapján lesz államvédelmi vonatkozással rendelkező. KINDHÄUSER (2010) i. m. 493.

41 Példa rá a lakosság bizalmának megingása abban, hogy az erőszakos cselekményektől biztonságban vannak. KÜHL (2011) i. m. 603.

42 Azonban a konkrét esetben az alkalmasság kritériuma mindig mérlegelés alapján állapítható meg, vonatkozásában a büntetőjog nem adhat egységes meghatározást. FISCHER (2011) i. m. 789.

43 FISCHER (2011) i. m. 789.

44 Így az államot képviselő személyek elleni emberrablás vagy emberölés ez alá a fordulat alá szubszumálható. GAZEAS – GROSSE-WILDE – KIESSLING (2009) i. m. 595.

Az irányultságnak és az alkalmasságnak a körülményekből kell következnie. A körülmények alatt az előkészített cselekmény elkövetésének körülményei és nem az StGB 89a. § szerinti bűncselekmény elkövetésének körülményei értendők. Az előkészített cselekmény elkövetésének körülményei azonban kizárólag az elkövető szándéka szerint jelentkezhettek, mivel az elkövető elképzelései alapján irányulhat a cselekmény súlyos államot veszélyeztető erőszakos cselekmény elkövetésére.⁴⁵

Az előkészítendő cselekménynek nem kell konkrétan meghatározottnak lennie. Elegendő, ha a bűncselekmény típusa az elkövető elképzelése szerint a katalógus-bűncselekmények egyike.⁴⁶

Az előkészületi cselekményeket, azaz az egyes elkövetési magatartásokat az StGB 89a. § (2) bekezdés 1–3. pontjai taxatív határozzák meg.⁴⁷

Az StGB 89a. § (2) bekezdés 1. pontjának vagylagos elkövetési magatartásai a meghatározott jártasságokra vonatkozó *oktatás nyújtása, valamint az oktatásban részvétel*. Az oktatást nyújtó személynek ismernie kell az előkészítendő cselekményt, míg az oktatásban részt vevőnél ez nem feltétel. Azonban az oktatásban részvétel is egy aktív cselekmény, amely az ismeretek megszerzésére irányul és a nyelvtani értelmezés alapján kommunikációs cselekményfolyamat részét képezi.⁴⁸ Az oktatás nyújtása is kommunikációt, egyfajta dialógust⁴⁹ feltételez, de nem szükséges a személyes ismeretség vagy a személyes kontaktus. A tudás

45 FISCHER (2011) i. m. 790.

46 KAUDER, Siegfried: *Strafbarkeit terroristischer Vorbereitungshandlungen. Erwiderung zu Deckers/Heusel*, ZRP 2008, 169. ZRP. 2009/1. 21. A törvényhozó szándéka szerint olyan elkövetőkre is ki kell terjeszteni a büntetőjogi felelősséget, akik bármilyen állam elleni támadást készítenek elő, amelynek a helyszínét, idejét, tényleges sértettjét és a konkrét megvalósítását további megfontolásoktól teszik függővé vagy egyszerűen a véletlenre bízzák. FISCHER (2011) i. m. 790. Azonban az elkövetőnek legalább nagy vonalakban kell, hogy legyen elképzelése az előkészítendő bűncselekményről – GAZEAS – GROSSE-WILDE – KIESSLING (2009) i. m. 596.

47 DECKERS, Rüdiger – HEUSEL, Johanna: *Strafbarkeit terroristischer Vorbereitungshandlungen – rechtsstaatlich nicht tragbar*. ZRP. 2008/6. 169. A jogtechnikai megoldás idegen a német Btk.-ban. GAZEAS – GROSSE-WILDE – KIESSLING (2009) i. m. 594. Ugyanakkor ez a jogtechnikai megoldás eleget tesz a törvényi meghatározottság követelményének, hiszen az egyes, büntetést érdemlő előkészületi cselekményeket más hatályos büntetőjogi tényállásokban már szereplő fogalmakkal írja körül, amelyek a joggyakorlatban sem ismeretlenek ezáltal. BADER, MARKUS: *Das Gesetz zur Verfolgung der Vorbereitung von schweren staatsgefährdenden Gewalttaten*. NJW. 2009/39. 2855.

48 Ezáltal a szakirodalom olvasása vagy az egyszerű gyakorlatozás önmagában nem tényállásszerű. FISCHER (2011) i. m: 792.

49 GAZEAS – GROSSE-WILDE – KIESSLING (2009) i. m. 597.

átadása közvetlenül, egyoldalúan avagy lehívás útján is történhet.⁵⁰ Mindkét magatartás feltételezi tehát az oktatásban részt vevő és az oktató kolluzív együttműködését az erőszakos cselekmény vonatkozásában.⁵¹ A jogalkotó szándéka szerint a bűncselekmény megállapításához elegendő, ha a tettes a megszerzett tudását, illetve képességeit későbbi, még nem konkrétan meghatározott időpontban egy állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény, például öngyilkos merénylet elkövetésére akarja felhasználni, nem szükséges a kiképzést közvetlenül követő bűnelkövetés.⁵²

Az StGB 89a. § (2) bekezdés 2. pontjának elkövetési magatartásai az előállítás, megszerzés, tartás, illetve átengedés. Az előállítás a tényleges elkészítése a dolognak,⁵³ amely nemcsak saját cselekménnyel történhet, tényállásszerű jó- avagy rosszhiszemű harmadik személlyel történő előállíttatás is.⁵⁴ A megszerzés történhet saját vagy más számára is, lényege, hogy az elkövető a dolog feletti rendelkezési jogot szerez⁵⁵. A tartás a későbbi felhasználás érdekében történik és mind a saját érdekében történő birtokban tartást, mind a más számára történő birtokban tartást átfogja.⁵⁶ Az átengedés a dolog feletti rendelkezési jog gyakorlásának átengedését jelenti.⁵⁷

Az StGB 89a. § (2) bekezdés 3. pontjának elkövetési magatartása azon anyagok és eszközök megszerzése, illetve tartása, amelyek az 1. pont szerinti fegyverek, anyagok vagy készülékek előállításához szükségesek. Ilyenek különösen az alapanyagok (például vegyszerek a robbanóanyag előállításához).⁵⁸

Az StGB 89a. § (2a) bekezdésének elkövetési magatartása az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény előkészítése azáltal, hogy az elkövető a Német Szövetségi Köztársaság területéről történő kiutazást elhatározza. Ezzel a megfogalmazással a

50 De az oktatónak tudnia kell az oktatásban részt vevő személyről, ezáltal pl. a robbanóanyagokról publikálás önmagában még nem büntetendő. FISCHER (2011) i. m. 792.

51 KÜHL (2011) i. m. 603. A kolluzív együttműködés nem jelenti a későbbi közös elkövetést, hanem azt feltételezi, hogy a speciális tudás átadása során az oktatást nyújtó is tudomással bír vagy helyesli a későbbi súlyos, államot veszélyeztető erőszakos cselekmény lehetséges elkövetését. GAZEAS – GROSSE-WILDE – KIESSLING (2009) i. m. 597.

52 A GVVG előadói tervezetének indokolása, 15. Forrás: www.dip21.bundestag.de.

53 KINDHÄUSER (2010) i. m. 1190.

54 FISCHER (2011) i. m. 792.

55 KINDHÄUSER (2010) i. m. 955.

56 FISCHER (2011) i. m. 792.

57 KINDHÄUSER (2010) i. m. 1190.

58 FISCHER (2011) i. m. 792.

német jogalkotó célja a terrorcselekmény elkövetése érdekében a legalább megkísérelt kiutazás és a terrorista kiképző táborokban részvétel érdekében a legalább megkísérelt kiutazás büntetni rendelése.⁵⁹ Tehát amíg az StGB 89a. § (2) bekezdés szerinti elkövetési magatartások a terrorista cselekményekhez szükséges alapvető ismeretek megszerzését fogják át, a (2a) bekezdés alapján már az az elkövető is büntethető, aki elhatározza a kiutazást egy külföldi kiképző- vagy harci táborba, tehát még azelőtt büntetendő cselekményt követ el, mielőtt elhagyta volna a Német Szövetségi Köztársaság területét.⁶⁰

A bűncselekmény megvalósulásához – a szubjektív tényállási elemeket tekintve – mind a tényállás nyelvtani értelmezése, mind a jogalkotói szándék alapján az *eshetőleges szándék* elegendő,⁶¹ az elkövető szándékának azonban át kell fognia az állam veszélyeztetését.⁶²

Ugyanakkor a német joggyakorlat alapján⁶³ a tényállást megszorítóan kell értelmezni, mivel csak az ilyen értelmezés felel meg az alkotmányos büntetőjog követelményeinek. A törvényi tényállásban meghatározott elkövetési magatartások ugyanis teljesen hétköznapi cselekmények, amelyek nem önmagukban hordozzák a (büntető) jogellenességet, hanem az elkövető azon komoly elhatározása folytán büntetendők, hogy egy különösen súlyos bűncselekményt kíván megvalósítani általuk.

Figyelemmel arra, hogy a bűncselekmény által védett jogi tárgyat a törvényi tényállásban meghatározott elkövetési magatartások csak igen távolról veszélyeztetik, büntetni rendelésük csak az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény előkészülete *egyenes szándékkal* történő megvalósítása esetén felel meg az arányosság elvének.⁶⁴ Az azonban nem feltétel, hogy az elkövető egy részleteiben megtervezett, az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekményt készítsen elő; de egy legalább nagy vonalakban meglévő, az elkövetésre irányuló és a külvilág számára megismerhető magatartásformában megnyilvánuló elkövetői elképzelésnek kell kialakulnia, amely már az elkövetés

59 ZÖLLER, Mark: *Der Terrorist und sein (Straf-)Recht*. GA. 2016/2. 103.

60 ZÖLLER (2016) i. m. 104.

61 Az előkészítés fogalma önmagában nem jelenti a célzatos elkövetést. FISCHER (2010) i. m. 794. GAZEAS – GROSSE-WILDE – KIESSLING (2009) i. m. 596.

62 KINDHÄUSER (2010) i. m. 494.

63 BGH 3 StR 243/13 – Urteil vom 8. Mai 2014 (LG Frankfurt a. M.)

64 Rámutatott a BGH (Német Szövetségi Törvényszék) arra is, hogy mivel nem a pusztán gondolat a büntetendő, hanem a már jogi tárgyat veszélyeztető tevékenység, a bűncselekmény megállapításához objektív, megismerhető bizonyítékokkal kell alátámasztani az elkövetőnek az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetésére irányuló komoly elhatározását. BGH 3 StR 243/13 – Urteil vom 8. Mai 2014 (LG Frankfurt a. M.)

meghatározó körülményeit megtervezte, vagy a cselekmény lefolyását a tervében számításba vette.⁶⁵

c) Stádiumok és tettesség

A bűncselekmény absztrakt veszélyeztető, immateriális deliktum, a *befejezettséghez* eredmény nem szükséges.⁶⁶ A *kísérlet* nem büntetendő.⁶⁷

Az *elkövető* tettesként bárki lehet, mind a saját, mind a más által később megvalósítandó cselekményre vonatkozhat az előkészítés. A részesség az általános szabályok szerint lehetséges.⁶⁸

d) Egyéb rendelkezések

Az StGB 89a. § (3) bekezdése a külföldön elkövetett cselekmények vonatkozásában tartalmaz *speciális joghatósági szabályokat*. A (4) bekezdés a *büntetőeljárás lefolytatásának*⁶⁹ *feltételeit* rögzíti részletesen.

Az StGB 89a. § (5)–(7) bekezdései *speciális büntetéskiszabási szabályokat* állapítanak meg. Az (5) bekezdés vonatkozásában a kevésbé súlyos esetek fogalmi meghatározása igényel magyarázatot. Kevésbé súlyos esetről akkor lehet szó, ha pl. az előkészített bűncselekmény megvalósítása különösen távoli, vagy ha a bűncselekmény elkövetését a nemzetbiztonsági szolgálatok csak felületesen tudták megfigyelni, vagy az állam általi bűncselekmény provokáció esetén.⁷⁰

B) Kapcsolatfelvétel az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetése érdekében [StGB 89b. §]

65 KG 26.10.2011 – 4 Ws 92/11, 4 Ws 93/11, 4 Ws 92,93/11 – 2 OAR 37/11; és OLG Stuttgart, Beschluss vom 4. Februar 2014, Az. 4 Ws 16/14

66 FISCHER (2011) i. m. 794.

67 A német büntetőjogban egy büntett kísérlete mindig büntetendő, míg a vétség kísérlete csak akkor, ha a Büntető Törvénykönyv azt kifejezetten előírja az adott bűncselekmény tényállásában [StGB 23. § (1) bekezdés].

68 FISCHER (2011) i. m. 795.

69 „Verfolgungsermächtigung”

70 FISCHER, Thomas: *Strafgesetzbuch mit Nebengesetzen*. 63. Auflage. Verlag C.H.Beck, München, 2016. 846.

Az StGB 89b. § szerinti „kapcsolatfelvétel az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetése érdekében” tényállásának beiktatását az indokolta, hogy már önmagában az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetéséhez az oktatáson részvétel érdekében történő kapcsolatfelvétel és kapcsolattartás a terrorista szövetségekkel a lehetséges sértettek életének és testi épségének absztrakt veszélyét jelenti.⁷¹ Annak, aki terrorista kiképzésen akar részt venni – tehát erre irányuló szándéka már kialakult – kell, hogy legyen egy olyan megbízható ismerőse, aki a kiképzéshez szükséges kapcsolatot és ajánlásokat a számára közvetíti, így tehát a tényállás a terrorista kiképző táborban tartózkodást rendszerint megelőző cselekményeket fenyegeti büntetéssel.⁷²

Jogi tárgy

A bűncselekmény *jogi tárgya* a Német Szövetségi Köztársaság állami rendje mellett a lehetséges sértettek élete és testi épsége, amelyeket a későbbi potencionális elkövető azt megelőzően veszélyeztet, hogy terrorista kiképzést kapott volna.⁷³

A törvényi tényállás elemzése

a) A hatályos törvényi tényállás

„StGB 89b. § *Kapcsolatfelvétel az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetése érdekében*

(1) Aki abból a célból, hogy a 89a § (2) bekezdés 1. pontja szerinti, az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetése érdekében oktatásnak vesse alá magát, egy a 129a. § szerinti, valamint 129b. §-sal összefüggésben lévő szövetséggel kapcsolatot vesz fel vagy ilyen kapcsolatot fenntart, három évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés nem vonatkozik arra az esetre, ha a cselekmény kizárólag a jogszerű szakmai vagy szolgálati kötelezettségek teljesítését szolgálja.

(3) Az (1) bekezdés arra az esetre is vonatkozik, ha a kapcsolatfelvétel vagy kapcsolattartás külföldön történik. Az Európai Unió tagállamain kívül csak abban az esetben alkalmazan-

71 A GVVG előadói tervezetének indokolása, 16. Forrás: www.dip21.bundestag.de.

72 A GVVG előadói tervezetének indokolása, 16–17. Forrás: www.dip21.bundestag.de.

73 KAUDER (2009) i. m. 21.; GAZEAS – GROSSE-WILDE – KIESSLING (2009) i. m. 601.

dó, ha a kapcsolatfelvételt vagy kapcsolattartást egy német vagy egy olyan külföldi követi el, akinek az életfeltételei belföldön találhatók.

(4) Az Igazságügyi és Fogyasztóvédelmi Szövetségi Minisztérium felhatalmazása alapján üldözendők

1. a (3) bekezdés 2. mondatának esetei, vagy

2. ha a kapcsolatfelvételt vagy kapcsolattartást az Európai Unió másik tagállamában nem egy német követi el.

(5) Alacsony fokú bűnösség esetén a bíróság a büntetés kiszabását ezen rendelkezés alapján mellőzheti.”⁷⁴

b) Tényállási elemek

A bűncselekménynek két, vagylagos *elkövetési magatartása a kapcsolat felvétele, illetve a kapcsolattartás* a terrorista szövetséggel. Kapcsolatfelvétel minden olyan tevékenység, ami a kapcsolat létesítésére irányul az elkövető kezdeményezésére,⁷⁵ míg a kapcsolattartás a már meglévő kapcsolat fenntartását szolgálja bármely magatartással.⁷⁶ A tényállás a jogalkotó szándéka alapján átfogja mindazokat a magatartásokat, amelyek egyrésztől nem valószínűsítják meg az StGB 129a. § (5) bekezdése szerinti terrorista szövetség támogatását,⁷⁷ mivel az elkövető a terrorista szövetséget kizárólag saját céljai elérésére használja ki; másrésztől még nem alapozzák meg az StGB 89a. § szerinti előkészületet sem, mivel nem áll fenn a kellően szoros kapcsolat az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekménnyel.⁷⁸ A kapcsolat bármely kommunikációs eszközön keresztül megvalósulhat,⁷⁹ és terrorista szövetség képviselőjével⁸⁰, tehát értelmi szerzőjével, tagjával vagy támogatójával történhet meg.⁸¹ A kapcsolat fogalmilag hosszabb időre létrehozott tényleges összeköttetést jelent,⁸² amelynek fennállta a résztvevők által ismert.⁸³

74 A szerző fordítása.

75 GAZEAS – GROSSE-WILDE – KIESSLING (2009) i. m. 601.

76 KINDHÄUSER (2010) i. m. 496.

77 KAUDER (2009) i. m. 21.

78 KINDHÄUSER (2010) i. m. 496.; FISCHER (2011) i. m. 797.

79 KINDHÄUSER (2010) i. m. 496.; FISCHER (2011) i. m. 797.

80 A terrorista szövetséget képviselő személy a terrorista szövetség érdekében kell, hogy eljárjon. FISCHER (2011) i. m. 798.

81 A GVVG előadói tervezetének indokolása, 17. Forrás: www.dip21.bundestag.de.

82 GAZEAS – GROSSE-WILDE – KIESSLING (2009) i. m. 601.

83 FISCHER (2011) i. m. 797.

A szubjektív tényállási elemeket tekintve a bűncselekmény *szándékos és célzatos*.⁸⁴ Az elkövető célja az, hogy az StGB 89a § (2) bekezdés 1. pontja szerinti, az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetése érdekében oktatásnak vesse alá magát. A bűncselekmény tehát kizárólag egyenes szándékkal valósulhat meg. Azonban nem szükséges, hogy az elkövető szándéka az StGB 89a § (2) bekezdés 1. pontja szerinti, az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény tényleges elkövetését átfogja, mivel a tényállás megfogalmazása ezt nem követeli meg kifejezetten.⁸⁵

Az StGB 89b. §-a esetén sem feltétel, hogy az elkövető szándéka (és célzata) szerinti cselekmény konkrét legyen, elegendő, ha a bűncselekmény típusa az StGB 89a. § (1) bekezdés 2. mondata szerinti katalógus-bűncselekményeknek megfelel.⁸⁶

c) Stádiumok és tettesség

A bűncselekmény absztrakt veszélyeztető, *immateriális* bűncselekmény.⁸⁷ A kapcsolatfelvétel *befejezett* megvalósulásához legalább egy alkalommal kétoldalú kapcsolatnak kell létrejönnie úgy, hogy az a továbbfolytatásra irányuljon.⁸⁸ A *kísérlet* nem büntetendő. Az *elkövető* bárki lehet.

d) Egyéb rendelkezések

Az StGB 89b. § (2) bekezdése *jogellenességet kizáró okot* szabályoz: eszerint a jogszerű szakmai vagy szolgálati kötelezettségek teljesítése esetén az (1) bekezdés szerinti bűncselekmény elkövetése nem állapítható meg.

Az StGB 89b. § (3) bekezdése a külföldön elkövetett cselekmények vonatkozásában tartalmaz *speciális joghatósági szabályokat*. A (4) bekezdés a *büntetőeljárás lefolytatásának*⁸⁹ *feltételeit* rögzíti részletesen.

Az StGB 89b. § (5) bekezdése lehetővé teszi a *büntetés kiszabásának mellőzését*, amennyiben az elkövető bűnösségének foka csekély. Ezen rendelkezés alkalmazására például akkor kerülhet sor, amennyiben pl. az elkövető törekvése a kezdetektől fogva irreális volt.⁹⁰

84 KINDHÄUSER (2010) i. m. 496.; FISCHER (2011) i. m. 798.

85 KINDHÄUSER (2010) i. m. 496.; FISCHER (2011) i. m. 798.

86 FISCHER (2011) i. m. 798.

87 FISCHER (2011) i. m. 797.

88 FISCHER (2011) i. m. 798.

89 „Verfolgungsermächtigung”

90 FISCHER (2016) i. m. 849.

C) A terrorizmus finanszírozása [StGB 89c. §]

A terrorizmus finanszírozása bűncselekménye beiktatásával a magányos elkövető cselekménye és az StGB 129a. § vonatkozásában nem tényállásszerű szövetséget finanszírozó magatartás is büntetendővé vált a német büntetőjogban.⁹¹

Jogi tárgy

A bűncselekmény jogi tárgya a Német Szövetségi Köztársaság állami rendje mellett a nemzetközi pénzügyi rendszer működésébe vetett bizalom, mivel a terrorizmus finanszírozása során a pénz és az anyagi javak a terrorista bűncselekmények elkövetése érdekében kerülnek hasznosításra.⁹²

A törvényi tényállás elemzése

a) A hatályos törvényi tényállás

„StGB 89c. § Terrorizmus finanszírozása

(1) Aki anyagi eszközöket gyűjt, átvesz vagy rendelkezésre bocsát annak tudatában vagy azzal a szándékkal, hogy ezek egy másik személy által

1. gyilkosság [emberölés minősített esete] (StGB 211. §), emberölés (StGB 212. §), népirtás (Nemzetközi bűncselekmények törvénykönyve⁹³ 6. §), emberiesség elleni büntett (VStGB 7. §), háborús büntett (VStGB 8–12. §), veszélyes testi sértés az StGB 224. §-a szerint [testi sértés büntettének minősített esete] vagy olyan testi sértés, amely más személynek súlyos testi, avagy lelki, különösen a 226. § szerinti sérüléseket [maradandó fogyatékoságot okozó testi sértés] okoz,

2. zsaroló emberrablás (StGB 239a. §) vagy túszejtés (StGB 239b. §),

3. 303b. § [számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmény], 305. § [építmények elpusztítása], 305a. § [fontos munkaeszközök elpusztítása] szerinti bűncselekményeket vagy a 306.–306c. § esetén közveszélyes bűncselekményeket [gyűjtögetés alap- és minősített esetei], vagy 307. § (1)–(3) bekezdései [robbanás előidézése atomenergia felhasználásával

91 SIEBER, Ulrich – VOGEL, Benjamin: *Terrorismusfinanzierung. Prävention im Spannungsfeld von internationalen Vorgaben und nationalem Tatstrafrecht*. Duncker & Humblot, Berlin, 2015. 76.

92 ZÖLLER, Mark: *Zehn Jahre 11. September – Zehn Jahre Gesetzgebung zum materiellen Terrorismusstrafrecht in Deutschland. Versuch einer Bilanz*. StV. 2012/6. 372.

93 „Bundesrepublik Deutschland Völkerstrafgesetzbuch vom 26.06.2002 (BGBl. I S. 2254)” (A továbbiakban: VStGB) A VStGB emberiesség elleni és háborús büntetteket szabályoz önálló büntető törvénykönyvben.

szándékos esetei], 308. § (1)–(4) bekezdései [robbanás előidézése robbanóanyag felhasználásával szándékos esetei], 309. § (1)–(5) bekezdései [visszaélés ionizáló sugárzással], 313. § [árvíz előidézése], 314. § [közveszélyű mérgezés] vagy 315. § (1),(3),(4) bekezdései [veszélyes beavatkozás a vasúti, légi, vízi közlekedés rendjébe szándékos esetei], 316b. § (1) vagy (3) bekezdései [közérdekű üzem működésének megzavarása] vagy 316c. § (1)–(3) bekezdései [támadás a légi és vízi közlekedés rendje ellen], vagy 317. § (1) bekezdése [távközlési és információs létesítmény működésének zavarása] szerinti bűncselekmények,

4. környezet elleni bűncselekmények a 330a. § (1)–(3) bekezdés [mérgek terjesztésével előidézett szándékos jelentős veszélyeztetés] eseteiben,

5. a háborús fegyverek ellenőrzéséről szóló törvény 19. § (1)–(3) bekezdése, 20. § (1)–(2) bekezdése, 20a. § (1)–(3) bekezdése, 19. § (2) bekezdés 2. pontja vagy (3) bekezdés 2. pontja, 20. § (1)–(2) bekezdése, vagy 20a. § (1)–(3) bekezdése szerinti bűncselekmény, mindig kapcsolatban a 21. §-sal, vagy 22a. § (1)–(3) bekezdéseivel, [visszaélés atom-, kémiai vagy biológiai fegyverekkel, valamint aknákkal],

6. a fegyverekről szóló törvény 51. § (1)–(3) bekezdései szerinti bűncselekmények [visszaélés a törvény mellékletében felsorolt lőfegyverekkel],

7. a 328. § (1)–(2) bekezdése szerinti [radioaktív anyagok vagy más veszélyes anyagok és dolgok engedély nélküli kezelése] vagy a 310. § (1)–(2) bekezdése szerinti [robbanás- vagy sugárzás büntett előkészülete] bűncselekmény,

8. a 89a. § (2a) bekezdése szerinti [az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény előkészülete] bűncselekmény
elkövetéséhez kerülnek felhasználásra, hat hónaptól tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Az első mondat az 1–7. pontok esetében csak akkor alkalmazható, ha az ott meghatározott cselekmény arra irányul, hogy ezzel a lakosságot jelentősen megfélemlítsék, egy szervet vagy egy nemzetközi szervezetet jogellenesen erőszakkal vagy erőszakkal fenyegetve kényszerítsenek, vagy a politikai, alkotmányos, gazdasági vagy szociális berendezkedését egy államnak vagy nemzetközi szervezetnek megváltoztassa vagy jelentősen korlátozza; és az elkövetés módja vagy a kihatása alkalmas az állam vagy nemzetközi szervezet jelentős károsítására.

(2) Ugyanígy büntetendő, aki az (1) bekezdés 2. mondata szerinti feltétel mellett anyagi eszközöket gyűjt, átvesz vagy rendelkezésre bocsát azért, hogy saját maga kövesse el az (1) bekezdés 1. mondatában meghatározott valamely bűncselekményt.

(3) Az (1) és (2) bekezdés arra az esetre is vonatkozik, ha a cselekményt külföldön követik el. Ha a cselekményt az Európai Unió tagállamain kívül követik el, csak akkor érvényes, ha az elkövető német vagy olyan külföldi, akinek az életfeltételei belföldön találhatók; avagy

a finanszírozott bűncselekményt belföldön vagy egy német által avagy annak sérelmére fogják elkövetni.

(4) A (3) bekezdés 2. mondatának esetei az Igazságügyi és Fogasztóvédelmi Szövetségi Minisztérium felhatalmazása alapján üldözendők. Amennyiben a cselekményt az Európai Unió másik tagállamában követik el, az Igazságügyi és Fogasztóvédelmi Szövetségi Minisztérium engedélye akkor szükséges, ha a cselekményt nem egy német követi el, a finanszírozott bűncselekményt nem belföldön követik el, továbbá nem egy német fogja elkövetni, és nem egy német ellen fogják elkövetni.

(5) Ha az anyagi eszközök az (1) vagy (2) bekezdés szerinti cselekmény esetében csekély értékkel bírnak, a szabadságvesztést három hónaptól öt évig terjedő keretek között kell kiszabni.

(6) A bíróság a büntetést enyhíti [49. § (1) bekezdés] vagy a büntetés kiszabása mellőzhető, ha az elkövető bűnössége jelentéktelen.

(7) A bíróság a büntetést belátása szerint enyhítheti [49. § (2) bekezdés] vagy ezen rendelkezés alapján a büntetés kiszabását mellőzheti, ha az elkövető a cselekmény további előkészületétől önként eláll és az általa okozott és felismert azt a veszélyt, hogy más személyek a cselekményt továbbra is előkészítik vagy megvalósítják, elhárítja avagy jelentősen csökkenti; avagy az elkövető önként elhárítja a cselekmény befejezetten történő megvalósítását. Amennyiben a fenti veszélyt az elkövető közreműködése nélkül elhárítják vagy jelentősen csökkentik, elegendőnek kell tekinteni az ezen cél elérésére irányuló önkéntes és komoly igyekezetét.”⁹⁴

b) Tényállási elemek

A bűncselekmény *elkövetési tárgya* az anyagi eszköz. Anyagi eszköz lehet minden mozdítható és nem mozdítható dolog, amely értékkel bír, továbbá jog és követelés is.⁹⁵

A bűncselekmény *elkövetési magatartásai* a gyűjtés, átvétel, rendelkezésre bocsátás. A *gyűjtés* fogalma a német jogirodalomban uralkodó többségi álláspont alapján⁹⁶ a célirá-

94 A szerző fordítása.

95 LEHNER, Andrea: *Die Straftatbestände zur Bekämpfung der Terrorismusfinanzierung. Eine rechtsvergleichende Untersuchung der österreichischen und deutschen Bestimmungen unter Berücksichtigung internationaler und europäischer Rechtsinstrumente*. Kézirat, Bécs, 172.; PETZSCHE, Anneke: *Strafrecht und Terrorismusbekämpfung. Eine vergleichende Untersuchung der Bekämpfung terroristischer Vorbereitungshandlungen in Deutschland, Großbritannien und Spanien*. Nomos Verlag, Baden-Baden, 2013. 159.

96 SIEBER, Ulrich: *Legitimation und Grenzen von Gefährdungsdelikten im Vorfeld terroristischer Gewalt – Eine Analyse der Vorfeldtatbestände im „Entwurf eines Gesetzes zur Verfolgung der Vorbereitung von schweren staatsgefährdenden Gewalttaten“*. NSZ. 2009/7. 353., 360.; GAZEAS – GROSSE-WILDE – KIESSLING (2009) i. m. 599.

nyos begyűjtést jelenti⁹⁷. A gyűjtés ugyanis az anyagi eszközök célirányos átvételére,⁹⁸ az anyagi eszközök több alkalommal történő megszerzésére irányul⁹⁹, így általában egy folyamatos magatartásban nyilvánul meg.¹⁰⁰

A begyűjtés külső formában megjelenő magatartás, tehát harmadik személyek felé irányuló kérés formáját ölti anyagi eszközök szolgáltatására, majd ezt követi a megszerzés.¹⁰¹ Ezáltal az anyagi eszköz átvételét a gyűjtés szükségképpen magában foglalja.¹⁰²

Más álláspont szerint a gyűjtés fogalma alá tartozik az egyszerű felhalmozás¹⁰³ is, ezáltal pedig nem szükséges a célirányos magatartás.¹⁰⁴ Ebben az esetben tényállásszerű pl. azon fiatalok elkövető cselekménye, aki havonta félreteszi a zsebpénzét azért, hogy egyszer terrorista lehessen,¹⁰⁵ valamint a pénzösszeg átutalása a saját bankszámláról valaki más bankszámlájára vagy a korábban megszerzett készpénz fizikai formában történő félretétele is, amelyben nem ismerhető fel specifikus, külső formában megjelenő cselekmény,¹⁰⁶ és kizárólag a szubjektív oldalhoz tartozó célzaton alapul a büntethetőség.¹⁰⁷ A tényállás nyelvtani értelmezése ugyan lehetővé teszi ezt az értelmezést, de már a törvény indokolása alapján más eredményre juthatunk. Az indokolás szerint ugyanis „a hétköznapi pénzügyi tevékenységek, amelyek még nem állnak konkrét kapcsolatban a súlyos, államot veszélyeztető erőszakos cselekmény elkövetésével, a tényállás körén kívül esnek”.¹⁰⁸

Az átvétel elkövetési magatartás lényege a pénzügyi tranzakciós megszorítások kikerülése érdekében igénybe vett készpénzfutárok és más közvetítő személyek tevékenységének büntetéssel fenyegetése, még mielőtt a rájuk bízott anyagi eszközt továbbadnák.¹⁰⁹ A gyűjtés az átvételt magában foglalja. Az átvétel mint önállóan nevesítésre került elkövetési

97 „Einsammeln”

98 PETZSCHE (2013) i. m. 160.

99 SIEBER – VOGEL (2015) i. m. 77.

100 LEHNER, A.: *Terrorismusfinanzierung* i. m. 172.

101 Az eredménytelen kérés a gyűjtés kísérleteként értékelendő. GAZEAS – GROSSE-WILDE – KIESSLING (2009) i. m. 599.

102 LEHNER, A.: *Terrorismusfinanzierung* i. m. 174.

103 „Ansammeln”

104 SIEBER – VOGEL (2015) i. m. 77.

105 SIEBER, U.: *Vorfeld terroristischer Gewalt* i. m. 353., 360.

106 LEHNER, A.: *Terrorismusfinanzierung* i. m. 174–175.

107 SIEBER – VOGEL (2015) i. m. 77.

108 SIEBER – VOGEL (2015) i. m. 77. és PETZSCHE (2013) i. m. 160. idéz az indokolás 14–15. oldaláról.

109 SIEBER – VOGEL (2015) i. m. 78.

magatartás az anyagi eszközök elfogadását jelenti harmadik személytől anélkül, hogy ezt megelőzően a harmadik személyt az átvevő a szolgáltatásra felhívta volna; és általában a továbbítás érdekében történik.¹¹⁰ Az átvevő saját vagy más érdekében birtokába veszi az anyagi eszközöket.¹¹¹

A rendelkezésre bocsátás elkövetési magatartás az anyagi eszköznek a finanszírozó által történő átengedését jelenti harmadik személy részére, amely történhet közvetítő személyeken keresztül közvetetten is.¹¹² A rendelkezésre bocsátás befejezetten akkor valósul meg, ha az anyagi eszközök a támogató által feltételezett végső címzetthez ténylegesen eljutnak,¹¹³ ténylegesen a rendelkezése alá, illetve birtokába kerülnek.¹¹⁴ A rendelkezésre bocsátás tulajdonképpen a gyűjtés és az átvétel tükörképszerű magatartása,¹¹⁵ a támogató cselekményének büntethetőségére szolgál.¹¹⁶

Mindhárom elkövetési magatartásban közös, hogy az (1) bekezdés 1–8. pontjaiban meghatározott *katalógus-bűncselekmény elkövetéséhez* fejt ki az elkövető. Ezáltal tehát a tényállás alkalmazási körén kívül esnek azok az általános pénzügyi tevékenységek, amelyek nem állnak konkrét kapcsolatban a súlyos, államot veszélyeztető erőszakos cselekménnyel,¹¹⁷ így a német bűncselekmény vonatkozásában a magányos terrorista pl. élelmiszerrel, hétköznapi tárgyakkal támogatása nem tényállásszerű.¹¹⁸

110 Hasonlóképpen GAZEAS – GROSSE-WILDE – KIESSLING (2009) i. m. 599.; Az átvétel elkövetési magatartás vonatkozásában lesz tehát tényállásszerű az átutalt pénzösszeg bankszámlára megérkezése. LEHNER, A.: *Terrorismusfinanzierung* i. m. 175–176.

111 PETZSCHE (2013) i. m. 161.

112 LEHNER, A.: *Terrorismusfinanzierung* i. m. 176.; SIEBER – VOGEL (2015) i. m. 79.

113 Ugyanis a tényállás nyelvtani értelmezése révén nem dönthető el az a kérdés, hogy a rendelkezésre bocsátás befejezettségéhez szükséges-e az, hogy az anyagi eszközök a végső címzett rendelkezése alá kerüljenek. SIEBER – VOGEL (2015) i. m. 79.

114 LEHNER, A.: *Terrorismusfinanzierung* i. m. 176.

115 A rendelkezésre bocsátás fiktív példával: „A” rendelkezésre bocsát „B” számára –aki anyagi eszközöket gyűjt vagy átvesz – egy pénzösszeget. „B” a későbbiekben „X” számára bocsátja rendelkezésre a pénzt azért, hogy súlyos, államot veszélyeztető bűncselekményt (katalógus-bűncselekményt) valósítson meg belőle. LEHNER, A.: *Terrorismusfinanzierung* i. m. 176.

116 GAZEAS – GROSSE-WILDE – KIESSLING (2009) i. m. 599.

117 A német tényállás megvalósulásához tehát szükséges a konkrét kapcsolat valamely, az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekménnyel. Amennyiben azok közül valamelyiket elkövetik, a finanszírozási cselekményt kifejtő elkövető bűnszegdként vonandó felelősségre. GAZEAS – GROSSE-WILDE – KIESSLING (2009) i. m. 599.

118 LEHNER, A.: *Terrorismusfinanzierung* i. m. 173., 181.; GAZEAS – GROSSE-WILDE – KIESSLING (2009) i. m. 599.

Szubjektív oldalon a finanszírozáshoz elegendő, ha az elkövető *eshetőleges szándékkal* jár el mind a saját magatartását¹¹⁹, mind az anyagi eszközök felhasználását illetően.¹²⁰ Az anyagi eszközök felhasználása, azaz a kapcsolat a katalógus-bűncselekménnyel ugyanis csak a szubjektív oldalon jelenik meg.¹²¹

Az (1) bekezdés 1–8. pontjában szereplő katalógus-bűncselekményeknek kell rendelkezniük a tényállásban meghatározott szubjektív irányultsággal és objektív alkalmassággal. A katalógus-bűncselekmény elkövetőjének kell a finanszírozó feltételezése szerint „államot veszélyeztető célzattal” (ugyanis szubjektíve erre irányítja a cselekményét) eljárnia.¹²² A katalógus-bűncselekmény objektív alkalmasságának pedig nem kell elérnie az StGB 129a. § megállapításához szükséges szintet.

Azonban fontos kiemelni, hogy a finanszírozásnak szoros összefüggésben kell állnia a tervezett katalógus-bűncselekmény megvalósításával, konkrét kapcsolat nélkül az anyagi eszközzel finanszírozás – mivel csupán általános pénzügyi támogatást jelent – nem állapítható meg.¹²³ A finanszírozó elkövető szándékának tehát ki kell terjednie a törvényi tényállásban taxatív meg határozott katalógus-bűncselekmény megvalósítására.¹²⁴

c) Stádiumok és tettesség

A bűncselekmény absztrakt veszélyeztető, *immateriális* bűncselekmény, *befejezetten* történő megvalósulásához eredmény bekövetkezése nem szükséges.¹²⁵ A kísérlet nem büntetendő.

Az elkövető bárki lehet.

d) Egyéb rendelkezések

Az StGB 89c. § (3) bekezdése a külföldön elkövetett cselekmények vonatkozásában tar-

119 Kivéve a gyűjtés esetén, mivel a magatartás célirányos jellege folytán az elkövető egyenes szándékkal jár el. SIEBER – VOGEL (2015) i. m. 80.

120 LEHNER, A.: *Terrorismusfinanzierung* i. m. 181.; SIEBER – VOGEL (2015) i. m. 80.; PETZSCHE (2013) i. m. 161.

121 LEHNER, A.: *Terrorismusfinanzierung* i. m. 180.; SIEBER – VOGEL (2015) i. m. 80.

122 SIEBER – VOGEL (2015) i. m. 81.

123 LEHNER, A.: *Terrorismusfinanzierung* i. m. 173.; SIEBER – VOGEL (2015) i. m. 82.

124 LEHNER, A.: *Terrorismusfinanzierung* i. m. 177.

125 FISCHER (2011) i. m. 797.

talmaz *speciális joghatósági szabályokat*. A (4) bekezdés a *büntetőeljárás lefolytatásának*¹²⁶ *feltételeit* rögzíti részletesen.

Az StGB 89c. § (5) bekezdése *privilegizált esetet* tartalmaz. Eszerint a terrorizmus finanszírozása enyhébben büntetendő, ha az anyagi eszközök csekély értékűek. Az anyagi eszköz csekély értékű pl. jelentéktelen összegű adományok esetén. A csekély érték felső határa a szakirodalom alapján belföldön 50 Euro.¹²⁷

Az StGB 89c. § (6)–(7) bekezdései a *büntetés enyhítésének*, illetve a *büntetés kiszabása mellőzésének* kötelező [(6) bekezdés], illetve mérlegelésen alapuló [(7) bekezdés] eseteit rögzíti.

D) Útmutatás nyújtása az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetéséhez [StGB 91. §]

Az StGB 91. § szerinti „útmutatás nyújtása az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetéséhez” bűncselekményt azért iktatta be a törvényhozó a német Btk.-ba, hogy azon írás jelentette absztrakt veszéllyel szemben fellépjen, amely – elsődlegesen terjesztési körülményei alapján – alkalmas arra, hogy mások hajlandóságát növelje vagy felkeltse az StGB 89a. §-ában meghatározott katalógus-bűncselekmények elkövetésére.¹²⁸

Jogi tárgy

A bűncselekmény *jogi tárgya* a Német Szövetségi Köztársaság állami rendje, amely mellett védelemben részesülnek a későbbiek során elkövetett erőszakos cselekmények által sértett jogi tárgyak is.¹²⁹

A törvényi tényállás elemzése

a) A hatályos törvényi tényállás

¹²⁶ „Verfolgungsermächtigung”

¹²⁷ FISCHER (2016) i. m. 851.

¹²⁸ A GVVG előadói tervezetének indokolása, 17. Forrás: www.dip21.bundestag.de.

¹²⁹ KÜHL (2011) i. m. 610.

„StGB 91. § Útmutatás nyújtása az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetéséhez

(1) Három évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő, aki

1. olyan írást [11. § (3) bekezdés], amely a tartalma alapján alkalmas útmutatóként szolgálni az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény [89a. § (1) bekezdés] elkövetéséhez, felmagasztal, vagy más személy részére hozzáférhetővé tesz, ha a terjesztésének körülményei alkalmasak arra, hogy mások hajlandóságát az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetésére növelje vagy felkeltse;

2. az 1. pont szerinti írást annak érdekében szerzi meg, hogy az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekményt kövessen el.

(2) Az (1) bekezdés 1. pontja nem alkalmazandó, ha

1. a cselekmény az állampolgári felvilágosításra, alkotmányellenes törekvések elhárítására, a művészet és a tudomány céljaira, a kutatás és oktatás céljaira, az aktuális események vagy a történelemről szóló tájékoztatás céljaira vagy hasonló célokra szolgál, vagy

2. a cselekmény kizárólag a jogszerű szakmai vagy szolgálati kötelezettségek teljesítésére szolgál.

(3) Alacsony fokú bűnösség esetén a bíróság a büntetés kiszabását ezen rendelkezés alapján mellőzheti.¹³⁰

b) Tényállási elemek

Az StGB 91. § (1) bekezdése két bűncselekményi változatot tartalmaz, amelyekben az elkövetési tárgy, az írás a közös.¹³¹ Az írásnak a tartalma alapján kell alkalmasnak lennie arra, hogy útmutatóként szolgáljon az StGB 89a. § (1) bekezdése szerinti bűncselekményi kör vonatkozásában. Elkövetési tárgy lehet tehát egy semleges tartalmú írás is, azaz amelynek a tartalma nem irányul arra, hogy elősegítse, kezdeményezze vagy igazolja az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetését.¹³²

Az StGB 91. § (1) bekezdés 1. pontjában meghatározott változat elkövetési magatartása a felmagasztalás, illetve a hozzáférhetővé tétel. A felmagasztalás meggyőző, a tartalmat külö-

130 A szerző fordítása.

131 FISCHER (2011) i. m. 807.

132 Így elkövetési tárgy lehet egy technikai útmutató, használati útmutató, nyomozási eredmények bemutatása, tudományos szakvélemény is. Az sem feltétel, hogy a cselekmény az útmutatóban tematikusan bemutatásra kerüljön, mivel bármely olyan írás elkövetési tárgya lehet a bűncselekménynek, amely egy olyan tetszőleges témával foglalkozik, ami a későbbi lehetséges elkövetőnek az StGB 89a. § (2) bekezdés 1. pontja szerinti tárgyakra vagy jártasságokra vonatkozóan ismereteket tartalmaz. FISCHER (2011) i. m. 807.

nösen kiemelő nyilatkozat.¹³³ Lényegében azon esetekre vonatkozik, amikor az elkövető az írás létre rábeszélés során utal. Valójában a terjesztés előkészületét jelenti.¹³⁴ A *hozzáférhetővé tétel* több, meghatározatlan számú személy részére történő terjesztést, valamint egy meghatározott személy részére történő elérhetővé tételt takar.¹³⁵

A bűncselekmény megvalósulásához az szükséges, hogy az útmutató a terjesztésének körülményei alapján (például iszlámista vagy extrémista weblapon való közzétételéből eredően) *objektíve alkalmas* legyen mások hajlandóságának növelésére vagy kiváltására az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetéséhez.¹³⁶

Az alkalmasság nem jelenti azt, hogy a tényállás megvalósulásához a hajlandóságnak ténylegesen ki kellene alakulnia,¹³⁷ azonban annak pusztja célja még nem elegendő.¹³⁸ Magából a tartalomtól, annak útmutatásra alkalmasságából, valamint a terjesztés körülményeiből mint külső tényezőkből kell levonhatónak lennie a következtetésnek a nyilvánvaló veszéllyel járó, az állam biztonságát súlyosan veszélyeztető erőszakos bűncselekmény elkövetésének szándékára.¹³⁹

Az StGB 91. § (1) bekezdés 2. pontjában meghatározott bűncselekményi változat *elkövetési magatartása* a megszerzés. A *megszerzés feltétele*, hogy az íráshoz hozzáférés ne csak pillanatszerűen és időlegesen történjen,¹⁴⁰ illetve, hogy a megszerző szándéka a birtokba vételre irányuljon.¹⁴¹ Az írás fizikai birtokba vétele azonban nem szükséges,¹⁴² elegendő, ha a hozzáférés bérelt avagy más külső tárhelyen történik.¹⁴³

Az StGB 91. § (1) bekezdés 1. pontja szerinti bűncselekményi változat megvalósulásához *szubjektív oldalon* elegendő, ha az elkövető *esetlegesen szándékkal* jár el,¹⁴⁴ amelynek során

133 FISCHER (2011) i. m. 807.; GAZEAS – GROSSE-WILDE – KIESSLING (2009) i. m. 602.

134 FISCHER (2011) i. m. 807.

135 FISCHER (2011) i. m. 807.; GAZEAS – GROSSE-WILDE – KIESSLING (2009) i. m. 602.

136 GIERHAKE (2008) i. m. 403.

137 KÜHL (2011) i. m. 610.; GAZEAS – GROSSE-WILDE – KIESSLING (2009) i. m. 603.

138 KÜHL (2011) i. m. 610.

139 FISCHER (2011) i. m. 807–808.

140 KINDHÄUSER (2010) i. m. 499. Ezáltal például egy fájl megnézése az interneten önmagában még nem tényállásszerű. KÜHL (2011) i. m. 610.; FISCHER (2011) i. m. 807.

141 KINDHÄUSER (2010) i. m. 499.; FISCHER (2011) i. m. 809.

142 GAZEAS – GROSSE-WILDE – KIESSLING (2009) i. m. 603.

143 KÜHL (2011) i. m. 610.; KINDHÄUSER (2010) i. m. 499.

144 KÜHL (2011) i. m. 610.; KINDHÄUSER (2010) i. m. 499.; FISCHER (2011) i. m. 808.

a szándéknak a cselekmény állambiztonságot veszélyeztető jellegét át kell fognia.¹⁴⁵ Míg az StGB 91. § (1) bekezdés 2. pontja szerinti bűncselekményi változat esetén a tényállás *célzatot* fogalmaz meg: a megszerzés célja az írás, illetve az írás útmutatóként szolgáló tartalma felhasználásával az StGB 89a. §-a szerinti bűncselekmény elkövetése.¹⁴⁶

c) Stádiumok és tettesség

A bűncselekmény absztrakt veszélyeztető, *immateriális* deliktum, a *befejezetten* történő megvalósulásához eredmény bekövetkezése nem szükséges.¹⁴⁷ A kísérlet nem büntetendő. Az *elkövető* bárki lehet.

d) Egyéb rendelkezések

Az StGB 91. § (2) bekezdése *jogellenességet kizáró okot* szabályoz: eszerint az oktatási, kutatási, felderítési stb. célú, valamint a jogszerű szakmai vagy szolgálati kötelezettségek teljesítését célzó magatartások esetén az (1) bekezdés szerinti bűncselekmény elkövetése nem állapítható meg.

Az StGB 91. § (3) bekezdése lehetővé teszi a *büntetés kiszabásának mellőzését*, amennyiben az elkövető bűnösségének foka csekély. Ezen rendelkezés alkalmazására pl. akkor kerülhet sor, ha az elkövető csak egy személy részére teszi hozzáférhetővé az írást, vagy pl., ha miután letöltötte az internetről a robbanószerkezet összeszereléséről szóló útmutatót, a cselekmény elkövetésétől mégis önként eláll.

3. Záró gondolatok

A kérdés, hogy a modern, különösen az iszlám által motivált terrorizmus jelentette aktuális fenyegetettséggel szemben büntetőjogi eszközökkel sikeresen fel lehet-e lépni, és ha igen, mennyiben, napjaink megoldatlan problémájaként jelentkeznek.¹⁴⁸ A hatályos német büntetőjogi szabályozás jó példát jelent a terrorizmus elleni fellépés egy – a magyar büntetőjogi

¹⁴⁵ KINDHÄUSER (2010) i. m. 499.

¹⁴⁶ FISCHER (2011) i. m. 809.

¹⁴⁷ FISCHER (2011) i. m. 794.

¹⁴⁸ ZÖLLER, Mark: *Willkommen in Absurdistan. Neue Straftatbestände zur Bekämpfung des Terrorismus*. GA. 2010/11. 606.

szabályozástól eltérő – útjára. Ezért a tanulmányban bemutatott törvényi tényállások hasznos segítséget nyújthatnak a jogalkotó számára a magyar büntetőjogi tényállások módosítása, kiegészítése vagy újragondolása során.

EMBERKÖZPONTÚ TUDOMÁNY

BESZÁMOLÓ „AZ EMBERI JOGOK ÉRVÉNYESÜLÉSE A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSBAN” CÍMŰ MTA-KONFERENCIÁRÓL

2017. november 16-án, a Magyar Tudományos Akadémián „Az emberi jogok érvényesülése a büntetés-végrehajtásban” címmel konferenciát tartottak a Magyar Tudomány Hónapja alkalmából. A konferenciát a Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Bizottságának Büntetés-végrehajtási Jogi Albizottsága, a Büntetés-végrehajtás Tudományos Tanácsa, az OKRI és a Büntetés-végrehajtási Jogi Szakosztály szervezte. Az előadók között hallhattuk Vókó Györgyöt, az OKRI igazgatóját, Lajtár Istvánt, a legfőbb ügyész helyettesét, Schmehl János bv. vezérőrnagyot, a büntetés-végrehajtás országos parancsnokhelyettesét, Somogyvári Mihály bv. alezredest és Barabás Tündét, az OKRI osztályvezetőjét, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar intézetvezetőjét.

A bevezető és a záróelőadást Vókó György tartotta, aki a köszöntője után Horatiust idézve utalt arra, hogy a bűnt büntetésnek kell követnie,¹ mert „Ha a bűnt nem követi büntetés, nincs többé törvény. S ha nincs törvény, a világ sem világ, az ember sem ember”, ahogy Oresztész mondta az Elektrában.

A büntetés a büntetőjog egyik alappillére és egyidős a társadalommal. Régi felismerése az emberiségnek, hogy a bűn által okozott sérelmet helyre kell hozni. A bűncselekmény által kibillent jogi egyensúlyt a büntetés hivatott helyreállítani. Fő irányként ez napjainkban a bűnelkövető reintegrációjával teljeseedik be, hangsúlyozta Vókó György. Engedményeket nem tűrő társadalmi, alaptörvényi, jogállami igény, hogy a bűnelkövetőktől meg kell védeni a többi embert, ugyanakkor a bűnelkövetés szankcionálását jelentő jogkorlátozásnak meg kell felelnie az emberi jogok védelmével kapcsolatos nemzetközi garanciális elvárásoknak, a törvényesség követelményének, azaz a jogállamiság szempontjainak.

Egyre nagyobb figyelem fordul a bűn szankcionálására és a szankció végrehajtásának a büntető felelősségre vonás folyamatában betöltött szerepére. A büntetés hatékonysága nagymértékben függ a büntetés-végrehajtási szervek tevékenységének színvonalától is. Vókó szerint a magyar büntetés-végrehajtás és jogi szabályozása napjainkban reneszánszázt élí, és a büntető jogtudomány e területén is érezteti hatását az európai jog.

¹ Horatius: „A bűnt nyomon követi kísérlője, a büntetés”

Az alábbiakban Lajtár István és Barabás Tünde előadásairól számolunk be részletesebben.

Lajtár István a hazai büntetés-végrehajtás egyik prioritásáról, az elhelyezési és fogvatartási körülmények kérdéseiről beszélt. Ezzel összefüggésben kitért a XXI. század elejének azon jogállami kihívásaira és nemzetközi elvárásaira, amelyekkel a magyar büntetés-végrehajtási jog alkotójának és alkalmazójának szembe kell néznie. Olyan komplex kérdésről van itt szó, amelynek megvitatása elengedhetetlen. A fogvatartási körülmények egyik problematikáját a telítettségéből fakadó visszasságok jelentik.

Lajtár előadását három tétel köré építette:

- Az első tétel szerint nincs jogállam törvényes és jogállami büntetés-végrehajtás nélkül.
- A második tétel szerint nincs jogállami büntetés-végrehajtás olyan fogvatartási körülmények hiányában, amelyek megfelelnek az elítéltek jogi helyzetére és a velük való bánásmódra vonatkozó elvárásoknak.
- A harmadik tétel pedig úgy szól: maga a jogállami büntetés-végrehajtás sem működhet olyan kontrollrendszer nélkül, melynek meghatározó eleme – a fogvatartási körülményekre is kiterjedő – ügyészi felügyelet és jogvédelem.

Előadását azzal zárta, hogy az emberi jogok és alkotmányos elvek büntetés-végrehajtás keretében történő érvényesülése napjainkban alapvető jogállami elvárás, és ezt segíti elő sajátos módján és eszközeivel az ügyészség által gyakorolt kontroll és jogvédelem.

Barabás Tünde a resztoratív módszereknek a büntetés végrehajtása során történő alkalmazásáról beszélt. Előadását azzal kezdte, hogy a resztoratív igazságszolgáltatás alap gondolata az elkövető, az áldozat, valamint a közösség közötti kiegyezésre/megbékélésre való törekvés és a reintegráció elősegítése. A büntetés-végrehajtásnak a magyar szabályozás szerint nem célja a bűncselekmény miatt elítélt bűnelkövető és a bűncselekményben sérült áldozat közötti megbékélés elősegítése. Az új Bv. kódex tükrözi azt a jogalkotói szándékot, miszerint a megbékélés gondolatának helyet kell teremteni a büntetés végrehajtásának során is, hiszen már alkalmazható a közvetítés az egyes elítéltek közötti, kisebb súlyú konfliktusok eseteiben.

Más resztoratív eszközök pilot programok keretében léteznek és működnek a büntetés-végrehajtás során. A programok céljaik alapján több csoportra oszthatók. Vannak, amelyek a börtönlakók empátiáját és tudatosságát igyekeznek fejleszteni, míg mások a fogvatartottaknak biztosítják a kártérítési lehetőséget áldozataik részére.

Léteznek olyan programok is, amelyek találkozók keretében próbálják rendezni a bebörtönzöttek és áldozataik, a családtagok és a közösség viszonyát. Olyanokra is volt már példa,

amelyek a börtönök és a környezetükben élő közösségek közötti kapcsolatok erősítését helyezték a középpontba. Ezek között említhetjük az ún. családi döntéshozó, illetve családi csoportkonferencia-modelleket, valamint a közösségi jóvátételi programokat.

Ezek, bár nem a közvetlenül fogvatartott és az általa elkövetett bűncselekmény sértettje közötti megbékélést segítik elő, mégis kiemelt szerepük van abban, hogy az elítéltek szabadulásukat követően egy befogadó közösségbe érkezzenek, ezzel is elősegítve reintegrációjukat, valamint szimbolikus módon jóvátehesék bűnüket, ezzel átélve a megbánás/megbocsátás pozitív élményét.

Mindazon programok, amelyek a megbánást, megbékélést célozzák akár az elkövető és családja, akár a közösség irányába, kimondottan segítik a szabaduló elítélt társadalomba történő sikeres visszatagozódását, azaz fokozzák a büntetés hatékonyságát. A jövőt tekintve mindenképpen abba az irányba érdemes haladnunk Barabás szerint, amely a pozitív európai példákra alapozva lehetővé teszi a közvetlen sértett és elkövető találkozást a büntetés végrehajtása során is. Az elkövető találkozása a sértettel jelentős szerepet játszhat abban, hogy az elítélt felmérhesse tette következményeit és azokat a károkat, amelyeket a valóságban okozott. A találkozás a sértett szempontjából is pozitív, hiszen segítheti a történetek feldolgozását, az ún. megbékélést.

A konferenciát *Vókó György* azzal a gondolattal zárta, miszerint nem mulaszthatjuk el, hogy a neuralgikus pontokra felhívjuk a figyelmet. A komplexitást és az interdiszciplinaritást követve, nagyobb összefüggésben szükséges vizsgálnunk az egyes bűnözési jelenségeket, valamint a bűnözés elleni küzdelemben a büntetés-végrehajtási joghoz tartozó intézményrendszer működését. Nélkülözhetetlen a széleskörű hazai és nemzetközi tudományos kapcsolathálózat kiépítése és működtetése. Az alapos, lelkiismeretes, színvonalas szakmai munka belső igénye és a megnövekedett elvárások kettős követelménye pedig napjainkban is komoly kihívást jelent.

KISS ANNA¹

GONDOLATOK A BÜNTETŐELJÁRÁSI TÖRVÉNYRŐL I.

(A NYOMOZÁS ÚJ SZEREPÉRŐL ÉS A KÉNYSZERINTÉZKEDÉSEKRŐL)

A bírósági eljárást megelőző szakasz

A 2017. évi XC. törvényben (a továbbiakban: új Be.) a bírósági eljárást megelőző szakasz megtartja előzetes eljárási szerepét, de megváltoztatja az eddig egységesnek tekintett nyomozást, és két részre osztja: előkészítő eljárásra és nyomozásra. Utóbbit tovább tagolja felderítésre és vizsgálatra.

Mindhárom rész, az előkészítő eljárás, a felderítés és a vizsgálat egymásra épülő eljárást jelent, és a jogalkotó mindegyikben világosan elhatárolja a felelősségi köröket, valamint az ehhez kapcsolódó eszközrendszereket az ügyészség és a nyomozó hatóság között.

Míg az előkészítő eljárás alapja a gyanú lehetősége, addig a felderítése a gyanú, a vizsgálaté pedig a megalapozott gyanú. Az előkészítő eljárás célja a nyomozás elrendelésének megalapozása vagy éppen annak a kizárása, a felderítése viszont már a megalapozott gyanú elérése, illetve ennek a kizárása, továbbá a bűncselekmény körülményeinek tisztázása, a tettesek felderítése és a gyanúsítottak kihallgatása.

A vizsgálat – bár alapja a megalapozott gyanú – célja már a vád kérdésében való állásfoglalás. A vádemelés mellett annak alternatívái is itt jelennek meg. A nyomozás e részében az ügy ura az ügyészség. Ez pedig azt jelenti, hogy a vizsgálat szakaszában az irányítás a főszerep, a felderítésnél a felügyeleté, míg az előkészítő eljárásban a tájékoztatásé.²

Fontos változtatás, hogy a bírósági eljárást megelőző szakaszban nem bizonyításra, hanem bizonyíték beszerzésére lesz csak mód, és az ügyészség nem a nyomozást, hanem a nyomozó hatóságot felügyeli, illetve irányítja, attól függően, hogy a nyomozás melyik szakaszáról van szó. A nyomozó hatóság felügyelete és irányítása pedig számos szervezeti kérdést is felvet majd, melyek esetében szükség lesz más törvények módosítására is.

¹ Dr. Kiss Anna PhD, tudományos főmunkatárs, OKRI

² Lásd részletesen: BELOVICS Ervin – TÓTH Mihály (szerk.): *Büntető eljárásjog – Az új, 2017. évi büntetőeljárás törvény tankönyve*. Harmadik kiadás. HVG-ORAC, Budapest, 2017. 243–306.

Az előkészítő szakaszban az eljárási cselekményeket végző szerv (pl. a nyomozó hatóság, a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve, a rendőrség terrorelhárítási szerve stb.) sokkal önállóbb, feladata csak az ügyészség kéthavonta történő tájékoztatása, kivéve, ha az ügyészség maga végzi az előkészítő eljárást. Utóbbi esetben az ügyészség a nyomozó hatósággal eljárási cselekményt végeztethet.

Az új Be. értelmében az ügyészség bármely nyomozó hatóságot – annak illetékességi területén – eljárási cselekmény elvégzésére utasíthat. A nyomozó hatóság tagja a legfőbb ügyész kezdeményezésére a nyomozó hatóság országos parancsnoka egyetértésével az előkészítő eljárás során határozott időtartamra igénybe vehető. A rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve, illetve a terrorizmust elhárító szerve pedig eljárási cselekmény elvégzésére kérhető fel.

Az előkészítő eljárás határideje hat vagy kilenc hónap, utóbbi akkor, ha az eljárás olyan bűncselekmény miatt folyik, ahol bírói engedélyhez kötött leplezett eszközt lehet igénybe venni. Ezt nemcsak az előkészítő eljárás alatt lehet igénybe venni, hanem az elrendelt nyomozás szakaszában is, tehát újabb engedélyre nem kell indítványt tenni, de a határidőt az elrendelés időpontjától kell számítani.

Az előkészítő eljárás során körözés nem rendelhető el. Az előkészítő eljárás célja kizárólag a bűncselekmény gyanújának megállapítása. Ennek érdekében az eljáró hatóság leplezett eszközt, rejtett figyelést, álvásárlást, fedett nyomozót, valamint bírói engedélyhez kötött leplezett eszközt alkalmazhat. A bírói engedélyhez nem kötött leplezett eszközök között a bűncselekményre vonatkozó információk megszerzése érdekében az eljáró hatóság titkosan együttműködő személyt vehet igénybe, vagy az eljárás valódi céljának titokban tartásával a bűncselekményre vonatkozó információt gyűjthet, ellenőrizhet, ügyészségi engedéllyel fizetési műveleteket figyelhet meg.

A nyomozást el kell rendelni, ha a beszerzett adatok arra engednek következtetni, hogy fennáll a bűncselekmény gyanúja.

Az előkészítő eljárás megszűnik, ha a határideje lejár, vagy akkor, ha elrendelik a nyomozást, vagy megszűnik az eljárás, mert a beszerzett adatok alapján a bűncselekmény gyanúja nem áll fenn. Az előkészítő eljárást az ügyészség mellett az ezt folytató szerv önállóan is megszüntetheti.

Az előkészítő eljárásban beszerzett adatok a büntetőeljárásban később abban az esetben nem használhatók fel, ha az előkészítő eljárást megszüntették.

A nyomozás két szakasza közötti cezúrát – főszabály szerint – a terhelt bekapcsolódása jelenti, hiszen más típusú feladatokat és kompetenciát követel meg egy ismeretlen bűncselekmény feltárása, és megint másfélét egy megalapozottan gyanúsítható személy büntetőjogi felelősségének vizsgálata.

A felderítés – viszonylag kötetlen formával – az adatok és nem elsődlegesen a bizonyítási eszközök gyűjtésére koncentrál. Az e körben rendelkezésre álló nagyobb szakismeret, illetve apparátus miatt ez a szakasz a nyomozó hatóság és az ügyészség relációjában a felügyeletre jellemző ügyészi jogosítványokkal jellemezhető.

A felderíthetőség arra ad választ, hogy milyen feltételek mellett juthat egy büntetendő cselekmény a hatóságok tudomására, és milyen műveletek szükségesek ahhoz, hogy a hatóság sikerrel tárja fel a bűncselekmény valamennyi mozzanatát. A bizonyíthatóság pedig azt jelzi, hogy melyek lesznek majd a bírósági tárgyaláson a felhasználható bizonyítékok. Ez utóbbi már a vizsgálat szakaszát jelenti.

A felderítéssel szemben a vizsgálat tényleges ügyészi irányítás mellett, a konkrét személlyel szembeni vádemelés eldöntéséhez szükséges bizonyítási eszközök beszerzését jelenti. Ez a kétszeres bizonyítás visszaszorítására irányuló jogalkotói törekvést is tükrözi. E koherens szabályozás megteremti a lehetőségét a tömegesen előforduló, egyszerűbb megítélésű ügyek hatékonyabb, gyorsabb elintézésének, a bonyolult ügyek – megfelelő ügyészi kontroll mellett – eredményesebb lefolytatásának.³

Az új Be.-ben módosul az ügyész szerepe. Egyrészt a természetes személyre utaló elnevezés eltűnik, és helyette a szervezet neve kap szerepet a büntetőeljárásban, vagyis az ügyész helyett az ügyészség lesz az eljárás egyik főszereplője. Az indoklás szerint erre azért van szükség, mert az ügyész sohasem a maga, hanem mindig a szervezete nevében jár el.

Ugyanakkor nemcsak a név változik, hanem a feladatok egy része is. Egyrészt azért, mert új jogintézmények kapnak helyet a megújuló eljárásban, másrészt azért is, mert a jogalkotó „újraosztja a szerepeket”. Ennek megfelelően, a felderítési szakaszban az ügyészség feladata a felügyelet, a vizsgálati szakaszban pedig az irányítás.

3 Finszter G.: A kriminalisztika elmélete és a praxis a büntetőeljárás reform tükrében. Összefoglalás. Budapest, 2005-2007. <https://www.google.hu/search?q=finszter+a+kriminalisztika+elm%C3%A9lete&oq=finszter+a+kriminalisztika+elm%C3%A9lete&aqs=chrome..69i57j0.8943j1j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

Az ügyészégi nyomozás kapcsán azt mondja ki az új Be., hogy az irányítás és a felügyelet nem értelmezhető a felettes ügyészség és a nyomozást folytató ügyészség viszonylatában, mivel a felettes ügyészi szerv jogköre engedélyezésre és a jogorvoslatok elbírálására szorítkozik. Nem szól viszont arról a törvény, hogy mit jelent pontosan ez a két jogkör.

Az új Be. a nyomozás vizsgálati szakaszába integrálja a hatályos Be. vádemelési szakaszát azért, hogy az érdemi döntés meghozatalára, illetve az elterelő intézmények igénybevételeire korábban is sor kerülhessen. Az új rendszer következménye, hogy eredménytelen elterelés esetén a nyomozás folytatására is lehetőség nyílik.

Az új Be. a garanciák megtartása mellett jelentősen egyszerűsíti a vádirattal szemben megfogalmazott formai és tartalmi előírások rendszerét. A törvényes vádként szereplő formális elvárásokat felváltja a vád érdemi vizsgálata, így az alapvető tartalmi követelményeknek nem megfelelő vádat már nem a hatályos rendszernek megfelelő formális megszüntetés követi. A törvény ezzel a vádirat legalapvetőbb tartalmi elemeit az érdemi elbírálás körébe emeli, így a jogbiztonság érdekében a vádló felelősségét erősíti, ugyanakkor az ugyanazon cselekmény miatti ismételt vádemelések lehetőségét megszünteti.

A kényszerintézkedések

Az új kódexben a kényszerintézkedésekkel kapcsolatban érdemi változás látszólag nem történt, de ha jobban megnézzük az új szabályokat, akkor ez a kijelentés felülvizsgálatra szorul.

A kényszerintézkedések fajtái: a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedések és a vagyont érintő kényszerintézkedések. Az új szabályozás értelmében nem csupán külön fejezetet, hanem külön címet szentel a jogalkotó ennek a résznek (Új Be. Nyolcadik rész).

A személyi szabadságot érintő kényszerintézkedések: az őrizet, a távoltartás, a bűnügyi felügyelet, a letartóztatás és az előzetes kényszergyógykezelés

Az őrizet szabályozása külön fejezetben történik. Ezt követik azok a fejezetek, amelyekben a többi, személyi szabadságot érintő kényszerintézkedést – úgymint a távoltartást, a bűnügyi felügyeletet, a letartóztatást és az előzetes kényszergyógykezelést –, bár külön-külön, egy-egy saját fejezetben, de mégis a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedéseken belül egy megkülönböztetett alcsoportban, a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések néven szabályozzák.

Mivel az őrizetet nemcsak a bíróság, hanem az ügyészség és a nyomozó hatóság is elrendelheti, ez a kényszerintézkedés a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedések csoportján belül nem tartozik a bírói engedélyes kényszerintézkedések alcsoportjába, hanem alcsoport nélkül, önállóan szerepel a törvényben.

Változást jelent, hogy visszatért az 1973. évi Be.-ből az a szabály, miszerint a terhelt tettenérés esetén akkor vehető őrizetbe, ha a személyazonossága nem állapítható meg.

Változást jelent továbbá, hogy az őrizet esetén más lesz az értesítés határideje, és másképpen alakul az értesítendő személyek köre is. A hatályos szabályok értelmében az őrizetbe vétel elrendeléséről és a fogva tartás helyéről huszonnégy órán belül értesíteni kell a terhelt által megjelölt hozzátartozót, ennek hiányában pedig a terhelt által megjelölt más személy is értesíthető. Az új Be. értelmében az őrizet elrendeléséről és a fogva tartás helyéről legkésőbb nyolc órán belül tájékoztatni kell a terhelt által megjelölt nagykorú személyt.

A személyi szabadságot érintő, bírói engedélyes kényszerintézkedéseknél történő változtatásoknál ki kell emelni, hogy a jogalkotó a törvényi feltételek okainál különbséget tesz ténybeli okok és valószínűsíthető okok között, bár nem ezeket a kifejezéseket használja, csak a jogszabály szerkezete alapján, valamint nyelvtani értelmezéssel tudjuk elkülöníteni ezt a két kört.

Az új Be. értelmében a személyi szabadságot érintő, bírói engedélyes kényszerintézkedés több okból, a terhelt jelenlétének biztosítása, a bizonyítás megnehezítésének vagy megghiúsításának megakadályozása és a bűnismétlés lehetőségének megakadályozása érdekében rendelhető el. A terhelt jelenlétének biztosítása érdekében rendelik el, ha a terhelt megszökött, szökést kísérelt meg, vagy a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság elől elrejtőzött (ténybeli ok), illetve megalapozottan feltehető, hogy a büntetőeljárásban elérhetlenné válna, így különösen megszökne, elrejtőzne (valószínűsíthető ok).

A bizonyítás megnehezítésének vagy megghiúsításának megakadályozása érdekében rendelik el, ha a terhelt a bizonyítás megghiúsítása érdekében a büntetőeljárásban részt vevő vagy más személyt megfélemlített, jogellenesen befolyásolt, vagy tárgyi bizonyítási eszköz, elektronikus adatot vagy vagyonekobjás alá eső dolgot megsemmisített, meghamisított vagy elrejtett (ténybeli ok), illetve megalapozottan feltehető, hogy a terhelt a bizonyítást veszélyeztetné, így különösen a büntetőeljárásban részt vevő vagy más személyt megfélemlítene, jogellenesen befolyásolna, tárgyi bizonyítási eszközt, elektronikus adatot vagy vagyonekobjás alá eső dolgot megsemmisítene, meghamisítana vagy elrejtene (valószínűsíthető ok).

A bűnismétlés lehetőségének megakadályozása érdekében rendelik el a személyi szabadságot érintő, bírói engedélyes kényszerintézkedést, ha a terhelt a gyanúsított kihallgatását követően az eljárás tárgyát képező bűncselekményt folytatta, vagy a gyanúsított kihallgatását követően elkövetett újabb, szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény miatt gyanúsítottként hallgatták ki (ténybeli ok), illetve megalapozottan feltehető, hogy a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghezvinné, az eljárás tárgyát képező bűncselekményt folytatná vagy szabadságvesztéssel büntetendő újabb bűncselekményt követne el (valószínűsíthető ok).

A ténybeli és a valószínűsíthető okokra történő felosztás célja, hogy a jogalkotó az okok összeütközését elkerülje.

A kényszerintézkedések közül az előzetes letartóztatás neve 2018-tól tehát megváltozik, és „csak” letartóztatásnak hívják majd, ugyanakkor az ideiglenes kényszerszergyógykezelés jelzős szerkezete bár megmarad, a neve előzetes kényszerszergyógykezeléssé változik. A változtatások hátterében nem tartalmi szempontok, hanem sokkal inkább nyelvészeti okok szerepelnek. A második helyen említett kényszerintézkedés nevében meglévő jelzős szerkezet azért marad meg, mivel az ideiglenes helyébe lépő előzetes névnek utalnia kell arra a különbségre, amely a végső döntésben szereplőtől elhatárolja a kényszerintézkedést. Továbbra is ideiglenes tehát az előzetes kényszerszergyógykezelés, hiszen a „szabadságtól elvonás” csak a jogerős ügydöntő határozatig tarthat. (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy a mindennapok jogalkalmazásában a letartóztatást rövidítve csak „előzetes”-nek hívják, és jól tudjuk, hogy a berögződések problémát okozhatnak később, amikor az „előzetes”-ről beszélnek majd – még mindig a régi előzetesre, vagyis a letartóztatásra és nem a kényszerszergyógykezelés új nevére gondolva.)

A távoltartás tekintetében érdemi változtatás nem történik.

A bűnügyi felügyelet olyan gyűjtőfogalom, mely magában foglalja a házi őrizetet, a lakhelyelhagyási tilalmat, valamint a bűnügyi eltiltást és a jelentkezési kötelezettséget.

Az új kódex a vagyont érintő kényszerintézkedéseknél, bár a hatályos törvény szerkezetének megfelelően építi fel az új szabályokat, mégis bizonyos tartalmi változtatásokat hajt végre, melyek az újrafogalmazás következtében kihatnak a jövő büntetőeljárására.

Lényeges változtatások csak néhány jogintézménynél figyelhetőek meg. A Be. reformja folyamán a jogalkotó figyelembe vette, hogy a lefoglalt és zár alá vett vagyon kezelésének törvényes alapjai hiányoznak, ezért az új jogszabályban ezt pótolta. A jövő büntetőeljárásában az új jogintézmények megszületésével lehetővé válik, hogy a lefoglalt dolgot és a zár alá vett vagyont megválthassa az, akitől a dolgot lefoglalták, illetve az, aki a zár alá vétel elrendelésekor a vagyon felett jogosan rendelkezett.

Az új jogintézmények – úgymint a lefoglalt dolog és a zár alá vett vagyon megváltása – feltétele, hogy a vagyont érintő kényszerintézkedés kizárólag a vagyonelkobzás biztosítása érdekében történjen, és annak kiadása iránt megalapozott igényt más ne jelentsen be.

A hétköznapi jogalkalmazásban ez úgy történik majd, hogy a megváltás során kifizetett összeg a lefoglalt dolog, illetve a zár alá vett vagyon helyébe lép. Az eljárásban meghozott érdemi döntésnél pedig a vagyonelkobzást erre az ellenértékre kell majd elrendelni. A jogalkotónak ezekkel az új jogintézményekkel az volt a célja, hogy a hosszú ideig tartó büntetőeljárásokban a vagyoni kielégítést szolgáló vagyontárgyak ne veszítsenek értékükből.

A bűncselekményből eredő vagyon visszaszerzése a hatályos jogszabályok alapján a hétköznapi jogalkalmazásban nehézkesen történik, mivel a büntetőeljárással párhuzamosan, egyfajta külön eljárásként megy végbe. Ezért a Be. reformja során felmerült, hogy a vagyon visszaszerzésére irányuló eljárást egyszerűsítsék. Így született meg az a döntés, miszerint 2018-tól a vagyon visszaszerzésére irányuló eljárás a Be. szerves részeként folyik majd, és nem külön eljárás keretén belül. Az új szabályozásnak megfelelően a vagyon visszaszerzésére irányuló eljárás a Be. menetén belül főleg a nyomozás része lesz. Ennek az eljárásnak a főszereplőjeként a nyomozó hatóság vagyonvisszaszerzésért felelős szervét jelölik ki, eljárását pedig az új kódex rendelkezései szabályozzák.

Fontos része a törvénynek, hogy a nyomozó hatóság vagyonvisszaszerzésért felelős szerve a nyomozást folytató hatóságokkal „karöltve”, azaz szoros együttműködésben dolgozik majd. Bár a nyomozó hatóság vagyonvisszaszerzésért felelős szervének eljáró tagja eljárási cselekményeket általában nem végezhet, ez alól kivétel az az eljárás, ami az elkobozható, illetve a vagyonelkobzás alá eső dolog vagy vagyon felderítése és biztosítása érdekében történik, de ebben az esetben is figyelembe kell vennie az eljáró szervnek a nyomozás érdekeit. A nyomozó hatóság vagyonvisszaszerzésért felelős szerve az eljárása folyamán minden olyan adatot megismerhet, amely az elkobozható vagy vagyonelkobzás alá eső dolog vagy vagyon felderítése és biztosítása érdekében szükséges.

Jogszámban meghatározott esetekben pedig közös nyomozó csoportot is létre lehet hozni a vagyon visszaszerzése érdekében.

A 2018-tól hatályba lépő Be. kódex megteremti az új típusú vagyoni formák biztosításának jogintézményeit, melyek mögött a közismert virtuális vagyonelemek jelennek meg (bitcoin, illetve digitális/elektronikus fizetési eszköz), az elektronikus pénz lefoglalása így lehetővé válik az új Be. 308. §-a alapján. Az elektronikus pénz zár alá vételét pedig a 324. § (1) bek. b) pontja teremti meg.

A törvény indokolása értelmében az elektronikus pénz egyes típusai 2018-tól lefoglalhatóak lesznek. Az indokolás kitér a bitcoinra is, mely a decentralizált virtuális fizetőeszközök között jelenik meg, de ide tartoznak az azonos technológiára épülő további virtuális valuták is.

A fizetésre használt elektronikus adat vagy a fizetés lebonyolítására használt információs rendszer által kezelt elektronikus nyilvántartási egység lefoglalását a jövőben az indokolás értelmében úgy is végre lehet hajtani, hogy az elektronikus adattal vagy a nyilvántartási egység terhére olyan műveletet végeznek, amely az érintettnek az elektronikus adat által kifejezett vagyoni érték feletti rendelkezési lehetőségét megakadályozza. A lefoglalás körében elektronikus nyilvántartási egység a vagyoni érték nyilvántartására szolgáló olyan elektronikus adat, amelynek feldolgozása, megváltoztatása, továbbítása vagy a vele végzett egyéb művelet végrehajtása révén a vagyoni érték átruházása lebonyolítható.

Itt jegyzem meg, hogy az elektronikus pénz – mint fogalom – az új Be.-ben nemcsak a vagyont érintő kényszerintézkedések között jelenik meg, hanem a kódex XXXVII. fejezetében, az ügyészi engedélyhez kötött, leplezett eszközök szabályainál is, a „Fizetési műveletek megfigyelése” c. résznél.

Az új Be. szerint a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv az ügyészség engedélyével elrendelheti, hogy a szolgáltató meghatározott időszakban, a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló törvény szerinti fizetési műveletekkel kapcsolatos adatokat rögzítsen és őrizzen meg, illetve azokat az elrendelőnek továbbítsa. A fizetési műveletek megfigyelése a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló törvény szerinti fizetési számlával kapcsolatos valamennyi fizetési műveletre, meghatározott feltételeknek megfelelő fizetési műveletekre vonatkozó adatok rögzítésére, illetve továbbítására irányulhat (új Be. 216. §). Visszatérve a vagyont biztosító kényszerintézkedésekre, megállapítható, hogy az új Be. az eljárás hatékonysága és gyorsítása érdekében lehetővé teszi, hogy a vádemelés előtt az ügyészség és a nyomozó hatóság is elrendelhesse a zár alá vételt, pl. abban az esetben, ha a zár alá vétel tárgyának értéke a százmillió forintot nem haladja meg.

Befejezés helyett

A büntetőeljárás törvény megváltoztatása egyúttal szükségessé teszi a szervezeti átalakításokat és más jogszabály reformjait is. Az új Be. kódex hatályba lépése érinti majd azokat a jogszabályokat, amelyek még a büntetőeljárás résztvevőjeként az ügyészségről és nem az ügyészségről szólnak. Ezek a módosítások nem érdemiek. Ilyen például a közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvény, vagy a szerencsejáték szervezéséről szóló 1991. évi XXXIV. törvény, továbbá a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény stb. Ugyanakkor léteznek olyan jogszabályok, amelyeket érdemben is módosítani kell majd, például az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvényt, a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítő Védelmi Programjáról szóló 2001. évi LXXXV. törvényt, a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvényt, a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvényt, a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvényt, a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXXIII. törvényt stb.

SÁNDOR BÁLINT¹

A PSD2 DIREKTÍVA HATÁSA A PÉNZÜGYI SEKTORRA

Előszó

Napjaink egyik kihívása az e-kereskedelem – ezen belül is a fő kérdések közé tartozik, hogyan lehet egy adott terméket, illetve szolgáltatást a leggyorsabban eljuttatni a fogyasztóhoz, és utóbbi miként tud a legegyszerűbben fizetni az adott termékért úgy, hogy az saját magának, a szolgáltatónak és a pénzügyi közvetítőnek is megfelelő legyen. Erre a kérdésre a választ csak úgy adhatjuk meg, ha megismerjük és megértjük a PSD2 irányelvben írtakat. A PSD2 irányelv ugyanis a jelenlegi, megszokott rendszert jelentősen megváltoztathatja.

A digitális fejlődés következtében egyre többen intézik banki szolgáltatásaikat, népszerűbb néven a „bankolás”-t a mobiltelefonjaikon, és ma már el sem tudják képzelni az életüket enélkül. Ebből adódóan a technológiai fejlődés is alkalmazkodik a fennálló helyzethez, és szinte napról-napra fejlődik ez az iparág. A verseny érdekében a piaci szereplőknek is folyamatosan fejlődniük kell. Sok esetben viszont előfordulhat, hogy éppen a versenyhelyzet következtében nem lépnek fel az érdekeltek elég innovatívan, ezért egy ún. globális szabályozással igyekszik az EU rájuk erőltetni a megfelelő eljárást.

FinTech

A PSD2 az EU irányelve, melynek segítségével a fogyasztók érdekeit próbálják védeni úgy, hogy elsősorban új belépők bevonásával, a verseny növelésével kényszerítik a bankokat és az új típusú FinTech² cégeket a felhasználói igények minél jobb kiszolgálására.

Mivel a direktíva 2018-tól lép hatályba, így a bankoknak még van egy kis idejük arra, hogy megfeleljenek az elvárásoknak. Várhatóan közel 1 milliárd ügyfelet, illetve megközelítőleg 112 milliárd tranzakciót érint majd az új szabályozás. A jelenlegi banki szereplőknek komoly erőfeszítéseket kell tenniük annak érdekében, hogy megtartsák jelenlegi piaci pozíciójukat. Természetesen ezt az irányelvet fenyegetésként is fel lehet fogni a bankok

¹ Sándor Bálint gazdasági informatikus

² A FinTech szó a Financial Technology névből ered. Olyan szolgáltatásokat nyújtanak, amelyek újraértelmezik a bankolást, és a napjainkban megjelenő igényeket próbálják kielégíteni.

részéről, ugyanakkor sok bank ezt mégis inkább olyan lehetőségként éli meg, amely különféle innovatív lehetőségeket rejt magában.

Ami biztosnak látszik, hogy az ilyen volumenű technológiai fejlődés egy teljes iparágat képes átrajzolni és újraértelmezni. Benne van a lehetőség, hogy pár éven belül már nem a napjainkban megszokott szereplőkkel találkozhatunk a banki szolgáltatások során. Előfordulhat, hogy teljesen más értelmet nyer maga a „bankolás” mint kifejezés is. (A továbbiakban a „bankolás”-t használom a banki szolgáltatások kifejezés helyett, és nemcsak azért, meg egyszerűbb, hanem azért is, hogy érzékeltessem, mennyire változik a szóhasználat ezen a területen.)

A PSD2 irányelvvel bekövetkező fő változás nem automatikusan történik, hanem az ún. FinTech cégek fogják azt előidézni. A direktíva elősegíti e cégek térnyerését a mobil bankolás területén, melynek köszönhetően új belépők jelennek meg a piacon, és ezzel együtt a verseny is növekedni fog.

Vajon kik lesznek a PSD2 nyertesei? A kérdésre ma még nincs egyértelmű válasz. Az biztosnak látszik, hogy komoly erőfeszítéseket kell tennie annak, aki ebben a szektorban – ahol igazán erős a verseny – próbálja megállni a helyét.

További kérdés, hogy a tagállamok, köztük Magyarország is, hogyan fogja alkalmazni az irányelvet, és a nemzeti jogszabályok milyen módon teszik azt kötelezővé. Nagy körvonalakban adott a PSD2 irányelv, amelyet be kell tartania minden európai uniós országnak, de egyes operatív kérdésekben még vannak kérdőjelek, így jelenleg pontosan még nem lehet megmondani, hogy az irányelv hatályba lépése után a vállalatoknak milyen elvárásoknak kell megfelelniük a mobil bankolás területén.

Véleményem szerint a PSD2-átállás azoknak a bankoknak lesz kedvező, amelyek a szabályozást követően ún. proaktív stratégiát választanak, és a FinTech cégekben nem a veszélyt látják, hanem lehetőségként tekintenek rájuk. De az is lehet, hogy a PSD2 hatására az új típusú FinTech szolgáltatások 10 éven belül átveszik a piacvezető szerepet a bankoktól és a jelenleg ismert bankok talán meg is szűnnek.

Ahhoz, hogy megértsük az új PSD2 irányelvet, tudnunk kell, hogy mit takar a FinTech kifejezés, továbbá azt is, hogy a FinTech cégek milyen szolgáltatásokat nyújtanak, ugyanis a PSD2 irányelvvel bekövetkező változás leginkább ezekre a cégekre hat ki. A pénzügyi szolgáltatási szektor innovációinak jelentős része származik az úgynevezett outsider technológiai cégektől, vagyis a FinTech vállalatoktól.³

3 Kovács Levente – TERTÁK Elemér: *Financial Literacy, Panacea or placebo? A Central European Perspective, E-book*. 2016. 51. <http://www.bankszovetseg.hu/wp-content/uploads/2017/01/Financial-literacy-FINAL.pdf>

A különböző FinTech szolgáltatások gyors terjeszkedése által kiváltott forradalmi változások miatt a most megszokott pénzügyi szolgáltatások alapvetően megváltoznak majd. Ennek köszönhetően az ismerős megnyilvánulások és hagyományos viselkedési minták, beleértve a pénz fizikai megjelenését és mindennapi használatát, új szintre fog lépni, és emiatt – mai szemmel nézve – felismerhetetlen pénzügyi világban találjuk magunkat.⁴

A FinTech cégek esetén olyan startupokról⁵ beszélhetünk, amelyek valamilyen pénzügyi vagy banki szolgáltatást nyújtanak az interneten keresztül. Elsősorban olyan szolgáltatásra fókuszálnak, amelyeket a bankok nem tudnak biztosítani az ügyfelek számára, így a piaci réseket próbálják meg betömni. A FinTech cégek általában csak egy terméket vagy szolgáltatást nyújtanak weben keresztül, míg a hagyományos bankok összekapcsolódó szolgáltatáshalmaz sokaságát kínálják mind interneten, mind hagyományos úton.⁶

A FinTech cégek több pénzügyi szektorban is jelen vannak, például a banki és biztosítói területen. Ezeken belül különféle szolgáltatásokkal találkozhatunk. Az egyik szolgáltatás a peer-to-peer, vagy a digitális pénztárca szolgáltatás, amelynek lényege, hogy a felhasználó egy biztonságos felületen tárolja fizetési információját. Ha az interneten keresztül akar vásárolni vagy utalni a felhasználó, akkor nem kell mindig megadni a bankkártya adatait, hanem elég csak belépnie az alkalmazásba és már fizethet vagy utalhat is.

Ezen kívül találkozhatunk biztosítással, beruházással, tanácsadással, finanszírozással foglalkozó FinTech cégekkel, amelyek mind a már egyébként is jelen lévő banki szolgáltatásokat egészítik ki olyan szolgáltatásokkal, amelyekre a felhasználóknak szükségük van.⁷

A témával kapcsolatos irányelvek

A pénzügyi szektorban az elmúlt időszakban két meghatározó Európai Uniósi irányelv látott napvilágot. Míg az egyiket (PAD) már be is vezették hazánkban, addig a másikat (PSD2) csak 2018. január 13-ától kell alkalmazni.

A PAD elősegíti az egyszerű bankváltást, valamint a banki termékek összehasonlíthatóságát, míg a PSD2 elsősorban nagyobb teret ad a Fintech cégeknek az API-k⁸ megnyitása-

4 uo. 21. o.

5 újonnan indított gyorsan növekvő vállalkozás

6 Kovács Vilmos Levente (2016): *Merre tart a bankszektor Európában?*

http://www.mkt.hu/wp-content/uploads/2016/09/Kovacs_Vilmos_Levente.pdf

7 Bankinnovation (2016): How we define & Categorize Fintech?

<http://bankinnovation.net/2016/04/how-we-define-categorize-fintech>

8 Application Programming Interface – Alkalmazásprogramozási felület (Konstantinus, 2011)

nak köszönhetően, ami remélhetőleg a felhasználók javát eredményezi majd. Az Európai Parlament és Tanács 2014/92/EU számú irányelve (PAD) 2014. augusztus 28-án került kihirdetésre, és 2016. október 29-étől lépett hatályba Magyarországon. Az irányelv a fizetési számla nyitásáról, használatáról, a fizetési számla váltásáról, valamint a fizetési számlákhoz kapcsolódó díjak átláthatóságáról, összehasonlításáról szól.

A PAD „a fizetési számlákkal összefüggő szolgáltatások és díjak összehasonlíthatóságát, a fizetési számla váltásának egyszerűsítését célzó rendelkezéseket, valamint a pénzforgalmi szolgáltatási piac igénybevevői körének szélesítése érdekében alapszintű fizetési számla elérhetővé tételére irányuló követelményt tartalmaz.”⁹

Bartha Lajos a „Portfolio Pénzügyi IT 2016” konferencián kijelentette, hogy 3 nagy területen hoz változást a PAD: elsősorban összehasonlíthatóságával átláthatóbbá teszi az ügyfelek részére a pénzforgalmi szolgáltatásokat, másodsorban megkönnyíti, zökkenőmentesé teszi, hogy az ügyfelek számlát váltsanak, harmadsorban ösztönzi azokat az embereket, akiknek még nincs fizetési számlájuk az alapszintű fizetési számlával.

Nagyon fontos, hogy a számlával rendelkező ügyfelek pontosan követni tudják: miért mennyit fizetnek, és azt össze tudják hasonlítani a többi pénzforgalmi szolgáltató költségeivel. Ennek érdekében a bankoknak el kell készíteniük egy 20 elemű jegyzéket, amely a legjellemzőbb, díjköteles fizetési számlához tartozik. Ezt a 20 elemű jegyzéket az Európai Parlament határozza meg. Az ügyfeleknek így könnyebb lesz átlátniuk, hogy az adott számláért mennyit fizetnek és a különböző pénzügyi szolgáltatók költségeit könnyebben össze lehet majd hasonlítani az erre szakosodott weboldalak segítségével.

Egyszerűsíti a számlaváltást a bankok között, és mind időben, mind a beavatkozás tekintetében megkönnyíti a váltani kívánó ügyfél dolgát. A szabályozás előírja, hogy a fizetési számlaváltás során a bankoknak maximum 2 munkanapon belül fel kell vennie a kapcsolatot az új bankkal, ahová az ügyfél át szeretné helyezni a számláját, valamint mindössze 12 nap áll a pénzügyi szolgáltatók rendelkezésére, hogy az ügyfelet átállítsák az új bank-számlára.¹⁰

Európában a lakosság 10%-ának, azaz közel 50 millió, míg a Magyarországon élők 20%-ának, tehát nagyjából 2 millió embernek nincs kapcsolata a bankokkal. Ezen a helyzeten szeretne a rendelet javítani. Az egyes országoknak van beleszólásuk, hogy milyen eszközzel próbálják rávenni az embereket a számlanyitásra, így Magyarországon még nem dőlt el,

9 MNB (2015): Pénzügyi fogyasztóvédelmi jelentés

<https://www.mnb.hu/letoltes/fogyasztovedelmi-jelentes-2015-hun-digitalis.pdf>

10 Bartha Lajos előadása: A közeljövő új szereplői a digitális pénzügyi térben. MKB Akadémia, 2016. 11. 14.

hogyan az alapszintű fizetési számla teljesen ingyenes lesz-e vagy csak olcsóbb, valamint az alapszámla korlátozottan vagy korlátlanul hozzáférhető-e.¹¹

A rendelet 27. cikke (értékelés) előírja, hogy minden egyes tagállamnak a bevezetést követően minden második évben tájékoztatnia kell az Európai Bizottságot az alábbiakról:

- a pénzforgalmi szabályozók mennyiben felelnek meg a 4–6. cikkben foglaltaknak, vagyis a díjjegyzékkel és glosszáriummal, díjkimutatással és a fogyasztók tájékoztatásával kapcsolatos cikkekben foglaltaknak;
- a tagállamok mennyiben felelnek meg azon kötelezettségüknek, hogy összehasonlíthó weboldalak jöjjenek létre, amelyeket az irányelv 7. cikkében taglálnak, és melyek segítségével az ügyfél össze tudja hasonlítani az egyes pénzügyi szolgáltatók árszabásait;
- az egyes bankoknál mekkora volt a számlaváltások, számlaváltásra irányuló és azt elutasító kérelmek száma;
- hány alapszintű fizetési számlát nyújtó intézettel rendelkezik a tagállam, hány alapszintű fizetési számlát nyitottak az adott időszakban a felhasználók, valamint hány olyan eset volt, amikor a nyitási szándékot elutasították.¹²

Ahhoz, hogy minél hatékonyabb legyen az Európai Unió belül a pénzügyi piac, létre kellett hozni egy egységes fizetési eszköztárat. A SEPA irányelv teszi lehetővé, hogy az EU-n belül az egyes országok közt a tranzakciónál leomoljanak a határok.

A SEPA a Single Euro Payments Area elnevezés kezdőbetűiből alkotott betűszó, azaz Egységes Euró Fizetési Övezet. A SEPA egy olyan közös európai eszköztár, amelynek segítségével a tagállamok Európán belül, az országhatártól és a tartózkodási helytől függetlenül ugyanolyan feltételekkel tudják végrehajtani az egyes fizetési műveleteket, ahogyan azt a saját országukon belül is teszik. A feltételek alatt a díjakat, a teljesítési időket és a jogi kereteket kell érteni.

Jelenleg a SEPA elvéhez az Európai Unió 27 országán kívül Monaco, Liechtenstein, Norvégia, Svájc és Izland csatlakozott. Az egységes euróövezetben a SEPA fizetési módokkal való fizetés „belföldi” fizetésnek tekinthető, vagyis egy francia állampolgár ugyanannyiért és ugyanolyan gyorsan át tud utalni egy adott összeget a gyerekének, mintha azt az összeget egy német barátjának utalná át.¹³

¹¹ uo.

¹² 2014/92/EU, 27. cikk

¹³ <https://www.mnb.hu/en/payments/the-euro/sepa>

Összesen négy fizetési módot vagy eszközt különböztet meg a SEPA keretrendszer: SEPA Credit Transfer (átutalás), SEPA Direct Debit (közvetlen beszedési megbízás), SEPA Cards Framework (kártyás fizetések), SEPA e-Payment Framework (e-fizetés keretrendszer).

A SEPA átutalás lehetővé teszi, hogy egy pénzforgalmi szolgáltató által vezetett bankszámlán lévő euró pénznemű összeg átutalható egy másik SEPA keretrendszerhez tartozó tagállamban létrehozott bankszámlára, még hozzá ugyanolyan körülmények között, mint ha belföldi utalás történne. A határon túli utalás esetében a tranzakciónak legkésőbb a megbízást követő munkanapon végbe kell mennie, valamint a megbízásban szereplő összegből a pénzügyi szolgáltatók nem vonhatnak le összeget, ugyanis az utalni kívánó és a fogadó fél csak a saját bankja költségeit fizeti.¹⁴

A SEPA közvetlen beszedési megbízásnak két fajtája van: SEPA beszedés alapkoncepció (SDD CORE) és a vállalatok közötti SEPA beszedés (B2B SDD). Mindkét esetben egy beszedő, aki lehet egy szolgáltató vagy egy vállalat, beszedheti a SEPA térségen belül a pénzkövetelését, abban az esetben, ha a fizető fél (magánember, vállalat, szolgáltató) előzetesen felhatalmazta a beszedőt. Ebben az esetben is a feltételek megegyeznek a belföldi utalás feltételeivel.

A SEPA Cards Framework egy olyan keretrendszer, amely biztosítja, hogy Európán belül, az euró fizetési övezetben egységes legyen a bankkártyahasználat. A cél az volt, hogy a kártyatulajdonos ugyanolyan könnyedén tudja használni a SEPA tagállamokban a saját kártyáját, mint odahaza.

A SEPA e-fizetés keretrendszer alapvetően úgy működik, hogy az interneten keresztül történő vásárlás esetében a fogyasztó a saját bankján keresztül, visszavonhatatlan fizetési igényt küld el a szolgáltató vagy a kereskedő felé. Valójában a tényleges kifizetés SEPA átutalással történik. Az interneten keresztüli kifizetési folyamat valós idejű. Az e-fizetés folyamatában összesen négy szereplővel találkozunk:

- fizető fél, kezdeményező,
- kedvezményezett (internetes kereskedő, szolgáltató),
- fizető bank (a vásárló bankja),
- kedvezményezett bank (a kereskedő, szolgáltató bankja)¹⁵

A SEPA kidolgozásának fő célja az volt, hogy az ügyfelek minél egyszerűbben, gyorsabban és költséghatékonyabban tudjanak az euróövezeten belül fizetni, utalni. Ezt csak úgy lehet

¹⁴ uo.

¹⁵ <https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/bankszamlak/szolgáltatások/mi-az-egyseg-es-euro-fizetesi-ovezet-sepa>

elérni, hogy az egyes tagállamokban megszokott szokásokat, folyamatokat újra kell szervezni, és egy egységes keretrendszert kell kialakítani. A SEPA létrejöttével több szempontból is jól jártak az állampolgárok:

- Az átutalásnál az összeg teljes egészében jelenik meg a kezdeményezett fél bankszámláján, anélkül, hogy a közvetítő bank bármiféle díjat levonna belőle. Mind a kezdeményező, mind a kezdeményezett kizárólag, csak a saját bankjának, szolgáltatójának a díjait fizeti ki, ahogyan egy belföldi utalásnál is.
- Az átutalás időtartama 2012-től kezdődően egy banki munkanapra csökkent.
- Általában a SEPA átutalási díj alacsonyabb a hazai bankok esetében, mint az ettől a fizetési módtól eltérő euró devizafizetésekre alkalmazott díjagnál.
- Könnyen és elektronikusan fizethetők ki az euróövezeten belül a közüzemi számlák a késedelem kockázata nélkül.
- Reklamáció esetén a fogyasztó visszaigényelheti a beszedett pénzüsszeget, amellyel kivédhetjük az esetleges jogosulatlan kifizetéseket.

A PSD1 (Payment Services Directive) az Európai Parlament és Tanács 2007. november 13-án megalkotott 2007/64/EK irányelve. A PSD1 direktívának elsődleges célja az volt, hogy közös nevezőre hozza az Európai unió tagállamainak elektronikus fizetési szokásait, és egy egységes rendszert alkosson meg. Erre azért volt szükség, mert az irányelv bevezetése előtt a tagállamok piaci különállóak és széttöredezetek voltak a pénzforgalmi szolgáltatások terén.

A PSD1 megalkotásának voltak előzményei, hiszen 2003 decemberében az Európai Bizottság és az Európai Parlament közös konzultációt kezdeményezett annak érdekében, hogy egységes piacot tudjanak létrehozni az elektronikus kereskedelem területén. Ezen konzultáción az alábbiakat állapították meg:

- nincs EU szintű verseny,
- csak nemzeti szinten szerveződnek a pénzforgalmi szolgáltatások és nem nemzetközi szinten,
- nincs egységes belső piac az EU-ban,
- túl magas a pénzforgalmi szolgáltatások díja,
- nincs egységes szabályozás az EU-n belül.

Ezen észrevételek mentén hozták végül létre a PSD1 irányelvet, amelyet a hazai jogba 2009. november 1-jén ültettek át. A hatályba lépést követően több addig használt irányelvet helyeztek hatályon kívül vagy azért, mert a PSD1-be beleágyazták azokat, vagy pe-

dig azért, mert elavultnak bizonyultak. Ilyen hatályon kívül helyezett irányelv volt a 97/5/EK direktíva, amely a határon átnyúló utalásokra vonatkozott, valamint a 87/598/EK, a 88/590/EK és a 97/489/EK ajánlás, amelyek az elektronikus fizetési eszközök használatáról szóltak.

A PSD1 megalkotásának három alapvető rendelkezése volt, amelyekkel a fent említett hiányosságokat akarták kijavítani:

- A verseny élénkítésének érdekében megteremtették azokat a feltételeket, melyeknek köszönhetően létrejöhettek nem csupán hitelintézeti szolgáltatók által nyújtható szolgáltatások. Így az elektronikus pénzforgalmi piacra léphettek például a telekommunikációs cégek is. Így akarták elérni, hogy a verseny nőjön az iparágban és a végfelhasználók járjanak jól.
- Mivel addig nem születtek egységes jogszabályok, előírások, olyan egységes keretet alkottak meg, amely az elektronikus kereskedelem területén egyesítette az Európai Unió tagállamai számára a jogi feltételeket, jogszabályokat és a fogyasztóvédelmi szabályokat.
- Harmadik célként a PSD1 a minél gyorsabb, hatékonyabb, megbízhatóbb, átláthatóbb és nem utolsósorban olcsóbb pénzforgalmi szolgáltatások elősegítését tűzte ki.¹⁶

Később bebizonyosodott, hogy a PSD1 már nem tudja kiszolgálni az igényeket és nem teremt megfelelő versenykörnyezetet annak érdekében, hogy a végfelhasználók a lehető legjobb szolgáltatások közül tudjanak válogatni. Éppen ezért szükség volt egy új irányelv megalkotására, amely meg is történt 2015. október 8-án.

A PSD1 és a PSD2 is azért jött létre, hogy élénkítse a versenyt, de míg a PSD1 ezt úgy akarta elérni, hogy a piacra engedett a bankokon túl más pénzforgalmi intézeteket, a PSD2 ezen is túlmegegy.

A PSD2 célja a PSD1 hibáinak kijavítása, ezért a PSD2 hatályba lépésétől kezdve a PSD1 hatályát veszti. A PSD2 jóval innovatívabb és biztonságosabb iparágat kíván létrehozni, melynek egyik eszköze a verseny növelése. Ezek a célok:

- a pénzforgalmi szolgáltatók tekintetében a működési szabadság növelése,
- a verseny növelése,
- a fogyasztóvédelem erősítése,
- az innováció támogatása,
- az új fizetési módszerek támogatása,
- az eddigi szabályozás bizonytalanságának csökkentése.

¹⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM:l33226>

Összegzés helyett

A PSD2 irányelvet 2018. január 13-án kell minden egyes tagállamnak beleillesztenie a saját jogalkotásába. A legnagyobb változást a nyílt API-k fogják hozni a PSD2-ben, ugyanis a bankoknak hozzáférést kell biztosítaniuk a számlainformációkhoz. Ennek következtében több új szereplő is megjelenhet a piacon. Innentől kezdve a pénzforgalmi piacon már nemcsak a bankok fognak egymás ellen versenyezni, hanem létrejönnek majd úgynevezett Third Party Payments¹⁷ (TTPs) szolgáltatók is, akik a versenyt fogják erősíteni. Ez elengedhetetlen, ha azt akarjuk, hogy a végfelhasználók járjanak jól, márpedig a PSD2 egyik kiemelt célja éppen ez.

Összességében ki lehet jelenteni, hogy a PSD2 hatályba lépését követően két fő hatás fogja érzékelteni magát:

1. A Third Party Payments – harmadik felek jelenléte a piacon lesz valószínűleg a legnagyobb változás, hiszen innentől kezdve erősödő verseny veszi majd kezdetét és a bankok elveszíthetik jelenlegi pozíciójukat az elektronikus pénzforgalmi piacon.

2. Ahhoz, hogy a fentebb említett Third Party Payments szolgáltatók fel tudják venni a versenyt a bankokkal, a PSD2 kimondja, hogy a bankoknak úgynevezett API-kon keresztül hozzáférhetővé kell tenniük az ügyfelek számlainformációit, így egy felhatalmazást követően már a Third Party Payments szolgáltatók is kezelhetik majd a végfelhasználók pénzügyeit. A neve: Access to Accounts (Számlainformációkhoz való hozzáférés engedélyezése).

Természetesen felmerül mindenkiben a kérdés: min fog változtatni a PSD2 a bankok és a végfelhasználók szempontjából? A PSD2 bevezetése előtt csak a bankok tudtak olyan szolgáltatásokat nyújtani, amelyek segítségével tranzakciókat tudtunk lebonyolítani közvetlenül a bankszámlánkon keresztül. Jelenleg csak a bankok biztosítanak olyan felületet, amelyen keresztül hozzáférhetünk a bankszámlánkhoz és különféle műveleteket hajthatunk végre: tranzakciókat, egyenleglekérdezéseket, tranzakciótörténetek lekérdezését stb.

A PSD2 bevezetését követően gyakorlatilag megtörik majd a bankok pénzügyi adatok fölötti monopóliuma. Míg a bankoknak eddig csak egymás ellen kellett versenyezniük, hiszen csak ők férhettek hozzá ügyfeleik számlainformációihoz, 2018. január 13-ától kötelezik a bankokat arra, hogy „kinyissák kapuikat” és az úgynevezett API-kon keresztül hozzáférést biztosítsanak más Fintech cégek részére, akik be akarnak törni erre a piacra.

¹⁷ harmadik feles szolgáltatók

Így megjelennek a harmadik feles szolgáltatók (TTPs), és ennek köszönhetően nagyobb lesz a verseny.

A PSD2 bevezetését követően a végfelhasználó már nemcsak a saját bankjának alkalmazását használhatja, hanem különféle TTPs-ek szolgáltatásai közül is válogathat, melyek felületén szintén lehet majd utalni, egyenleget lekérdezni, valamint megjelenhetnek olyan új szolgáltatások is, amelyek ma még nem léteznek.

KÖNYVISMERTETŐ

BELOVICS ERVIN: BÜNTETŐJOG I. (ÁLTALÁNOS RÉSZ)

2017 októberében jelent meg Belovics Ervin könyve „Büntetőjog I. Általános Rész” címmel, mely – ahogy a könyv lektora, Vókó György az előszóban írja – „a maga komplexitásában és sokszínűségében mutatja be” az elméleti kérdésekre adott válaszokon túl „a jogalkalmazásra és jogkövetésre irányadó” szabályokat, „az alkalmazás nehézségeit és ellentmondásait, a gyakorlati megvalósulást, a fejlődési irányt”.¹

A könyv – bár tankönyvnek készült – nemcsak a joghallgatók vizsgára való felkészülését segíti elő, hanem komplexitása révén a szakvizsgára készülőknek is segítséget nyújt, sőt tudományos kutatások forrásául is szolgálhat.

Szerkezetiileg a mű húsz nagyobb fejezetre tagolódik:

- Bevezetés
- A büntetőjog története
- A büntetőjog tudománya és a segédtudományok
- A jogállami büntetőjog
- A büntetőpolitika
- Jogszabálytan
- A büntetőtörvény hatálya
- A bűncselekmény tana
- A törvényi tényállás tana
- A bűncselekmény súly szerinti felosztása
- A büntetőjogi felelősségre vonás akadályai
- A bűncselekmény megvalósulási szakaszai
- A bűncselekmény elkövetői
- A bűncselekményi egység, többség, bűnhalmazat
- A büntetőjogi jogkövetkezmények tana
- A büntetés kiszabása
- A jogi személy büntetőjogi felelőssége
- Az elítéléshez fűződő hátrányos következmények és a mentesítés
- A fiatalkorúak büntetőjoga
- A katonákra vonatkozó rendelkezések

¹ BELOVICS Ervin: *Büntetőjog I. Általános Rész*. HVG-ORAC, Budapest, 2017. 13–14.

Mint említettem, Belovics Ervin munkája több mint tankönyv: tudományos kutatások alapjának is tekinthető. Ez egyben azt is jelenti, hogy megállapításait akár vita is kísérheti. A bevezető részben, amikor a büntetőjog és az erkölcs viszonyát elemzi a szerző, a kérdést úgy fogalmazza meg, miszerint „van-e összefüggés, létezik-e közös területe a büntetőjognak és az erkölcsnek”. A válasz a könyv első fejezetének végén olvasható: „A büntető jogszabályok nem tükrözik teljességgel az erkölcsi normákat, mert nyilvánvalóan lehetetlen valamennyi erkölcsi követelmény megsértését büntetőjogilag tilalmazni. (...) A büntetőjog, illetve az erkölcs elkülönült egymástól, egyes erkölcsi normák büntetőjogi tilalommal váltak, viszont bizonyos büntetőjogi tilalmaknak nincs erkölcsi háttere.”²

Véleményem szerint, amikor etika és büntetőjog egymáshoz való viszonyának a kérdését vetjük fel, három kérdést teszünk fel. Bibó szerint az első kérdés: vajon miben „különbözik” egymástól az erkölcsi és a büntetőjogi szabály, milyen megkülönböztető jegyek választják el őket egymástól? A második kérdés az érvényességre vonatkozik: vajon milyen viszonyban áll egymással az erkölcsi szabály és a büntetőjog „érvényessége”, milyen formában érintik egymás érvényességét? Egyszerűbben: mi a megoldása erkölcs és büntetőjog esetleges összeütközésének? A harmadik pedig: „miben áll az a sajátos és letagadhatatlanul „fokozottabb erkölcsi színezet”, ami a büntetőjogot a jogrendszer egyéb ágaitól elválasztja?”³

Bibó szerint az első kérdésre adott válasznál mindenképpen figyelembe kell vennünk, hogy „mindkettő állást foglal az erkölcsi Rosszal szemben, s hogy mindkettőnek funkciója az erkölcsi feszültségek feloldása. Ettől eltekintve radikálisan különböznek. Elsősorban abban, hogy a büntetőjog – mint minden jog – az általános szabály és értelmezés, a jogvita és ítélet, a jogerős döntés és végrehajtás világa, azaz társadalmi erők birtokában lévő racionalizált társadalmi eszköz, az erkölcs pedig abszolút, etikai értékek felismerésében áll, és legfőbb megjelenési formája az erkölcsi élmény.”⁴

Bibó nem áll itt meg a válasszal, és további különbséget lát abban, ahogy az erkölcsi Rosszal szemben állnak, és ahogy az erkölcsi felháborodás feszültségét feloldják, hiszen az etika értékítélet formájában áll szemben az erkölcsi Rosszal, amit az erkölcsi Rossz lehető megsemmisítésének az eszméje mozgat. Persze a büntetőjog is az erkölcsi Rosszal áll szemben, hiszen nincs egy ún. külön büntetőjogi Rossz, „de szembenállásában ezt az erkölcsi Rosszat megadott nagyságnak tekinti, melynek megsemmisítésére” nemcsak nem törekszik,

2 uo. 25. o.

3 BIBÓ István: *Etika és büntetőjog. Válogatott tanulmányok*. Első kötet, Budapest, 1990.
<http://mek.oszk.hu/02000/02043/html/39.html>

4 Bibó uo.

hanem nem is tudja azt megsemmisíteni, és ezért „tekintetét elsősorban a társadalmi egyensúlynak arra a megbomlására irányítja, amelyet az erkölcsi Rossz előidézhet, és ezt igyekszik keretek közé szorítani, racionalizálni, értékszempontokkal telíteni. Ennek a célnak konkrét megvalósítása – Bibó szerint – a büntetőjogi ítélet.”⁵

A második kérdésnél a relatív természetjog elméletéből kell kiindulnunk, mely szerint nem egy örök érvényű természetjogi törvény az, amelyik megszabja a pozitív jog érvényességét, hanem – ahogy Bibó írja – „a jog értékes fejlődésének hely, idő és kultúrkörök szerint változó, de nem kevésbé objektív érvényű értékmérője az, amelyik képes erre.”⁶ És itt el is jutottunk Király Tibor válaszához:

A büntetőjogban mindig találhatók a pozitív jogtól függetlenül olyan „jellemvonások, amelyek korokon, társadalmi rendszereken is túlmutatnak (...) A büntetőjog-alkotásnak nem áll hatalmában mellőzni azoknak a jogtárgyaknak az oltalmát, amelyek a történeti fejlődés eredményeképpen erre igényt formálnak és jogot kaptak (...) A büntetőjog szférájának a kialakításában nem kis szerep jut a kulturális-jogi hagyományokat és értékeket továbbépítő nemzetközi jogi forrásoknak (...) Ezek a nemzetközi normák (...) korlátozzák a büntető jogalkotásban megnyilvánuló állami büntető hatalmat (...) Az állam önmagát diszkriminálná az immár nemzetközi szintre emelt jogi-kulturális értékek tagadásával.”⁷

Bibó István és Király Tibor után el is jutottunk azokhoz a gondolatokhoz, melyeket Belovics Ervin tankönyve Radbruch kapcsán, a negyedik fejezetben („A jogállami büntetőjog”) ismertet.⁸

Radbruch a hitleri diktatúra hatására az alapjogoknak általánosabb értéket adott, és a három jogeszme (igazságosság, közbiztonság, célszerűség) közül az igazságosságra helyezte a hangsúlyt. Peschka Vilmos szerint ez az irracionalizmus világába vitte Radbruchot.⁹

Radbruch védelmében mindenképpen kijelenthető, hogy vannak olyan törvények, amelyek oly mértékben igazságtalanok (...), hogy tagadni kell érvényességüket, sőt jogi jellegüket is.”¹⁰

Király Tibor ezt úgy fogalmazza meg, hogy a hibákban szenvedő büntetőeljárás semmis.

5 uo.

6 uo.

7 KIRÁLY Tibor: *A büntetőhatalom korlátai*. Magyar Jog, 1988. 9. sz. 730–743.

8 BELOVICS (2017): i. m. 61–71.

9 Részletesen lásd! PESCHKA Vilmos: *Jog és filozófia*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981. 104–105.

10 GUSTAV RADBRUCH: *Törvénytelen jogtalanság és törvényfeletti jog*. In: Jog és filozófia, i. m. 191.

A semmisség pedig nemcsak a döntést, hanem az azt megelőző egész eljárást semmissé teszi.¹¹

Visszatérve Bibóra és a büntetőjog – erkölcs viszonyára, nevezzük utóbbit bárminek is, erkölcsnek, kulturális-jogi hagyományoknak, értékeket továbbépítő nemzetközi jogi forrásoknak, általános értékeknek, mindegy minek, de az mindenképpen igazolható – mivel az e területre tartozó elveket a történelem nehéz vajúdásában szülte, ezért figyelmen kívül hagyni ezeket nem lehet –, hogy ne csak követelményként tekintsünk rájuk, hanem eleven erőként. Amit „a jog és erkölcs összefüggéseinek egyetlen vizsgálója sem vehet komolyan tagadásba: az erkölcs primátusát a büntetőjog felett”.¹²

Kiss Anna

11 KIRÁLY (1988): i. m. 730–743.

12 Bibó: i. m.

VÁLOGATÁS A SZAKIRODALOMBÓL¹

Büntetőjog, büntetőeljárási jog, kriminológia

Belegi József: *Büntetőeljárás jog I–III. – Kommentár a gyakorlat számára.*
Harmadik kiadás. HVG-ORAC, Budapest, 2017 (megjelenés alatt)

Belovics Ervin – Erdei Árpád (szerk.): *A büntetőeljárási törvény magyarázata – Az új, 2017. évi büntetőeljárási törvény magyarázata a kodifikációs bizottság korábbi tagjaitól.*
HVG-ORAC, Budapest, 2017

Belovics Ervin – Tóth Mihály (szerk.): *Büntető eljárásjog – Az új, 2017. évi büntetőeljárási törvény tankönyve.* Harmadik, aktualizált kiadás. HVG-ORAC, Budapest, 2017

Polgári jog, polgári eljárásjog

Legeza Dénes: *Szerzői jog mindenkinek.* Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Budapest, 2017

Nagy Csongor István: *Nemzetközi magánjog – a nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény alapján.* Harmadik kiadás. HVG-ORAC, Budapest, 2017

Wopera Zsuzsa (szerk.) *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata.* Wolters Kluwer, Budapest, 2017

Közigazgatási jog, pénzügyi jog, munkajog

Fazekas János (szerk.): *Közigazgatási jogi jogeset- és példatár.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2017

Fazekas Marianna (szerk.): *Közigazgatási jog: Általános rész.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2017

¹ Összeállította: Jónás Irén könyvtáros, Országos Kriminológiai Intézet.

Fábián Adrián – Ivancsics Imre: *Hatósági jogalkalmazás a közigazgatásban*. Dialóg Campus, Budapest, 2017

Kardkovács Kolos (szerk.): *A Munka törvénykönyvének magyarázata (CD-melléklettel)*. Harmadik hatályosított kiadás. HVG-ORAC, Budapest, 2016

Miczán Péter: *A bizalmi vagyonkezelés. Jogalkalmazási és jogalkotási alapkérdések*. HVG-ORAC, Budapest, 2017

Pál Lajos (szerk.): *A vezető tisztségviselő jogállása és felelőssége*. Tanulmánykötet. HVG-ORAC, Budapest, 2017

Petrik Ferenc: *Az általános közigazgatási rendtartás magyarázata: A közigazgatási eljárás szabályai I*. HVG-ORAC, Budapest, 2017

Petrik Ferenc: *Az általános közigazgatási rendtartás magyarázata: A közigazgatási eljárás szabályai II*. HVG-ORAC, Budapest, 2017

Tálné Molnár Erika (szerk.): *A magyar munkajog I–III. Kommentár a gyakorlat számára*. Negyedik kiadás. HVG-ORAC, Budapest, 2016

